

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

YAYGIN EĞİTİM SÜRECİNDE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Zühtü BOZDEMİR**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd.Doç.Dr. Akif SÖZER**

KIRIKKALE 2009

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Zühtü BOZDEMİR'e ait "Yaygın Eğitim Sürecinde Yerel Yönetimlerin Rolü" adlı çalışma jürimiz tarafından Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan ve Tez Danışmanı

.....

(İmza)

Üye

.....

(imza)

Üye

.....

(İmza)

ÖZET

Bu çalışmamızda öncelikle hızla gelişen dünyaya ayak uydurmanın zorunluluğu dile getirilerek yaygın eğitimin önemi ortaya konularak yaygın eğitimin geliştirilmesi sürecinde yerel yönetimlerin rolü, problem olarak ortaya konulmuştur.

Eğitim, toplumların çağa ayak uydurmasında ve çağın gereklerinin yerine getirilebilmesinde anahtar bir rol oynamaktadır. Bu bakımdan çalışmada eğitim ile ilgili temel kavramlar ve eğitim süreçleri irdelenmiştir. Çalışmada temel olarak eğitimin yaygınlaştırılması süreci ele alındığı için bu süreçte rol oynayan aktörler üzerinde de durulmuş ve kamu hizmeti kavramı ele alınmıştır.

Eğitimin yaygınlaştırılması sürecinde yerel yönetimlerin rolünün açıklanılması dünyadaki örneklerinden de faydalanılarak Türkiye'deki belediyelerin yaygın eğitim faaliyetlerine de vurgular yapılarak yerel yönetimlerin eğitimin yaygınlaştırılması sürecindeki rolü ve önemi gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Yaygın Eğitim, Yerel Yönetimler, Kamu Hizmeti, Eğitimin Yaygınlaştırılması.

ABSTRACT

In this study, at first, we mentioned the necessity of adaptation to the rapidly developing world to emphasize the importance of informal education. Then the role of the local administrative units in developing the informal education process was put forth as our research problem.

Education has a leading role in societies' adaptation to the contemporary world and in performing the duties our century necessitates. In this sense, educational concepts and process of education were studied in this research. Because the extending process of education was mainly considered in our study, the actors playing role in this process and public service concepts were also mentioned.

We tried to indicate the role and the significance of the local administration in the extending process of education by referring the educational activities of the municipalities in our country and by giving some examples of the educational applications in the world.

Key Words: Education, Informal Education, Local Administration, Public Service, Extending Education.

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığım “Yaygın Eğitim Sürecinde Yerel Yönetimlerin Rolü” adlı çalışmamı, bilim ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığım ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu bütün samimiyetimle doğrularım.

Zühtü BOZDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA.....	III
İÇİNDEKİLER	IV

I.BÖLÜM

1. GİRİŞ	- 1 -
1.1.Problem Durumu	- 2 -
1.2.Araştırmanın Amaç	- 7 -
1.3. Araştırmanın Önemi.....	- 8 -
1.4. Sayıtlar	- 9 -
1.5. Sınırlılıklar	- 9 -
1.6. Tanımlar	- 9 -
2.YÖNTEM.....	- 11 -
2.1. Araştırmanın Modeli	- 11 -
2.2.Evren Örneklem	- 11 -
2.3. Veri Toplama Yöntemi	- 11 -

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	- 13 -
1.1.Eğitim.....	- 13 -
1.2.Öğrenme.....	- 13 -
1.3.Öğretim	- 14 -
1.4.Program	- 14 -
1.5.Formal Eğitim	- 15 -
1.6.İnformal Eğitim.....	- 16 -
1.7.Örgün Eğitim.....	- 17 -
1.8.Yaygın Eğitim	- 17 -
1.2.1.Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi).....	- 19 -
1.2.2.Mesleki Eğitim (Çıraklık Eğitimi)	- 20 -
1.2.3.Hizmet Eğitimi (İş Başında Eğitim).....	- 21 -
2.KAMU HİZMETİ.....	- 25 -
2.1.Kamu Hizmetinin Unsurları	- 27 -
2.1.1.Kamu Yararı.....	- 27 -
2.1.2. Kamu Tüzel Kişiliği ve Kamu Hukuku	- 28 -
2.1.3. Süreklilik, Düzenlilik ve Egemenlik	- 30 -
2.2.Kamu Hizmetinin Sınıflandırılması	- 31 -
2.3.Yerel Yönetim ve Merkezi Yönetim Açısından Yerel Kamu Hizmetleri.....	- 33 -
3.YEREL YÖNETİM	- 36 -
3.1.Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Kavramları.....	- 36 -
3.2.Yerel Yönetimin Varlık Nedenleri.....	- 37 -
3.3.Ulusal ve Uluslar Arası Belgelerde Yerel Yönetimler.....	- 41 -
3.3.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	- 41 -
3.3.2.Yerel Yönetimler Evrensel Bildirgesi.....	- 42 -
3.3.3 Kalkınma Planlarında Yerel Yönetimler.....	- 44 -

3.3.4.Yerel Yönetimler Yasa Tasarısı	47 -
3.4.Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetimler Arası İlişkiler.	48 -
4. BELEDİYELER.....	52 -
4.1. Belediyenin Kurulma Koşulları	54 -
4.2. Belediye Bünyesindeki Organlar	54 -
4.3.Büyük Kent Belediyeleri ve Yerel Hizmetler	57 -
4.4.Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	61 -
5.YAYGIN EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ AÇISINDAN YEREL YÖNETİMLER.....	64 -
5.1.Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetlerinin Önemi ve Etkileri	65 -
5.2.Eğitim Kültür Hizmetlerinde Yerelleşme	69 -
5.3 Avrupa’da Bazı Ülkelerde Eğitim Kültür Hizmetleri	72 -
5.4.Londra, Toronto ve Tokyo Büyük Kent Belediyelerinin Eğitim Kültür Hizmetleri.....	80 -
5.4.1 Londra	80 -
5.4.2.Toronto	82 -
5.4.3.Tokyo	84 -
5.5.Türkiye’de Büyük Kent Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....	86 -
5.5.1.Halk Eğitimi Hizmetleri	86 -
5.5.2. Kültür ve Sanat Alanındaki Hizmetler	88 -
5.5.3. Örgün Eğitim ve Öğretime Yönelik Hizmetler:.....	90 -
5.5.4. Büyük Kent Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetlerinin Yürütülmesinde Karşılaşılan Sorunlar	91 -
5.5.5. Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	94 -
6.ARAŞTIRMANIN BULGULARI	96 -
6.1. Ankara İstanbul ve Bursa Büyük Şehir Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....	96 -
6.1.1.İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Faaliyetleri	96 -
6.1.2. Ankara Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Faaliyetleri...-	106 -
6.1.3. Bursa Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Faaliyetleri	116 -
6.2.Eskişehir ve Sakarya Büyükşehir Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....	119 -
6.2.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri.-	119 -
6.2.2.Sakarya Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri....-	121 -
6.3.Nevşehir, Isparta ve Rize Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....	125 -
6.4. Tunceli ve Kahramanmaraş Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri.....	127 -
6.5.Beşinci Derece Gelişmiş İller ve İl Belediyelerinin Yaygın Eğitim Hizmetleri.....	129 -

III. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	131 -
KAYNAKÇA	138 -

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Dünya hızlı bir değişim ve dönüşüm süreci yaşamaktadır. Değişim, çağımızın adeta sembolü haline gelmiştir. Teknolojik, kültürel, ekonomik ve sosyal alanlardaki gelişme ve değişimler büyük bir hızla oluşmakta; sosyal adalet, eşitlik, demokrasi, fırsat eşitliği gibi kavramlar giderek gelişmekte ve yaygınlaşmaktadır. Bu durumda “okul eğitimi” yetersiz kalmakta, yaşam boyu eğitim anlayışı ile yaygın eğitim programlarına ihtiyaç ve istek duyulmaktadır.

Çünkü günümüzde eğitimin içeriği giderek yaşamla daha yakın ilişkili olmaya başlamıştır. Eğitim günümüzde toplumları aydınlığın ışığı ile buluşturan, çağdaş dünya ile bütünleşmeyi sağlayan önemli bir araç, öğrenenle sınırlı kalmayan, paylaşılarak bireyin sosyalleşmesinin yanında bireysel gelişimini de amaç edinen yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Arslan,2003;169). Bu süreçte eğitim sisteminin hedef kitleyi toplumsal beklentiler doğrultusunda ve toplumsal kalkınmayı hedefler biçimde yetiştirmesi amacına yönelik olarak; bireyin yaşamını daha iyi koşullarda sürdürmesi ve toplumsal yapı içerisinde bireysel sorumluluklarını en etkin biçimde yerine getirmesi, özellikle bireye sunulacak eğitime bağlıdır. Toplumsal gelişmenin devamı açısından bu sürecin kesintiye uğraması fayda sağlayıcı bir durum olamayacağı için eğitimin yaygınlaştırılması ve hayat boyu devam eder duruma getirilmesi gerekmektedir. Örgün eğitim genelde belirli bir yaşta başlayıp belirli bir seviyeye kadar verilmektedir.

Genelde “eğitim” denilince pek çok kişinin aklına okul ile okul çağındaki genç ve çocuklar gelmektedir. Halbuki eğitimin okulla sınırlandırılmayacağı gerçeği; bireyin “beşikten mezara kadar” bir öğrenme süreci içerisinde olduğu bu nedenle eğitim etkinliklerinin bu anlayış içerisinde düzenlenmesi gerektiği giderek kabul görmektedir. (Darkenwald, Merriam, 1982. s.2) Oysaki büyük düşünürler, bilim adamları, insanları eğitme

çabalarını çocuklar üzerinde değil, zihinsel, ruhsal olarak olgunlaşmış olan sorumluluklarının bilincinde bulunan yetişkinler üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Tarihte rastladığımız bütün toplumsal değişim hareketleri incelendiğinde bunlarında tümü yetişkinlerin öğrenme ve yetiştirme yeteneği üzerine kurulmuştur. (Hallenback, Jensen, Liveright, 1964, s.6)

Okulların (örgün eğitim) sınıf eğitim etiğine sahip olması; okullardan başarabileceklerinden daha çok hizmet beklenmesinin, toplum hayatındaki iş alanlarının genişleyip mesleklerin çeşitlenmesinin bir sonucu olarak kitle eğitimine bir yönelim olmuştur.

Öğrenen toplum yaklaşımıyla formal eğitimin genişletilmesi yerine toplumsal öğrenmenin öne çıkarılması sonucu; okulun dışında, ailede, işyerinde toplumun yaşamının çeşitli ortamlarında eğitim fırsatlarının oluşturulmasının gerektiği tartışılmaya başlanmıştır (Kaynakhan, 2007). Çünkü her alandaki değişim ve gelişmelere bağlı olarak toplumda değişmek zorundadır. Değişim kaçınılmaz olduğuna göre, toplumların bu sürece uyumu, yeni davranışlar edinmesine bağlıdır.

1.1.Problem Durumu

Dünyanın hemen her ülkesinde bilinçli olarak izlenen örgün eğitimi yaygınlaştırma çabalarının bir sonucu olarak, ülkelerin eğitim sistemlerinde her öğretim kademesinde öğrenci sayıları artmaktadır. Buna karşın sistemin diğer girdilerinde (fiziki mekan, araç gereç, donanım, öğretmen, diğer çalışanlar vb.) gerekli artışlar gerçekleştirilememektedir. Eğitimde fırsat ve imkan dağılımında kırsal ve kentsel denge sağlanamamaktadır. Özellikle de demografik sorunları olan ülkelerde bu durum daha da belirgindir. Türkiye’de hızlı nüfus artışı, kırsaldan kente göç nedeniyle eğitimde fırsat eşitsizliği yaratmıştır. Bu durum, ülkelerin bütçelerinden eğitime ayrılan payları tavana ulaştırmış, eğitim yatırım harcamaları, cari harcamaların çok önüne geçmiş, eğitimin maliyeti artmıştır.

Günümüzde bilim ve teknolojiye, toplumların yapısındaki hızlı ve sürekli değişmelerin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumların kazandırılmaması sonucu

eğitim sistemleri çevrelerine yabancılaşmakta, bu duruma çözüm olarak da zorunlu eğitimin süresini uzatma çabaları artmaktadır. Ayrıca örgün eğitim sisteminin geleneksel-seçici eleyici yapısı- genç kuşaklar arasında yarışma ve rekabet ortamı oluşturmakta bunun sonucu pek çok öğrenci başarısız, yeteneksiz damgasıyla psikolojik travma yaşamaktadır. Bu durum özellikle sosyo-ekonomik durumu düşük aile ve çevrelerin çocuklarının aleyhine gelişmektedir.

Bireyin yaşamında önemli bir yeri olan örgün eğitimin gelişmelerin gerisinde kalmasından dolayıdır ki, toplumlarda yaşam boyu eğitim anlayışının benimsenmesi amacıyla e öğrenme dahil, yaygın eğitim imkanları geliştirilerek meslek edinme, mesleğinde gelişme, meslek değiştirme ve yeni bilgi ve beceriler edinmek isteyen herkesin yararlanması yolları araştırılmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar örgün eğitim dışındaki eğitim faaliyetleri değişik adlar altında süre gelmiştir. Yaygın eğitim, halk eğitimi, yetişkin eğitimi, okul dışı eğitim ve yaşam boyu eğitim gibi kavramlar, bazen aynı bazen de farklı anlamlarda kullanılmış ve tanımlanmıştır (Arslan,1991;21). Günümüzde yaygın eğitim her ülkenin benimsediği eğitim felsefesini, eğitim anlayışını ve eğitimden beklediği sonuçlara göre planlamakta ve uygulamaktadır. Yaygın eğitim, toplumun ihtiyaçlarını, bireylerin ilgi ve isteklerini ve hizmet anlayışlarına göre onları farklı yönlerden dinamik hale getirmek amacıyla belirli programlar çerçevesinde verilen eğitim faaliyetidir.

Yaygın eğitimin uygulamasında hareket noktasını toplumun ihtiyaç ve istekleri oluşturmaktadır. Bu sebeple yaygın eğitimin, okul dışında bulunan hedef kitlesi; yaşı cinsiyeti, eğitim seviyesi, öğrenme isteği ile birçok özellikleri bir birinden farklı olan insanlardır.

Yaygın eğitim, insanları sürekli olarak yenileyerek, toplumsal değişmenin getirdiği yeni durumlara uyum güçlüklerini geliştirmek ve örgün eğitim eksikliklerini tamamlamak açısından önem taşımaktadır. Ayrıca çeşitli nedenlerle örgün eğitim kurumlarına devam edemeyen kişiler de yaygın eğitim faaliyetlerine katılarak bilgi beceri ve tutum eksikliklerini telafi edebilirler.

Türkiye'deki yaygın eğitim uygulamalarına baktığımızda, etkinlikler kamu kurumları ve gönüllü kuruluşlarca örgün eğitim sisteminin içinde ve dışında gerçekleştirilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı yetişkinlere yönelik okuma yazma kursları, çeşitli sosyal ve kültürel aktiviteler ve çeşitli meslek kurslarını halk eğitimi merkezleri aracılığıyla vatandaşlara sunmaktadır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığının olgunlaşma enstitüleri, pratik kız sanat okulları ile bakanlığın gözetimi ve denetimi altındaki özel öğretim kurumları (dershaneler, kurslar vb.) eğitim kurumları aracılığıyla yürütülmektedir.

Yaygın eğitimin faaliyet alanının ve hedef kitesinin çok geniş olması, yaygın eğitim hizmetlerinin tek bir bakanlık veya kurum tarafından yürütülmesini imkansız kılmaktadır. Türkiye'de önemli sayıda kamu ve özel kurum ve kuruluş yaygın eğitim hizmeti yapmaktadır. 1980 yılından sonra büyük kurum ve kuruluşlar örgüt yapılarında değişikliğe giderek bünyelerinde eğitim birimleri kurmaya başlamışlardır. Bu kuruluşlar arasında koordinasyon ve kooperasyon Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanmaktadır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 42). Yine bu kurum ve kuruluşların yaygın eğitim hizmetlerinin gözetimi, denetimi ve sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığındadır (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 17-56). Yaygın Eğitimin ülke geneline yaygınlaşması, kamu yararına faaliyet gösteren bu kuruluşların da bu eğitim hizmetlerinin misyonunu üstlenmesi koordinasyonsuzluğun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bakanlıklar, yerel yönetimler, özerk ve akademik kuruluşlar, bağımsız kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, kamu iktisadi kurum ve kuruluşlar, hizmet içi eğitim kuruluşları yaygın eğitim hizmetlerini değişik eğitim programları ve aktivitelerle yürütmektedir. Türkiye'deki yaygın eğitim hizmetlerinin ağırlıklı olarak Milli Eğitim Bakanlığınca karşılandığı, bu kurumu belediyelerin takip ettiği görülmektedir. Gelişmiş ülkelerin belediyeçilik yaklaşımının etkisinde kalan belediyelerimiz eğitimin yerelleşmesi yönünde önemli çaba içerisinde. Ancak belediyeler üzerinde merkezi yönetimin vesayet yetkisi bu çabaları zorlaştırmaktadır. Belediyelerin 5018 Kamu Mali Kontrol Yasası kapsamında hazırladıkları stratejik planlara bakıldığında, özellikle büyük şehir belediyeleri yaygın eğitim hizmetlerini içeren eğitim faaliyetlerine yer vermişlerdir.

Türkiye gibi büyük bir coğrafyada bölgeler arası ihtiyaç ve problemlerin sadece merkezi yönetim eliyle yürütülmesinin zor olduğu genel kabul gören bir düşüncedir. Bu nedenle taşraya yetki göçerimi ve kaynak aktarımı ile ilgili düşünce ve öneriler bilimsel ve siyasal platformlarda sıkça tartışılmaktadır.

Türkiye’de eğitim ve öğretim hizmetlerinin sadece Milli Eğitim Bakanlığınca yürütülmesi hizmette katılımı ve verimi sağlamakla etkili olmamaktadır. Bakanlığın diğer kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliğinde bulunması ve bu görevleri onlarla koordineli olarak paylaşması kaçınılmazdır. Bu konuda en etkin kuruluşlar olarak ta belediyeler görülmektedir. Ayrıca yaygın eğitim taleplerinin yürütme yetkisinin ve sorumluluğunun belediyelerce yerine getirilmesi kurumlar arasında koordinasyon ve kooperasyonu gerçekleştirmek zorunlu hale gelmiştir.

Değişimi çok boyutlu ve hızlı yaşandığı günümüzde planlama çok önemli ve gerekli hale gelmiştir. Ülkemizin kalkınma planlarını incelediğimizde her alanı düzenleme yerine strateji ve perspektif belirlemeye yönelik hazırlandığı görülmektedir.

Temel hedeflere dönük performans ölçmenin ve hesap verebilirliğin zeminini oluşturacak güçlü bir izleme ve değerlendirme mekanizmasının kurulmasını amaçlayan IX. Kalkınma Planı vizyonu “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye’dir.

IX. kalkınma planında da kendine önemli derecede yer bulan yaşam boyu eğitim kavramı ülke politikası haline gelmiştir. IX. Kalkınma planında temel olarak konu ile ilgili gerçekleştirilmesi planlanan hedefler şöyledir;

- Değişen ve gelişen ekonomi ile işgücü piyasasının gerekleri doğrultusunda, kişilerin istihdam becerilerini arttırmaya yönelik yaşam boyu öğrenim stratejisi geliştirilecektir. Bu strateji, kişilerin beceri ve yeteneklerinin geliştirilebilmesi için, örgün ve yaygın eğitim imkânlarının artırılmasını, söz konusu eğitim türleri arasındaki yatay ve dikey ilişkinin güçlendirilmesini, çıraklık

ve halk eğitiminin bunlara yönelik olarak yapılandırılmasını, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının bu alanda faaliyet göstermesini destekleyecek mekanizmaları kapsayacaktır.

- İşgücü piyasasına ilişkin bilgi sistemleri geliştirilmesi, eğitim ve işgücü piyasasının daha esnek bir yapıya kavuşturulması ve istihdamın ve işgücü verimliliğinin artırılması için, yaşam boyu eğitim stratejisi dikkate alınarak ekonominin talep ettiği alanlarda insan gücü yetiştirilecektir.

- Eğitim sistemi, insan kaynaklarının geliştirilmesini desteklemek üzere, yaşam boyu eğitim yaklaşımıyla ve bütüncül olarak ele alınacak, sistemin etkinliği, erişilebilirliği ve fırsat eşitliğine dayalı yapısı güçlendirilecektir.

- Eğitimin yaygınlaştırılmasında merkezi idarenin yanı sıra mahalli idareler, gönüllü kuruluşlar ve özel sektörün katkısı artırılacaktır.

- Bilgi toplumuna geçiş sürecinde ihtiyaç duyulan insan gücünün yetiştirilebilmesi için yabancı dil öğretimi etkinleştirilecek, bilgi ve iletişim teknolojilerinin derslerde kullanılmasını sağlayacak yöntemler geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır (IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı,2006;85-87).

Bu hedeflere ulaşmak için Türkiye’de çalışmalar başlamış bulunmaktadır. Bu amaçlarla çeşitli bakanlıklar, mahalli idareler, üniversiteler, meslek kuruluşları, vakıflar ve dernekler tarafından yetişkin eğitimi faaliyetleri düzenlenmektedir.

Kamu, özel kurum ve kuruluşları içerisinde, yetişkin eğitimi etkinliklerinin sürekliliği, program çeşitliliği, yetişkin eğitimi hizmetlerinin ulaştığı kitle açısından durum incelendiğinde ilk sırayı Milli Eğitim Bakanlığı almaktadır. Bünyesinde ki Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü aracılığıyla yetişkin eğitimi faaliyetlerinin büyük bir bölümünü yürütmektedir.

Yaygın eğitimin geliştirilmesi, daha fazla insana ulaştırılması ve hedefe yönelik olarak işlerlik kazandırılması açısından bu çalışmada yerel yönetimlerin rolü tartışılmaktadır. Mevcut durumda yaygın eğitim büyük oranda halk eğitim

merkezleri tarafından vatandaşlara sunulmaktadır. Halk eğitim merkezlerinin yükünün hafifletilmesi açısından ve yaygın eğitim programlarına daha fazla işlerlik kazandırmak açısından bu çalışmada son yıllarda artan, yerel yönetimlerin meslek edindirme kurslarına değinilmektedir. Yerel yönetimlerin yörelerindeki sorunları yerinde ve daha kolay tespit edebilmesi ve yörelerinde hangi sektörde ne kadar ve hangi beceride insana ihtiyaç olduğunu tespit etmeleri daha kolay olacaktır. Bu bağlamda düzenlenecek kursların işlerliği ve cazibesi üst düzeyde bulunabilmektedir.

1.2.Araştırmanın Amaç

Bu araştırmada vurgulanan yaygın eğitimin okul dışı eğitim veya yetişkin eğitimi olarak kabul edilmesi durumunda, yerelde yetişkin eğitiminin ve bazı alanlarda mesleki eğitimin ihtiyacını en iyi tespit edebilecek ve bu tür eğitime ihtiyaç duyacak olanlar yerel yönetimler olmasıdır. Böylece yerel taleplerin karşılanması ile mümkün olabilir. İş yaşamında örgün eğitime gerek kalmaksızın çeşitli kurslar vb faaliyetlerle bireyler birer meslek sahibi olabilmektedir. Ayrıca ev kadınlarının da çeşitli hususlarda belirli beceriler kazanması yoluyla aile bütçelerine katkıları olmaktadır. Milli ve mahalli kültür ve sanat etkinliklerinin gelişmesi ve yaygınlaşması açısından da yaygın eğitim önemli rol oynayabilmektedir. Bu bağlamda eğitimin her biçiminin merkezi yönetimden beklenmeden, yerel yönetimlerin kaynakları el verdikçe eğitim hizmetlerine katılmaları sağlanmalı, yerel yönetimlere eğitim hizmetleri için geniş bütçeler sunulmalıdır. Bu tezin amacı yaygın eğitim kapsamında mesleki ve yetişkin eğitiminin daha da yaygınlaştırılmasını sağlamak ve yerel bazda nitelikli iş gücünün artırılması yoluyla istihdamı artırması açısından yerel yönetimlerin yaygın eğitimde etkin rol oynaması gerekliliğinin vurgulamaktır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

— Cumhuriyet döneminden günümüze yaygın eğitimde kavram-kapsam-eğilimler konusunda meydana gelen gelişmeler nelerdir?

— Türkiye’de yaygın eğitim alanında koordinasyon ve kooperasyon da ne gibi güçlükler yaşanmaktadır?

— Yaygın eğitimi merkezi ve yerel bazda gelişmiş ülkelerin yapılanmaları da dikkate alınarak nasıl kurumlaştırılmaktadır?

— Belediyeler ve kamu yararına faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların yaygın eğitime misyonlarında yer vermelerinin gerekliliği nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüz hızlı bir değişim ve gelişimi süreci geçirmektedir. Örgün eğitimle sahip olunan yetiler çoğu zaman günlük hayatta bir iş bulmaya yetmemektedir. Örgün eğitimle sağlanan yeterliliklerin yanında artık insanların farklı yeterliliklere de sahip olması günümüz koşullarında meslek edinmek için zorunlu bir durum haline gelmiştir. Bu yeterliliklere sahip olmanın bir yolu da örgün eğitimin yanında ve dışında yaygın eğitim faaliyetlerinden yararlanmaktadır.

Yaygın eğitim kurumlarının insanların bir meslek edinmelerine katkısı yanında çeşitli sosyal katkıları da bulunmaktadır. Bunlar okuma yazma bilmeyenlerin okuma yazma öğretilmesi, ilk yardım kursları, çeşitli sanatsal beceriler kazandırmaya yönelik vb. kurs faaliyetleri olarak söylenebilir.

Belirli bir yerleşim yerindeki eksiklikleri o yerleşim yerinde oturanlar veya oranın yerel yöneticilerini en iyi ve doğru bir şekilde tespit edebileceği aşikardır. Bu bağlamda yaygın eğitime yerel yönetimlerin geliştirici yönde katkı sağlayacağı kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada yaygın eğitimin geliştirilmesi açısından yerel yönetimlerin rolü ve önemi bu konudaki uygulamalar ve literatür çalışmaları göz önüne alınarak ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve bu konu üzerine öneriler getirilmiştir.

1.4. Sayıtlılar

1. Araştırmada yerel yönetimlerin buldukları bölgedeki sorunları daha yakından tespit edebilecekleri varsayılacaktır.

2. Yaygın eğitimin yerel yönetimler tarafından yürütülmesi bölgesel olarak eğitimin amaçlarına ulaşmada önemli olduğu düşünölmektedir.

3. Yaygın eğitimin yerel yönetimlere devredilmesi düşüncesi Ankara Büyükşehir, İstanbul Büyükşehir ve Bursa Büyükşehir Belediyesi örnekleri temel alınarak desteklenecektir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma, teorik bir araştırma niteliğindedir. Büyükşehir Belediyelerinin 5018 sayılı yasa kapsamında hazırladıkları stratejik planları yaygın eğitim faaliyetleri yönünden incelenecektir.

2. Araştırma yerel yönetimlerin sadece yaygın eğitimin geliştirilmesi, iyileştirilmesi üzerine yapılacaktır.

1.6. Tanımlar

Bu bölümde, araştırmada sık kullanılacak olan kavramlardan bazılarının tanımları verilmiştir.

Yerel Yönetimler: Ulusal sınırlar içerisindeki değişik büyüklüklerdeki topluluklarda yaşayan insanların, ortak ve yerel nitelikteki gereksinimlerini karşılamak amacıyla kurulan ve hukuk düzeni içerisinde oluşturulmuş olan anayasal kuruluşlardır (<http://tr.wikipedia.org>)

Eğitim: Tabiatın, sosyal müesseselerin ve diğer insanların bizim zekamız veya irademiz üzerinde meydana getirmeye muktedir oldukları tesirlerden ibarettir (Bilgiseven, 1992;14)

Yaygın Eğitim: Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere, gerekli

bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında, onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde yaşam boyu yapılan eğitim, öğretim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tamamıdır.(www.meb.gov.tr)

Sosyalleşme: Bir ferdin herhangi bir grup faaliyetine katılmasında kendinden beklenen uygun rol ve ilgili normlardan haberdar olmasıdır. Sosyalleşme süreci bir sosyal olgu olarak ferdin doğuştan itibaren toplum üyeliğini kazanmasında geçirdiği safhaların hepsine verilen addır. Bu safhalara zeka gelişmesi, öğrenme ve eğitim yoluyla varılır. Sosyalleşme süreci bireyin doğumundan başlar ve hayat boyu devam eder (Erkal,1993;81).

Toplumsal Rol: Toplumsal rol, toplum içindeki statünün davranış boyutudur. Toplumsal rol, belirli bir toplumsal statünün gerektirdiği görevleri yapma ve onun ayrıcalıklarından ve haklarından yararlanma biçimidir (Doğan,1998;149).

İstihdam: Dar anlamda, işçilerin çalışmasıdır. Çalışmak gücünde ve isteğinde olan kişilerin ücret karşılığında hizmetlerinden yararlanılmasıdır (Özgüven,1991;246).

Sosyal Belediyecilik: Mahalli idareye sosyal alanlarda planlama ve düzenleme işlevi yükleyen bir model. Bu çerçevede kamu harcamalarını, konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunması alanlarını kapsayacak şekilde sosyal amaca kanalize eden, işsiz veya kimsesizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun temin edilmesi ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan alt yapı yatırımlarının yapılmasını ön gören, bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet mefhumunu güçlendirmeye yönelik olarak mahalli idarelere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevi yükleyen bir modeldir (Kaya,2007;141).

2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma doküman incelemesi yaklaşımıyla nitel araştırma modelindedir. Bu çalışma, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan ve araştırmaya konu olan, kurum ya da kuruluşları kendi koşulları içerisinde tanımlamaya çalışan literatür taraması ve yerel yetkililerle görüşmeye dayalı bir araştırmadır.

2.2.Evren Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Devlet Planlama Teşkilatının 2003 yılında yaptırdığı illerin gelişmişlik düzeylerinin tespitine ilişkin araştırmasının yerilerine dayanılarak belirlenen beş gelişmişlik düzeyi içerisinde birinci gelişmişlik düzeyinde bulunan illerden Ankara, Bursa ve İstanbul il Büyükşehir Belediyeleri, ikinci gelişmişlik düzeyinde bulunan illerden Eskişehir ve Sakarya il Büyükşehir Belediyeleri, Üçüncü sırada bulunan illerden Nevşehir, Isparta ve Rize il Belediyeleri, Dördüncü seviyede bulunan illerden Tunceli ve Kahramanmaraş il Belediyeleri oluşturmaktadır. Diğer taraftan beşinci gelişmişlik derecesinde bulunan illerin genel değerlendirmesi de evren içinde yer almaktadır. Araştırmanın evrenini oluşturan il yerel yönetim birimleri ile gerek yüz yüze görüşmeler, gerekse iletişim araçları ile görüşmeler yapılmıştır.

2.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada kullanılacak veriler, öncelikle örneklem alınan il yerel yönetim yetkilileriyle görüşmelerden elde edilen bilgiler, örneklem alınan il yerel yönetimleri tarafından veya yerel yönetimler hakkında yayınlanan bülten, broşür, rehber ve diğer yayın organları yoluyla edinilen bilgiler, bu konuda daha önceden yapılmış literatür çalışmaları, bu konudaki uygulamalar, anayasal düzenlemeler, kalkınma planları, müfredatlar, yerel yönetimlerin internet siteleridir. Elde edilen veriler incelenip kodlanarak

zetlenmiş ve önemli görülenleri seçilmiştir. Seçilen veriler betimleme, sınıflama ve ilişkilendirme şeklinde incelenerek tez raporunda sunulmuştur.

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.EĞİTİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1.Eğitim

Eğitim bir süreçtir. Bu süreç belli bir sonuca ulaşmak veya bir oluşumu gerçekleştirmek amacıyla bir birini izleyen öğrenme, öğretme olaylarının yada durumlarının akışıdır. Öğrenmenin oluşumunu sağlayan her türlü sürece eğitim diyebilmek için öğrenmelerin hedef yada hedeflere ulaşması gerekir.

Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak da tanımlanmaktadır (Cafaoğlu, 2007;14). Eğitim sonucunda, bireyde gözlenebilen yada gözlenemeyen (ölçülebilen) davranış değişikliği yaşantılar yoluyla gerçekleşir.

Zengin bir içeriğe sahip olan eğitim kavramı; doğaya, topluma, insana, kültüre, sanata özetle tüm varlık, bilgi ve değerler alanına yönelik öğretim, tanıtım, tecrübe, eylem ve her türlü eğitsel etkinlik ve kurumları ifade etmek için kullanılır (Toprakçı, 2002;122). Bu anlamda yalın bir ifadeyle eğitim; bireyin bireysel gelişiminin yanında, topluma sağlıklı ve verimli bir biçimde uyum sağlamasını sağlayan bir süreçtir.

1.2.Öğrenme

Eğitim öğrenme yoluyla gerçekleşir. Bu süreç tekrar yada yaşantı yoluyla organizmanın davranışlarında kalıcı davranışlar meydana getirir.

Öğrenme; bilgi, beceri, tutum ve değerlerin çalışma, deneyim veya öğretilmesi ile kazanılması sürecidir. Öğrenme davranışlardaki kalıcı, ölçülebilir değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişiklikler kişinin yeni zihinsel yapısını oluşturur veya daha önceki zihinsel yapıyı gözden geçirmeyi

sağlayabilir (Pala, 2006;7) Böylece öğrenmenin deneyime dayalı bir süreç olduğu görülebilir.

Genel olarak öğrenme; bireyin olgunlaşma düzeyi ve çevresiyle etkileşimi sonucu davranışlarında oluşan kalıcı değişimler olarak tanımlanmaktadır.

1.3.Öğretim

Öğretim bireye toplum içerisinde ihtiyaç duyduğu ve öğrenme yoluyla kazandırılacak yetenek ve davranışların edindirilmeye çalışıldığı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte temel elemanlar öğretmen, plan program ve öğrencidir.

Öğretim için yapılan tanımlarda; öğretimin okullarda, önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda öğrenme ve öğretme faaliyetlerine yer verildiği, okullarda yapılan planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğretme faaliyetlerine öğrenme denildiğine (Cafaoğlu, 2007;32-33) değinilir. Fakat öğretim sadece günümüzde okullarda yapılan bir faaliyet olmanın ötesine geçmiş bulunmaktadır.

Öğretim örgün eğitim programlarının dışında kalan yetişkinlere toplumsal yaşamda ihtiyaç duydukları beceri, bilgi ve kabiliyetlerin kazandırılması için yine belirli plan ve programlar çerçevesinde belirli bir hedefe ulaşmak için okul dışında da yapılmaktadır. Özellikle bireylerin iş yaşamlarında gelişen teknolojiye ve yeni uygulamalara uyum sağlayabilmeleri için işverenlerce işletmelerde öğretim programları uygulanmaktadır.

1.4.Program

Eğitimin taşıdığı önem münasebetiyle planlı ve programlı bir süreç olması kaçınılmazdır. Bir sürecin başarılı olması o sürecin planlanması ile doğru orantılıdır. Eğitim sürecinin de başarılı olması eğitim programlarının ihtiyaca uygun olarak belirlenmesi ile mümkün olabilir. Eğitim programı

başarılı bir çıktı verebilmesi için eğitim sürecindeki tüm unsurları içinde barındırması gerekmektedir.

Eğitim programlarının başlıca unsurları, hedefler, hedeflere ulaşılması için verilmesi gereken içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirmedir. Bu bağlamda eğitim programı hedef, içerik, öğretme durumları ve değerlendirmeyi içine alan, uygulamaya ve yaşantıya dönük işlevsel bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Aykaç, 2006;31).

Eğitim programı temel olarak milli eğitim sisteminin çocuklar, gençler ve yetişkinler için öngördüğü öğretme ve öğrenme faaliyetlerinin programlanması anlamına gelmektedir. Bu açıdan eğitim programı sadece formal eğitim yapan okullarda değil yetişkin eğitiminde de hedeflere ulaşabilmek açısından takip edilmesi gereken bir rehber durumundadır. Yetişkin eğitiminde yetişkinlere kazandırılmak istenen bilgi ve yetilerin dikkatli bir biçimde tespit edilmesinden sonra yapılacak olan eğitim faaliyetinin eğitim verecek kurum, şahıs veya kurumlar tarafından özenle programlanması verilecek olan eğitimin hedeflere ulaşması açısından önemlidir.

1.5. Formal Eğitim

Formal eğitim öncelikle belirlenen amaçlar doğrultusunda düzenli ve sistemli bir şekilde çocuk, genç ve yetişkinlere sunulan eğitim anlamına gelmektedir. Formal eğitim için eğitim verilecek ortam düzenlenmesi ve eğitim verecek olan kişilerin uzman kişiler olması gerekmektedir.

Türkiye’de formal eğitim kurumlarını örgün ve yaygın eğitim kurumları olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu öğretim kurumları amaç, yapı ve izlenen süreçler bakımından bazı farklılıklar arz etmektedirler. Fakat hem örgün eğitim hemde yaygın eğitim kurumlarında yapılan etkinlikler formal eğitimin özelliklerini yansıtmaktadır.

Formal eğitimi özelliklerini şu şekilde vermek mümkündür (Cafaoğlu,2007;13).

- Belli bir amaca yöneliktir,
- Profesyonel kişiler aracılığıyla yürütülür,
- Planlı ve programlıdır. Ulaşılmak istenen hedefler belirlidir,
- Eğitim kontrol altında özel bir çevre içinde yürütülür,
- Eğitim sürecinin her aşaması değerlendirilir.

1.6.İnformal Eğitim

Formal eğitimin tersine informal eğitim belli bir plan ve program çerçevesinde yürütülmemektedir. İnfomal eğitimi bireyin sosyalleşme, kültürlenme sürecini yansıtmaktadır. Bu bağlamda birey toplumlu içinde etkileşimde bulunduğu aile, arkadaş grupları, iletişim araçları vb. çeşitli unsurlardan edindiği bilgiler informal eğitimin kapsamındadır.

İnformal eğitimde yukarıda da değinildiği gibi bilgi kaynakları çoğu zaman profesyoneller değildir. Bu eğitim türü genellikle kontrol edilemez bir özellik taşır. Birey kendisi için gerekli veya gereksiz pek çok bilgiyi bu yolla etkileşimde bulunduğu çevreden alır.

İnformal Eğitimin özelliklerini şu şekilde vermek mümkündür (Cafaoğlu,2007;19).

- Belli bir amaca yönelik olmayıp gelişigüzedir,
- Öğreticiler profesyoneller değildir,
- Birey olumlu davranışlar yanında olumsuz davranışlarda kazanır,
- Taklit ve gözleme dayalı olarak gerçekleşir,
- Eğitim kontrol altında olmayıp bireyin çevresinde kendiliğinden oluşur.

1.7.Örgün Eğitim

Örgün eğitim, belli bir yaş grubundaki bireylere, Milli Eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir. Okul öncesi öğretim, ilköğretim, orta öğretim ve yükseköğretim örgün eğitim sistemini meydana getirmektedir (Fidan ve Erden,1993;13).

Örgün eğitim iki ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi tüm vatandaşlara verilmesi zorunlu temel eğitim, ikincisi ise kalkınmanın gereksinimlerine göre düzenlenen ve kişilerin ilgi ve yetenekleri ölçüsünde yararlandıkları temel eğitim sonrasıdır.

1.8.Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır. Yaygın eğitimin kapsam, amaç ve görevleri, eğitim sisteminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak düzenlenir. Bu eğitim sisteminin amacı örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, yahut herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedен çıkmış vatandaşları, örgün eğitimin yanında veya dışında eğitmek onlara gerekli bilgi ve becerileri edindirmek; anlayış ve değer yargılarını değiştirerek yeni, geçerli ve gerekli davranışları kazandırmaktır.

Yaygın eğitim, vatandaşlara başta okuma-yazma ve Türkçeyi öğretme olmak üzere çağımızın bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı; millî kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı ve benimsetici; toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, uzlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayışını ve alışkanlığını kazandırıcı; boş zamanlarını değerlendirme, beceri kazandırma, ekonomik güçlerini arttırma, meslek edinme, meslekte gelişme imkânlarını sağlayıcı; bu suretle ara insan gücünü hazırlayıcı; dengeli, verimli ve sağlıklı insan ve toplum olmayı destekleyici her türlü faaliyet, yaygın eğitimin kapsamı içindedir (13.Milli Eğitim Şurası,1990).

Günümüzde yaygın eğitim, her ülkenin benimsediği eğitim felsefesine, eğitim anlayışına ve eğitimden beklediği sonuçlara göre planlanmakta ve uygulanmaktadır. Yaygın eğitim, toplumun ihtiyaçlarına, bireylerin ilgi ve isteklerine ve hizmet anlayışlarına göre onları farklı yönden dinamik hale getirmek amacıyla belirli programlar çerçevesinde verilmektedir. Türkiye’de yaygın eğitimin uygulanmasında hareket noktasını toplumun ihtiyaç ve istekleri oluşturmaktadır. Bu sebeple yaygın eğitim okul dışında bulunan yetişkinlere, onların gönüllü olarak katılacakları programlar halinde götürülmektedir (MEB Çıraklık..,1994;18).

Örgün meslek eğitiminin yetersiz kalması yaygın meslek eğitiminin önemini artırmıştır. Hızla gelişen ve değişen dünya koşullarında bu değişimin yakalanabilmesi ve ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikli ara iş gücünün oluşturulabilmesi için yaygın eğitim sistemi içerisinde yetiştirilmiş bireylere gereksinim duyulmaktadır.

Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak yürütülen çıraklık eğitimi, çırak, kalfa ve ustaların çıraklık sistemiyle meslek eğitimidir. Günümüzde meslek ve teknik eğitimde sadece okul sistemiyle kalifiye meslek elemanı yetiştirilmesi, çok çabuk değişen ihtiyaçlara cevap verilmesi mümkün olmamaktadır. Okul eğitiminin dışında yaygın eğitim programlarıyla, iş yerinde işbaşında eğitim metotlarıyla ve çeşitli şekillerde kalifiye eleman yetiştirilmesi suretiyle ara eleman ihtiyacı giderilmeye çalışılmaktadır (MEB, Mesleki..,1995;10). Özellikle son yıllarda ekonomik ve teknolojik alandaki gelişmeler, değişik mesleklerde çalışan insanların hizmet öncesinde edinmiş oldukları bilgi ve becerileri yetersiz kılmaktadır. Diğer taraftan hizmet öncesinde alınan eğitimin yetersiz olduğu durumlarda, çalışma hayatında olumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Bu olumsuzlukların önlenmesi de yaygın eğitim programları, hizmet içi eğitim programları ile mümkün olabilmektedir.

Yaygın eğitim, kapsamına aldığı bireylere vereceği eğitim hizmeti çeşidine göre alt sistemlerden oluşmaktadır. Yaygın eğitimin bu alt sistemler; halk eğitimi, çıraklık eğitimi ve hizmet eğitimi şeklinde sınıflandırılmaktadır.

1.2.1.Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)

Halk eğitimi, yurttaşların çalışma gücünü arttırmak, yaşam düzeylerini yükseltmek, milli ve insani niteliklerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim etkinlikleridir (7.Milli Eğitim Şurası,1962). Bu bağlamda halk eğitimi, hayata atılmış her öğrenim düzeyi ve basamağındaki birey ve toplulukların gereksinimlerine cevap verebilecek, bireylerin kendi istek ve arzularına göre, bilgi, beceri ve davranış geliştirici bir eğitim olarak nitelendirilebilir.

Çeşitli ülkelerle birlikte Türkiye’de de uygulana okul içinde eğitim-öğretim etkinlikleri bireyi ancak belli bir süre kapsamına almaktadır. Okul eğitiminin dışında kalan bireylerin yaşam boyu eğitim olanaklarından yararlanabilmesi için halk eğitimi etkinlikleri toplumsal yaşamın her basamağında ve kesiminde yürütülecek çok yönlü ve etkili bir eğitim olarak sürdürülmelidir.

Türkiye’de halk eğitimi kurumları, bir yandan öncelikle bir meslek ve iş becerisi edinmek, iş ve toplum yaşamında üstlenecekleri yeni rollere hazırlanmak ihtiyacında olan okul dışındaki gençlerin; bir yandan örgün eğitime hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinden ayrılmış olan ve eğitim düzeyini yükseltmek ihtiyacındaki gençlerin ve yetişkinlerin, bir yandan da zamanla değişen ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşam koşullarının etkisiyle potansiyel olarak çok daha geniş bir yetişkin nüfusun sürekli eğitim ihtiyaçlarını karşılamak gibi, toplumumuz bakımından önemli bir görevle karşı karşıyadır (Elüstü, 2007;45).

Halk eğitimin temel görevlerini şu şekilde özetleyebiliriz.

1-Eksik Giderici ve Tamamlayıcı Eğitim

2-Meslek ve Sanat Eğitimi

3-Toplum Eğitimi

4-Genel Kültür Eğitimi

5- Siyasal Katılma Eğitimi (Geray, 1978;8-12).

Halk eğitiminin amaçları;

a.Halkı okur yazar hale getirmek,

b.Bireylere aile, toplumsal yaşam, yurttaşlık görevleri, sağlık kuralları hakkında doğru davranışlar kazandırmak,

c.yurttaşların boş zamanlarını yararlı bir şekilde kullanabilme alışkanlığını kazandırmak,

d.Yurttaşlara bilimsel düşünme, planlı ve yöntemli çalışma, gelişmiş teknikleri kullanma alışkanlıkları kazandırmak,

e.Yurt kalkınmasına katkıda bulunmak için üretici ve tüketici yetiştirmek,

f.Yurttaşların bedeni ruh ve zihin yapılarını sağlıklı olarak geliştirmek için gerekli bilgi, ve alışkanlıkları kazandırmak,

g.Yurttaşlara kendi sorunlarını çözmeye yardımcı olmak,

h.Yurttaşların ulusal kültür ve değerleri kazanmalarını sağlamak,

ı.Yurttaşların örgün genel ve mesleki eğitim olanaklarından yararlanabilmesi için bunların sınavlarına hazırlayarak eğitimde fırsat eşitliği sağlayıcı çalışmalar yapmak,

i.Tarım, el sanatları ve küçük sanatlarla toplumun gereksinim duyduğu diğer hizmetlerin geliştirilmesi için teknoloji ve eğitim merkezlerinin kurulmasını sağlamak biçiminde belirlenmiştir (7.Milli Eğitim Şuarası,1962).

1.2.2.Mesleki Eğitim (Çıraklık Eğitimi)

Çıraklık eğitimi, mesleki eğitimin ilk verilme şekli olarak tarihsel gelişim içinde öneli bir yer almaktadır. Bir sanatkar yanına sanat öğrenmek üzere giren bireye kabaca bir tanımla çırak denilmektedir. Çırak, gerekli mesleki

bilgi ve becerileri kazandıkça sırayla kalfa ve usta unvanlarını almaktadır. Usta unvanını alan birey çıraklık eğitimini tamamlamış olmakta ve bağımsız olarak iş hayatına atılma hakkı elde etmektedir.

Geçmişte çıraklık eğitiminin kademeleri arasındaki geçiş meslek kuruluşları ve çırağın yanında çalıştığı ustalar tarafından verilen yeterlilik ile yapılmakta iken, günümüzde planlı eğitim döneminde bu kademeler arasında geçişler, kademeler sonunda yapılan sınavlar ile elde edilmektedir. Bu sınavları kazananlar kalfalık, ustalık sertifikası almaya hak kazanmaktadırlar.

Çıraklık eğitimi, bir mesleğin bilgi ve becerisini bir bütün içinde veren, çıraklık, kalfalık ve ustalık kademelerinden oluşan kendi içinde bir bütün olan bir mesleki eğitim sistemidir (MEB, Çıraklık ve Mesleki... ,1990;140).

Türkiye’de ilk defa çıraklık eğitimi cumhuriyet döneminde nitelikli işçi yetiştirmek amacıyla 1938 yılında çıkarılan 3457 sayılı “Sınai Müesseselerde ve Maden Ocaklarında Mesleki Kurslar Açılmasına Dair Kanun” uyarınca mesleki eğitim kursları açılmıştır. Daha sonra yine bu yasa ile Devlet Demir Yollarında çalışma üzere Eskişehir ve Sivas illerinde çırak okulları açılmıştır. Bu tür kurslar çeşitli illerde farklı iş kollarındaki nitelikli insan ihtiyacını karşılamak üzere açılmış fakat ülke genelinde bir sistem bütünlüğü 1977 yılına gelene değin gerçekleştirilememiştir (Cavit,1983;429).

1977 yılında çıkarılan 2089 sayılı “çırak, kalfa ve ustalık kanunun” ile ilk kez çırak eğitimi bir sistem içine alınmıştır. Ancak uygulama sırasında görülen aksamlar üzerine 1986 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 3308 sayılı “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” ile ülkenin gereksinim duyduğu ara insan gücünün yetiştirilmesi bu günkü sistem bütünlüğüne kavuşmuştur (www.meb.gov.tr).

1.2.3.Hizmet Eğitimi (İş Başında Eğitim)

Çalışma hayatındaki hızlı değişme ve gelişmeler ilk defa meslek kazanacakların yanı sıra halen çalışmakta olanlarında eğitilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle günümüzde oldukça büyük bir önem kazanmış

olan hizmet eğitimi; hizmet öncesi eğitim ve hizmet içi eğitim olmak üzere iki ana kısımda incelenmektedir.

a) Hizmet Öncesi Eğitim; Çalışanların eğitimi konusunda yapılan ayrımlardan birisi de "hizmet öncesi eğitimidir". Hizmet öncesi eğitimin çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır. Bunlardan biri, "kurum ve kuruluşların eleman ihtiyaçlarını karşılamak üzere kendi bünyelerinde açtıkları okullarda ve genel öğretim kurumlarında hizmet öncesinde okutulan ve yürütülen faaliyetlerin tümü"dür (DİE,1995;8).

Bu tanıma göre hizmet öncesi eğitim, işgörenlerin işe girmeden önce almış oldukları eğitimidir. Bu tanımdan hareketle hizmet öncesi eğitimin kapsamı, işe girmeden önce genel öğretim kurumlarında verilen tüm eğitim etkinlikleri ile her türlü mesleki ve teknik öğrenim etkinliklerini içermektedir. Böylece kişi hizmete girmeden önce almış olduğu eğitim, onun hizmete girdikten sonra görevini gereği gibi yapabilmesinde önemli ve etkili bir gösterge olacaktır (Canman,1995;84). Bu nedenden dolayı devlet memurları genel planı da hizmet içi eğitime önem vermiş ve kamu kesimine nitelikli eleman sağlanabilmesi için, hizmet öncesi eğitim kurumlarının kamu ihtiyacına cevap verebilecek nitelikte bir eğitim politikasına ve planına kavuşturulmasına işaret etmiştir.

b) Hizmet İçi Eğitim; Çağımızda yaşanmakta olan sosyal, ekonomik ve teknolojik alandaki hızlı ve sürekli değişimler personelin bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Hizmet içi eğitim ihtiyacı bir işte çalışan kişi için, işin yerine getirilmesinde, bilgi, beceri, tutum ve davranış bakımından duyulan eksiklik ya da gereklilik sonucu önem kazanmıştır (Can, vd,1995;197). Bunun yanında hizmet öncesinde öğrenilen birtakım eksik bilgi ve davranışlar, çalışma yaşamında birey ve örgütleri olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuzlukları gidermek için hizmet içi eğitime ihtiyaç vardır.

Hizmet içi eğitimin amacı, insanların bilgiye erişebileceği ve bu bilgileri değişik bir anlamda kullanabileceği inancını yaratmaktır. Eğitim, yönetim

kavramının gelişmesine destekte bulunur. Bir yöneticinin iyi bir yönetim sergilemesi gerekli olduğu kadar çalışanların da nitelikli çalışan olması o kadar önemlidir. Personel de sorumluluk, bağlılık ve inisiyatif sergileyerek yönetimin daha iyi bir hale gelmesine katkıda bulunacaktır (Ersen,1997;119).

Personelin hizmete girmeden önce o işi alabilmek için ne kadar çok bilgili olması gerekiyorsa bu durumu hizmet içinde de sürdürebilmesi ve beklenen görevleri yerine getirebilmesi için günceli takip etmesi, kendini yenilemesi de o ölçüde gereklidir (Tortop,1999;240).

Mesleki bir uygulamaya yönelik olan hizmet içi eğitime gereksinim duyulmasına yol açan nedenleri şu şekilde açıklamak mümkündür (Canman,2000;95):

-Hizmet öncesinde verilen bilgilerin, hizmetle ne kadar ilgili olursa olsun eksik ve yetersiz oluşu; bir kamu hizmeti gören personelin hizmet öncesi edindiği bilgi genelde "kültür" içerikli olduğundan hizmete yönelik bir takım bilgilerin de, hizmete yeni girenlere verilmesi zorunlu olabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, personelin göreviyle ilgili bilgi ve becerilerle donatılması gerekmektedir. Kamu görevlerinin bugünkü karmaşık yapısı karşısında, hizmet öncesinde kazandırılan bilgi ve becerilerin yetersiz olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, hizmet öncesi eğitimin yapılan görev ile ilgili olması halinde bile, alınan bu eğitimin yapılacak olan görevin etkinlikle yerine getirilebilmesi için zaman zaman hizmet içi eğitim ile desteklenmesi gereklidir.

-Hizmete almanın zaman zaman belli bir kadro görevi yerine, daha geniş hizmet gruplarına yapılması,

-Hizmetleri yerine getirirken bilim ve teknolojilerdeki değişim ve gelişimlerden yararlanma gereksinimi; günümüzde yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler, kamu yönetiminde uzmanlaşma olgusu ve mesleklerin çeşitlenmesi de yeni tekniklerin ve sistemlerin öğrenilmesini zorunlu kılmıştır. Bu nedenle, gelişmelere ayak uydurabilmek için ortaya çıkan değişim ve

gelişmelerin süratle personele ve örgüte uygulanması gereklidir. Bu da ancak sistemli bir hizmet içi eğitimle sağlanabilir.

-Kişisel gelişme ve yükselme isteği; kişinin öğrenme ve kendini geliştirme isteği hizmet içi eğitimi zorunlu kılar. İnsan kendisini sürekli geliştirme ve sonuçta yükselme eğilimi içerisindedir. İnsanda var olan bu güdü ve ihtiyaçlar “ihtiyaçlar hiyerarşisi”nin en üst kademesinde yer almaktadır. İnsanın çalışma hayatı onun bu istek ve arzularını gerçekleştirebileceği en uygun yer olmalıdır. Hizmet içi eğitimle kişiye sağlanacak bu imkan hem kişiyi doyuma ulaştırmakta, hem de kişinin ulaştığı bu doyumun hizmetlerin yerine getirilmesinde olumlu etkisi olmaktadır.

-Bazı bilgi ve becerilerin sadece hizmet içinde kazanılması; bazı bilgi, beceri ve davranışlar ancak hizmet içi eğitimle kazanılabilmektedir. Örneğin, polislik, kaymakamlık, vergi memurluğu vb. gibi görevler sadece kamu sektörüne özgü görevlerdir. Bunların karşılıkları özel sektörde yoktur. Bu nedenle kamu sektörüne özgü görevlerde, değişen ve gelişen tekniklerin öğrenilmesi ancak hizmet içi eğitimle sağlanabilmektedir. Bu bilgi ve becerilerde hizmete girdikten sonra kazanılabilir.

-Personelin sistemli bir şekilde program yapılarak emek ve zaman kaybını engellemek için eğitilmesi (Tutum,1976;87); hizmet içi eğitimin öğrenmeyi tesadüfi olmaktan çıkarıp, sistemli hale getirmesi de hizmet içi eğitimi gerekli kılmaktadır. Öğrenme her zaman her yerde gerçekleşen bir durumdur. Kişi, günlük yaşamında, arkadaş grubu içinde, işyerinde vb. sürekli ilişki ve etkileşim halindedir. Bu süreçlerde kişi, istenmeyen gereksiz/yetersiz bilgi, beceri ve davranışlar kazanmaktadır. İşte bu süreçler içerisinde rastlantısal bir biçimde elde edilen ve gereksiz/yetersiz olan bilgi, beceri ve davranışlar hizmet içi eğitim yoluyla önlenir (Canman,2000;96).

-Kamu kesiminde “kariyer” düşüncesinin giderek kökleşmesi; hizmetlerde meydana gelen değişim ve gelişmelere ayak uydurmanın zorunluluğu da hizmet içi eğitimi gerektirmektedir. Hizmetin gerektirdiği bu

bilgi ve beceriler ancak hizmet içinde kazanılabilmektedir. Ayrıca, kariyerin güvenceli statüsü, yetersizlerin kolayca ayıklanmasına elverişli olmadığından, çabalar, kişilerin aksaklık ve eksikliklerinin giderilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Kariyer düzeninde kişi, çok değişik görev ve sorumlulukları da üstlenebildiğinden, bunların üstesinden gelebilmesi sistemli bir eğitimi zorunlu kılar. Çünkü mesleklerinde yeterli olan kişiler, yetersiz olanlardan rahatsız olacaklar ve bu rahatsızlıkta kişilerin verimliliğini etkileyecektir. Dolayısıyla örgütte ortaya çıkabilecek bu olumsuzluğun giderilebilmesi de hizmet içi eğitimle olabilir (Canman,2000;95).

Hizmet içi eğitim, süresine göre “hizmete girişte” ve “hizmete girdikten belli bir süre sonra verilen eğitim” olarak ikiye ayrılır. Hizmete girişte verilen eğitim “yön verme” ve “alıştırma eğitimlerini” kapsar. Yön verme eğitimi süresi iki haftayı aşmayan, örgütün tanıtımı ve personelin hak ve yükümlülüklerinin neler olduğu konusunda genel bir bilgilendirmenin yapıldığı eğitimidir. Alıştırma eğitimi ise personelin hizmet öncesi gördüğü eğitimlere bakılmaksızın örgüt içinde geçerli olan kural ve standartları, yöntemleri öğretmeyi amaçlayan eğitimidir. Süresi başlangıçtan birkaç aya kadar uzayabilir. Hizmete girdikten belli bir süre sonra verilen eğitim personele kendi mesleği ile ilgili gelişmeler konusunda bilgi verilen bilgi tazeleme eğitimi ve yeni bir görev için verilen yeniden eğitim olarak ikiye ayrılır (Tutum,1976;130).

2.KAMU HİZMETİ

20.yüzyıl “kamu hizmeti” kavramıyla karakterize edilmektedir. 19. yüzyıldan itibaren devletin yapı ve fonksiyonunda görülen büyüme, 20 yüzyılda daha da hızlanmış; sosyal, kültürel ve ekonomik hayatın tümünü kapsayacak boyutlara ulaşmıştır. Adalet, güvenlik, savunma gibi klasik devlet anlayışından; planlayıcı, düzenleyici çeşitli alanlarda mal ve hizmet üreten işletmecî devlet anlayışına doğru gelişme dikkat çekmektedir. Sanayileşme ve kentleşme olguları, devletin görev alanını genişletmiş, buna bağlı olarak yapı büyümüştür. Bu devlet yapısı gündelik sorunları çözmeye odaklanmış;

geleceğe yönelik strateji ve vizyon göstermede zorlanmıştır. Bu anlayış uzun yıllar kamu yönetiminde egemenliğini korumuştur.

Kamu yönetiminin temel kavramlarından biri olan kamu hizmeti deyimini çok değişik anlamlarda kullanılabilmektedir. Kamu hizmeti bazen faaliyet, uğraşı, iş anlamında kullanıldığı gibi, bazen de bu deyim kamu kuruluşları anlamında kullanılmaktadır (Gözübüyük,1991;7). Kamu Hizmeti, devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin gözetim ve denetimleri altında genel kolektif ihtiyaçları karşılamak ve kamu yararını sağlamak için kamuya sunulmuş sürekli ve düzenli faaliyetlerdir (Karaman, 1992;2). Diğer bir tanımda ise kamu hizmeti, bir kamu kurumunun ya kendisi tarafından yada yakın gözetimi altında özel girişim eliyle kamuya sağlanan hizmetler olarak tanımlanmaktadır (Gözübüyük,1991;182).

Genel olarak kamu hizmetine ait tanımlarda 3 temel konu göze çarpmaktadır. Bunlar;

- Hizmetin kamu tüzel kişileri tarafından yürütülmesi,
- Kamu yararı sağlayan bir faaliyet oluşu ve
- Hizmetin kamu hukuku usulleriyle yürütülmesidir

(Çırakman,1976;76).

Devlet önceleri daha çok iç ve dış güvenliğin sağlanmasına yönelik "*klasik*" kamu hizmetlerini yerine getirirken, zaman içinde faaliyet alanlarını genişletmiş ve bu bağlamda haberleşme, çevre, ulaşım, eğitim, sağlık ve sosyal konut gibi sosyal ve ekonomik nitelikteki hizmetler de gittikçe artan oranlarda kamu yönetimi tarafından üstlenilmiştir (Karaman,1992;1). Merkezi yönetimin görev alanındaki bu genişleme şüphesiz ki sunulan hizmetlerin etkin ve verimli bir düzeye ulaşmasını önleyici bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

2.1.Kamu Hizmetinin Unsurları

Kamu hizmetlerinin unsurları birkaç grupta toplanabilir. Bunlar sırasıyla: ‘Kamu Yararı, Kamu Tüzel Kişiliği, Kamu Hukuku” Süreklilik ve Düzenlilik” unsurlarıdır. Bunlara diğer bir unsur olarak “Egemenlik” de eklenebilir.

2.1.1.Kamu Yararı

Genel yarar, kamu menfaati, kamu iyiliği gibi adlarla da anılan kamu yararı, yönetim hukukunda, kamu hukukunda ve siyaset biliminde sıkça kullanılmasına rağmen bu kavramdan ne anlaşılması gerektiği konusunda tam bir görüş birliği bulunmamaktadır (Keleş,1993;94). Bununla birlikte yönetim ve kamu hukukçuları ile siyaset bilimcileri kamu yararının başlıca iki anlamı olduğu noktasında birleşmektedirler. Bunlardan birincisi, kamu yararının hukuki, teknik ve dar anlamı, diğeri ise bu kavrama verilen geniş, siyasal ve ideolojik anlamdır.

Hukuki teknik ve dar anlamda kamu yararı, mülkiyet hakkının sınırlarının belirtilmesinde ve bu hakkın özüne yapılacak müdahalelerde bir ölçü olarak kullanılmaktadır. Gerçekten de 1982 Anayasasının Kamulaştırma ve Devletleştirme ile ilgili 46. ve 47. maddelerinde devletin ve kamu tüzel kişilerinin, kamu yararının “gerektirdiği, zorunlu kıldığı” hallerde, karşılığını ödemek koşulu ile “kamulaştırmaya” ve “devletleştirmeye” gidebileceği belirtilmektedir. Kamu yararını oluşturan öğeleri saptama görevi yasama organına bırakılmıştır. Yasama organına açıkça bırakılmadığı konularda ise, kamu yararını yönetim belirlemektedir.

Siyasal, ideolojik ve geniş anlamda kamu yararı da değişik şekillerde ifade edilmektedir. Roma Hukukunda kamu yararı kavramının “toplumun maddi ve zorunlu gereksinmelerini, din, ahlak, estetik ve birtakım inanç ve duygu gereklerini içine alacak ölçüde geniş bir anlamı bulunmaktadır” (Keleş,1993;98).

Kamu yararının bireysel yararların toplamından oluştuğunu varsaymak da hatalı bir düşünce sayılmalıdır. Çünkü bu varsayım kabul edildiğinde, örneğin içki üreticilerinin de, alkolizm kurbanlarının da yararları “kamu, yararı” kavramı içinde toplanmış olur ki bu olanaksızdır.

Literatürde bazı yazarlar kamu yararının geniş anlamına “kamu yararı” yerine “toplum yararı” denilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Doğanay’a göre her iki kavram hem hukuk tekniği, hem de anlamları bakımından birbirinden farklıdır. Ona göre hukuk tekniği bakımından “kamu yararı” mülkiyet hakkının sınırlarının belirlenmesinde kullanılan bir ölçü olduğu halde. “toplum yararı” kavramı, özel mülkiyet hakkının kapsamını oluşturan yetkilerin hangi amaçla kullanılacağını belirleyen bir ölçüdür (Keleş,1993;99).

Kamu yararı, kurulu düzenin korunmasındaki çıkarı anlattığı için, özel mülkiyete dayanan bir düzende, bu düzenin korunması amaç edinileceğinden, sonuçta kamu yararı kavramı bireysel çıkarlarla özdeşleşmiş olur. Buna karşılık, toplum yararı, ülkede yaşayan tüm insanların çıkarını ifade etmektedir.

2.1.2. Kamu Tüzel Kişiliği ve Kamu Hukuku

Tüzel kişilik, kamu yönetiminin anahtar kavramlarından biridir. Tüzel kişilik denildiğinde, söz konusu kişiliğin kendi başına ayrı bir varlık sayılması anlaşılmaktadır. Örneğin devlet, tüzel kişiliğe sahip bir örgüt olmakla beraber her bir belediye, il özel idaresi ve köy de devletten ayrı kişiliğe ve varlığa sahip birer tüzel kişiliklerdir (Örnek,1988;82).

Kişilerin ve özel teşebbüsün yeterli olmadığı durumlarda toplumsal ihtiyaçları karşılamak devletin görevidir. Bu durumda kamu hizmetlerini, esas olarak bir “devlet teşebbüsü” şeklinde nitelendirmek mümkündür. Diğer bir ifadeyle kamu hizmeti, örgütü, personeli ve kaynakları, kısmen veya bütünüyle devlet tarafından sağlanan ve işletilen faaliyetler olmaktadır(Çırakman,1976;80). Devletin kamu hizmetlerini sadece genel idare denilen örgütlenme biçimiyle yürütmesi mümkün değildir. Her geçen

gün artmakta olan bu hizmetlerin bir kısmının çeşitli kamu tüzel kişilerine gördürülmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Genel yönetim yanında, diğer kamu tüzel kişileri olarak, yerel yönetim birimlerini oluşturan il özel idareleri, belediyeler ve köylerin dışında; üniversiteler, kamu iktisadi teşebbüsleri, Emekli Sandığı gibi hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları, ticaret ve sana odaları, barolar gibi meslek kuruluşları da sayılabilir.

Bir faaliyetin kamu hizmeti olarak kabul edilebilmesi için, mutlaka kamu tüzel kişileri tarafından yürütülmesi gerekmektedir. Kimi durumlarda kamu tüzel kişileri, bir kamu hizmetinin yürütülebilmesi için gerekli olan kaynaktan veya uzmanlıktan yoksun olmaktadır Bu durumda söz konusu hizmet, bir sözleşme ile özel kişilere veya kuruluşlara devredilmektedir.

İdari rejimin uygulandığı ülkelerde kamu kuruluşları, kendilerine yasalarla özel hukuk izni verilen durumlar dışında, çalışmalarını kural olarak Yönetim Hukuku usul ve hükümlerine göre yürütmektedirler. Özellikle yönetimin tek yanlı kararları ile kurulan ve değiştirilen faaliyetlerde Yönetim Hukuku'nun uygulanması bir zorunluluktur. Ticari ve teknolojik özelliği ağır basan bir kısım 'toplumsal nitelikli kamu hizmetlerinin bile kurulması organlarının oluşturulması, merkezi yönetimle olan ilişkileri ve bunların denetimleri tümü ile kamu hukuku usul ve hükümlerine bağlı bulunmaktadır (Karatepe,1988;198).

Yönetimce kamu hukuku usul ve kurallarına göre kurulup işletilen hizmetlerden dolayı ortaya çıkan uyuşmazlıklar idare mahkemelerinde, özel hukuka ait usul ve kurallara göre kurulup işletilen hizmetlerden doğan uyuşmazlıklar ise adliye mahkemelerinde karara bağlanmaktadır. Dolayısıyla yönetim tarafından yürütülen hizmetlerden bir kısmı özel hukuk hükümlerine göre kurulup işletilmektedir.

2.1.3. Süreklilik, Düzenlilik ve Egemenlik

Kamu hizmetinin en önemli unsurlarından biri de hizmetlerin sürekli ve aksamaya uğramadan bir düzen içerisinde yürütülmesidir. Yönetim, kamu hizmetlerinden beklenen yararın sağlanması için değişen teknolojiye ve maddi olanaklara bağlı olarak hizmetlerin tamamını ve niteliklerini sürekli olarak düzenlemektedir.

Modern toplumlarda elektrik, su, toplu taşımacılık, temizlik, sağlık ve benzeri türlerdeki önemli kamu hizmetlerinin kısa süreli de olsa aksamaya uğratılması, giderilmesi olanaksız birtakım zararlar doğurabilmektedir. Bu nedenle kamu hizmetlerinin yürütülmesinde süreklilik ve düzenlilik ilkesinin bir gereği olarak yönetim bazı yasal ve yönetsel tedbirlere başvurmaktadır. Örneğin memurlara grev hakkının verilmemesi, imtiyazla yürütülen hizmetlerde sözleşmenin tarafı olan özel kişinin zarar etmiş bile olsa hizmeti aksatmadan yürütme borcunun bulunması bu tür tedbirler arasında yer almaktadır.

Bir kamu hizmetinin sürekli ve düzenli olarak yürütülebilmesi için yönetimin yeni oluşan toplumsal ihtiyaçlara ve gelişen teknolojiye uyum gösterebilmesi gerekmektedir. Yönetimin tek yanlı olarak hizmetin düzenini, yönetsel sözleşmelerin koşullarını ve çalışanlarının durumlarını belirleme yetkisine sahip olması da, bu uyumun gerçekleştirilmesi konusunda yönetime büyük kolaylık sağlamaktadır (Karatepe, 1988;199).

Kamu yönetiminin eylem ve işlemlerinin tümünün yönetim hukuku kurallarına tabi olmadığı, bu eylem ve işlemlerden bazılarının özel hukuk kapsamında değerlendirildiği bilinmektedir. Yönetim Hukuku ile özel hukukun yönetim üzerindeki düzenleme alanlarının nasıl belirleneceği sorusuna açıklık getirmek amacıyla geliştirilen ölçütlerden biri egemenlik ya da diğer tanımıyla devletin emretme gücüdür.

Egemenlik devletin henüz toplumsal yaşama pek müdahale etmediği dönemde ortaya atılmış ve kullanılmış bir ölçüttür. Söz konusu dönemde

egemenlik, devletin emretme, tek yanlı iradesini başkalarına kabul ettirme ve gerektiğinde zor kullanma yeteneği olarak anlaşılmıştır. Egemenliğin kullanılması bakımından yönetimin faaliyetleri; egemenlik işlemleri ve yürütme işlemleri olarak ikiye ayrılmaktadır (Karatepe, 1988;12).

Devletin ekonomik ve toplumsal konulara el atmasından sonra egemenliğin bir ölçüt olarak geçerliliği ve doğruluğu üzerindeki kuşkular artmıştır. Gerçekten de yalnızca emreden, yasaklar ve sınırlamalar kovan bir güç olmaktan çıkan devlet, topluma edimler ve hizmetler de sunmaya başlamıştır. Böylece kamu gücünün emrediciliği dışında kalan, fakat yine de özel hukuku aşan birtakım hukuksal ilişkiler ortaya çıkmıştır. Bu yüzden günümüzde daha çok içeriği genişletilmiş bulunan egemenlik ölçütü kullanılmaktadır (Günday,1996;85)

2.2.Kamu Hizmetinin Sınıflandırılması

Kamu hizmetlerinin sınıflandırılması hususunda birbirinden farklılıklar gösteren yöntemler bulunmaktadır. Bu konuya değinenlerin kimi kamu hizmetlerini yönetsel ekonomik, sosyal, bilimsel, teknik ve kültürel kamu hizmetleri (Gözübüyük,1991;184) olarak sınıflandırırken, kimisi de salt kamusal, karma kamusal ve erdemli kamusal hizmetler şeklinde bir sınıflandırmayı tercih etmiştir (Akalin, 1994;10). Bu tür sınıflandırmaya göre milli savunma ve iç güvenlik gibi hizmetler salt kamusal hizmetleri; eğitim ve sağlık gibi hizmetler karma kamusal hizmetleri; devlet tiyatroları, okul kitapları ve spor gibi hizmetler de erdemli kamusal hizmetleri ifade etmektedir. Diğer bir sınıflamada ise kamusal mal ve hizmetlerin yanında, yarı kamusal mal ve hizmetler ayırımına da gidilmiştir (DPT, 1991;27).

Kamusal Mal ve Hizmetler

Söz konusu mal ve hizmetler piyasada üretilemezler, bölünemezler, tüketiminde rakip olmama ve tüketimden mahrum olmama özelliklerine sahiptirler. Bu hizmetler sadece kamu üretici birimlerince üretilbilirler. Kamusal mal ve hizmetler ikiye ayrılmaktadır:

a) Ulusal Düzeyde Kamusal Mal ve Hizmetler,

Faydaları genellikle ülkenin tümüne yayılan ve ulusal düzeyde bölünmez nitelikte olan milli savunma, iç güvenlik ve adalet gibi hizmetlerdir.

b) Bölgesel (Yerel) Kamusal Mal ve Hizmetler

Bir kısım hizmetlerin faydasının bölgesel düzeyde bölünebilmesi mümkün değildir. Herhangi bir bölgede, bir sokağın aydınlatılması, çevre temizliği, yol yapımı gibi hizmetlerin faydalarından, ulusal sınırlar içindeki toplumun tümü yarar sağlayamamaktadır. Sadece bölgede yaşayan insanların yararlanabildiği bu hizmetler, bölgesel (yerel) kamu hizmetleri olarak adlandırılmaktadır.

Yarı Kamusal (Karma) Mal ve Hizmetler,

Yarı kamusal mal ve hizmetlerin en önemli özelliği piyasada üretilebilmeleridir. Fakat uygulamada bunlar bazen tümüyle veya kısmen kamu örgütleri tarafından üretilmekte ya da miktarına, türüne, kalitesine ve fiyatına devlet müdahalesi olmaktadır. Bunun sebebi bu mal ve hizmetlerin üretimi ve tüketimi sırasında ortaya çıkan faydasının onu tüketen kişilerin dışına yayılmasıdır. Üçüncü kişiler veya toplumun tamamı da bundan yarar sağlayabilmektedir Yarı kamusal mal ve hizmetler de kendi içinde ikiye ayrılmaktadır:

a) Ulusal Düzeydeki Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler,

Kimi mal ve hizmetlerin üretiminde veya tüketiminde ortaya çıkan dışsallıklar ülkenin tümüne yayılabilir. Örneğin koruyucu sağlık hizmetleri bu türdendir. Bu sebeple bunların merkezi yönetimce üretilmesi gerekmektedir.

b) Bölgesel Düzeydeki Yarı Kamusal Mal ve Hizmetler

Yarı kamusal mal ve hizmetlerin bazılarının, örneğin elektrik, su, kanalizasyon, itfaiye, oyun parkı gibi hizmetlerin üretim veya tüketiminin sebep olduğu dışsallıklar, bölgesel sınırlar içerisinde kalmaktadır. Bu tür

hizmetlerin bölünebilir ve fiyatlandırılabilir olması nedeniyle üretilmeleri özel firmalara bırakılabilir. Ancak bunların ortaya çıkardığı dışsallıklar sosyal hayatı önemli ölçüde etkilediği için genellikle kamu örgütleri tarafından üretilmektedirler.

2.3.Yerel Yönetim ve Merkezi Yönetim Açısından Yerel Kamu Hizmetleri

Yerel kamu hizmetlerinin hangi yönetim birimlerince yürütüleceği konusu, önemli bir sorun olma özelliğini taşımaktadır. Yerel nitelikli hizmetlerle ilgili görev bölüşümü, yönetimler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Ancak bu bölüşümü her zamanda ve mekânda geçerli kılabilen kesin ölçütleri belirlemek de pek mümkün değildir. Görevler, yönetimler arasında, her ülkedeki anayasal düzene, ekonomik ve sosyal gereklere göre çeşitli biçimlerde paylaşılabilir (Üstünişik,1992;2).

1982 Anayasasının 123. maddesi, idarenin kuruluş ve görevlerinin merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanacağını ifade etmektedir. Yine anayasanın 126. maddesi merkezi yönetimin, ülkenin coğrafi durumuna, ekonomik koşullara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre bölümlere ayrılacağını öngörmektedir. Anayasa, yerel yönetimleri konu alan 127. maddenin ilk bölümünde bu yönetimlerin varlık nedenini de açıklamaktadır. Buna göre; Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu, tüzel kişileridir. Aynı maddenin ikinci bölümünde ise mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri yetkilerinin yerinden yönetim ilkesine göre kanunla düzenleneceği öngörülmektedir.

Yerel yönetimlerin hangi kamu hizmetlerini yürütmesi gerektiğinin kararlaştırılması konusunda 1982 Anayasası'nın getirdiği bir ölçüt bulunmaktadır. Bu da hizmetin, yerel halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarına ilişkin olmasıdır. Müşterek ihtiyaçlar aslında kamusal hizmetlerin tamamına

yakınına kapsamaktadır. Bunlar içinden yerel olanların tespiti bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak milli savunma ve diplomasi gibi, ülkede yaşayanların tamamının ortak olarak yararlandıkları hizmetler merkezi yönetimce, sadece yerel sınırlar içinde yaşayanların yararlandıkları park, mezbaha, itfaiye, mezarlık hizmetleri gibi hizmetler ise yerel yönetimler tarafından yürütülmelidir (TOBB,1996;15).

Bir hizmetin yerel olup olmadığı konusunda kesin bir ölçüt belirlenememesine rağmen genel olarak iki farklı boyuttan söz edilmektedir. Bunlardan ilki, hizmetin faydasının mekânsal yayılımının genellikle sunulduğu belde düzeyinde kalmasıdır. Diğeri ise bu hizmetin ekonomik olarak o büyüklükte bir belde içinde üretilebilecek olmasıdır (Tekeli ve Gülöksüz,1976;11). Örneğin bir otobüs işletmesi belde düzeyinde örgütlenebilmekte ve sadece o beldedekiler bu hizmetten yararlanabilmektedir. Diğeri taraftan elektrik üretiminin yerel düzeyde yapılması, hem ekonomik hem de teknik açıdan pek mümkün değildir. Yine milli savunma hizmetlerinin bir belde yönetimince yürütülmesi de olanak dışıdır. Bu tür hizmetlerin merkezi düzeyde yürütülmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin görevlerinin belirlenmesi, böyle bir sınıflama içinde yerel ve merkezi hizmetlerin ayrımını yaparak mümkün olabilmektedir.

Yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasındaki görev ve yetki bölüşümünde temel alınabilecek ölçütler 4 ana maddede toplanmaktadır. Bunlar; ekonomik verimlilik ölçütü, mali adalet ölçütü, siyasal sorumluluk ölçütü ve idari etkinlik ölçütüdür (Eryılmaz,1988;164).

Ekonomik verimlilik ölçütüne göre, bir hizmetin hangi yönetim birimi tarafından daha düşük maliyetle üretilip halka sunulacağı göz önünde bulundurulmaktadır. Bu durumda görevin, bir hizmeti daha az masrafla halka sunan yönetim birimine verilmesi gerekmektedir.

Bir bölge halkının ödediği vergilerle, o bölgeye sunulan mal ve hizmetler arasında bir paralelliğin bulunması da mali adalet ölçütüne uyumun bir göstergesi sayılabilir. Ancak devletin bölgeler arasındaki kalkınmışlık farkını ortadan kaldırmaya yönelik olarak aldığı tedbirler, yine iç ve dış güvenliğin sağlanması için gereken harcamalar da bu tür bir ölçütün kolaylıkla uygulanmasını önlemektedir.

Kamu hizmeti sunan yönetim birimlerinin, hizmetten faydalanacak olan halka karşı siyasal bir sorumluluk taşıması, yetki ve görevlerin paylaşımında dikkatle göz önünde bulundurulması gereken bir durumdur. Atama sonucu getirilenlerin, kendilerini daha çok atamayı gerçekleştiren makama karşı sorumluluk hissetmelerine karşılık, seçimle işbaşına gelenler asıl sorumluluğu seçmene karşı duymakta ve bu sorumluluğun ereğini yerine getirmeye çalışmaktadırlar.

Görev ve yetki bölüşümünde esas alınması gereken bir diğer ölçüt de idari etkinlik ölçütüdür. Bir kamu hizmetini en etkin olarak hangi yönetim birimi yerine getirebilecekse, hizmet görevinin o birime verilmesi daha uygun olacaktır (DPT,1991;32).

Köklü yerel geleneğe sahip olan ülkelerde yerel yönetim birimlerinin, diğer birçok ülkede merkezi yönetime verilen düzenleyici, üretici, hizmet sunucu bir dizi görevi de üstlendikleri görülmektedir (Eke,1982;122). Türkiye'de yerinden yönetim ilkesine dayalı olarak yerel yönetimlerin kurulması ve yasal temele kavuşturulması 1876 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunu ile gerçekleştirilmiştir. Aradan geçen uzun süre içinde özellikle Cumhuriyet döneminde ve çok partili siyasal hayata geçişten itibaren yerel yönetimlerin güçlü birer hizmet birimi haline gelmesi için büyük çabalar harcanmıştır (Tortop,1992;37). Nitekim gerek hükümet programlarında ve gerekse kalkınma planlarında bu niyeti ve isteği dile getiren ifadelerle sık sık rastlanılmaktadır (Özer,1991;53).

Merkezi ve yerel yönetim kuruluşlarının görev ve yetki üstlenmelerine neden olan yasal düzenlemelerin, uzun bir zaman süreci içinde biçimlenmesi

nedeniyle görevler arasında kimi çakışmalarla karşılaşılabilir. Bu görev çakışmalarına özellikle eğitim, sağlık, tarım ve çevre koruma gibi alanlarda rastlanılmaktadır (Eryılmaz,1988;165).

3.YEREL YÖNETİM

3.1.Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Kavramları

Devlet içinde, yetkilerin kullanılması ve hizmetlerin yürütülmesi bakımından iki tür örgütlenme bulunmaktadır. Bu örgütlenmeler ihtiyaçlara göre belirlenmiştir. Bu örgütlenmelerden biri merkezi yönetim diğeri ise yerel yönetimlerdir.

Merkezi yönetim, kamu hizmetlerinde birlik ve bütünlüğü sağlamak amacıyla söz konusu hizmetlere ilişkin karar ve faaliyetlerin merkezi hükümet ve onun hiyerarşik yapısı içinde yer alan örgütlerce yürütülmesi demektir. Başka bir deyişle devlet yönetiminde "Devlet" adı verilen tüzel kişilik içinde, karar alma, emir verme ve uygulama yetkisi devletin merkezinde toplanmıştır. Merkezden yönetimde, kamu hizmetlerinin yürütülmesinin ilişkin gerekli gelir ve giderler merkezden yönetilmektedir. Aynı zamanda ekonomik ve sosyal kalkınmanın bölgeler arası dengeli bir şekilde yürütülmesini ve kamu hizmetlerinin aynı düzeyde ülke düzeyine yayılmasını sağlar. Merkezden yönetim, ekonomik etkin bir yönetim biçimidir. Kaynakların rasyonel kullanılması, uzmanlaştırmayı özendirilmesi de, merkezden yönetimin erdemleri arasındadır (Keleş,1994;19).

Kamu yönetimiyle ilgili kararların devlet tüzel kişiliğinin dışında, ayrı bir tüzel kişiliğe sahip bulunan kuruluşların yöneticiler tarafından alınabilmesine, yerinden yönetim adı verilir. Yerinden yönetim federalizmden farklı bir yönetim biçimidir. Her ne kadar yerinden yönetimde de devletten ayrı tüzel kişiler vardır. Ancak, bunlar tamamen idari nitelikteki kuruluşlardır. Federalizmden farklı olarak yasama veya yargı yetkilerine sahip değildirler (TOBB,1996;8).

Yerinden yönetimlerde, birçok hizmetin halka sunulmasında çabukluk ve kolaylık söz konusudur. Özellikle belediyeler, yardımlaşma ve iş birliğini geliştirmek adına faaliyetlerde bulunabilirler. Yine konut, gıda maddeleri üretme ve ulaşım gibi konularda vatandaşlara kolaylık sağlayabilirler (Keleş,1994;20). Ayrıca kaynakların yerinde ve verimli bir biçimde kullanılmasının sağlanmasına, nesnel ve yansız hareket edebilen bir merkezi yönetimin daha elverişli görünmesine karşın, merkezden yönetimin, yapılan işlerde gecikmelere yol açması, yerel halkın taleplerinden çok başkentteki önderlerin isteklerine cevap vermesi gibi sakıncalardan söz edilebilir (Duran,1982;49). Bu yerinden yönetimin bu konuda daha etkin bir sistem olduğunu göstermektedir. Bununla beraber kamu mal ve hizmet üretiminin bölüşümünde, bu hizmetlerden bir kısmı bütün ülkelerde merkezi yönetimin görevleri arasında yer alırken, diğer bir kısmı ise yerel yönetimlerce yürütülmektedir.

3.2.Yerel Yönetimin Varlık Nedenleri

Kamu hizmetlerinin görülmesinde merkezi yönetimle beraber diğer kamu ekonomisi üretici birimlerinin yer alması çeşitli sebeplere ve gerekçelere dayandırılmaktadır. Yerel yönetimler belli amaçlara ulaşmak ve belli ihtiyaçlara cevap verebilmek üzere toplumların tarihsel gelişmesiyle ortaya çıkmış birimlerdir. Karşıladıkları ihtiyaçlar ve gelişmelerini sağlayan etmenler, hukuksal, siyasal, toplumsal ve mali nitelikler taşımaktadır.

Hukuki açıdan;

Yerel yönetimlerin varlık sebeplerinin nedenleri ile ilgili hukuki faktör aslında bir sebep değil, bir sonuçtur. Çünkü yerel yönetimlerin varlığının gerekliliği aslında siyasal ve ekonomik bazı faktörlerin varlığı ile açıklanabilir. Hukuki faktör ise bu yönetimlerin siyasal bir organizasyon olan devletin yönetim yapısı içinde nasıl bir hukuki statüye kavuşturulmaları gerekeceğini araştırmanın sebebi olabilir. Ancak hukuki faktörün yanı sıra yerel yönetimlerle ilgili bazı hukuki kavramlar ve koşullar önceden bilinmezse,

siyasal ve ekonomik faktörleri yeterince kavramak mümkün olmaz (Nadaroğlu,1994;19).

Yerel yönetimlerin varlık sebeplerini açıklayan ve niçin var olması gerekeceğini savunan görüşlerin hukuki dayanağı, idare hukukunun üzerinde önemli durduğu konulardan bir olan yerinden yönetim kavramıdır. Merkeziyetçi yönetim ve yerinden yönetim kıyaslamasıyla ilgili olarak her iki sistemin de üstünlükleri ve bunların birer iyi örneğinin verilebilmesi esas olmakla beraber günümüzde, halkın yerel planda yönetime katılması özgürlükçü demokrasilerde öylesine önem kazanmıştır ki, artık merkezden yönetimin yararları üzerinde durmanın bir anlamı kalmadığı ifade edilmektedir (Nadaroğlu,1994;21). Ayrıca yerel yönetimlerin faaliyet alanlarının sınırları ve görmeleri gereken hizmetler, rasyonel esaslara göre düzenlenebilmesi göz önünde tutulursa, bu kuruluşlar iktisadi yönden kaynak kullanımında etkinlik amacına ulaşabilmekte büyük yararlar sağlayabilir. Yerel yönetim, var olan bir ulusal alt bölgeyi bir ölçüde kontrol eden ve bu bölgede yaşayan insanları temsil eden kimseler tarafından yönetilen politik bir oluşumdur (Homme,1991;209). Buna göre merkezi yönetimin yetki genişliği adı altında bir takım yetkilerini alt kademelere devretmesi bir yerel yönetimin var olabilmesi için yeterli değildir.

Siyasal Yaklaşım Açısından;

Yerel yönetimin varlığının siyasal gerekçesinin özünde demokrasi inancı yatmaktadır. Bundan dolayı yerel yönetimler demokrasinin temel kurumlarından biri olarak kabul edilmektedir. Hatta siyasal gerekçe özgürlükçü demokrasilerin temelinde kamusal hürriyetlerin, başka bir deyişle yerel özgürlüklerin yattığı inancına dayanılarak açıklanmaktadır.

Her şeyi merkezden yürütmek, hizmetlerin sunulmasına ilişkin tüm kararları merkezden, almak imkansız olduğu gibi rasyonel de değildir. Çünkü ister ulusal, ister bölgesel düzeyde olsun, merkezden alınacak bütün kararların toplum üyelerinin tercihlerine başka bir deyişle kamusal ve yarı kamusal mal ve hizmetlere olan talebine tam olarak uygun düşmesi her

zaman için mümkün değildir (Nadaroğlu,1994;27). Bununla beraber ulusal düzeyde kararların merkezden alınması zorunludur. Çünkü uygulanabilir bir alternatif mevcut değildir. Bölgesel düzeydeki kararların, merkez yerine bölgelerden alınması mümkündür. Ancak kararın nereden alındığı değil de ne şekilde alındığının daha da önemli olduğu göz önünde tutulmalıdır.

Bilindiği gibi kamu kesiminde merkezi yönetim kendi üretici birimleri aracılığı ile üreteceği malların türlerini ve miktarlarını siyasal süreç yerine getirir. Siyasal süreç ise, siyasal partiler ve seçmenlerden oluşur. O halde kamu ekonomisinde arzı belirleyen faktör siyasal bir niteliğe sahiptir. Oysa özel ekonomide arzı belirleyen faktör taleptir ve ekonomik bir niteliğe sahiptir (Nadaroğlu,1992;58).

Mali açıdan;

Kaynakların kıt oluşu ve ihtiyaçların da sonsuz oluşu, bu kaynaklardan en çok faydayı sağlayacak şekilde yararlanmanın ve iktisadi refahı sağlamanın nasıl mümkün olacağı sorusunu akla getirmektedir. Pareto'ya göre tam rekabet koşullarının var olduğu kabul edilmek kaydıyla, yani gelir dağılımının veri kabul edildiği ve dışsallıkların olmadığı varsayımı altında, piyasa güçleri, kamu kesiminin bulunmadığı bir ekonomide kaynakların, en uygun dağılımını sağlayacaktır. Kamu ekonomisinde ise durum farklıdır. Toplum üyeleri oy birliği kuralı ile kamusal mal ve hizmetlere olan toplumsal talebi belli edebilirlerse, buradaki oy birliğinin piyasadaki talebin yerini tutabileceği düşünülebilir. Ancak daha önce belirtildiği gibi, toplum üyelerinin oy birliği ile tercihlerini belirlemeleri mümkün olmamaktadır. Bu durumda hizmetin faydasının yayıldığı alan da dikkate alınarak kamu hizmetlerini mümkün olduğu kadar toplum üyelerinin tercihlerine uygun olarak üretecek yöntemleri bulmaktır. İşte yerel yönetimler, yerel ve bölgesel kamusal malların üretimi konusunda toplum üyelerinin tercihlerini saptayıp, üretimin buna göre düzenlenmesini merkezi yönetime oranla daha etkin bir biçimde gerçekleştirebilmektedir (Nadaroğlu, 1994;31).

Kamusal malların temel özelliği olan bölünmezlik bir takım mallar için ulusal düzeyde bazıları içinde bölgesel düzeyde olabilir. Belirtilen bu mal ve hizmetlerin hepsi merkezi yönetimce de yapılabilir. Ancak böyle bir yöntem bölgesel tercihlere uygun düşmesi şansı az olduğu gibi, etkinlik açısından da uygun olmadığı söylenebilir. Halbuki bu alandaki üretimin toplum üyelerinin tercihlerine göre düzenlenmesi üst seviye fayda yönünden kaynakları en uygun etkinlikle kullanmanın vazgeçilmez koşuludur (Nadaroğlu, 1994;32). Aynı zamanda bölgede yaşayanların bölgesel tercihlerini kendilerine yakın üretici birime iletebilmeleri ve takip edebilmesi daha kolaydır. Oysa aynı tercihleri merkezi yönetime iletmek ve onu takip etmek güçtür.

Yerel yönetimlerin var olması arz yönünden de fayda sağlamaktadır. Merkezi yönetimle yerel yönetimler eşit kaynak kullanarak aynı hizmeti ürettikleri varsayıldığında yerel yönetimlerden de fazla verim elde edilmektedir (Nadaroğlu, 1994;32). Başka bir deyişle yerel yönetimler aynı verimi merkezi yönetime oranla daha az kaynakla sağlayabilmektedir.

Toplumsal açıdan;

Yerel Yönetimler, devlet kavramı ile oluşmuş geleneksel bir yönetim biçimidir. İnsanlar topluca ve komşuca yaşamalarıyla ortaya çıkan ortak sorunlarını çözmek için düzenli hizmet veren güçlü bir teşkilata ihtiyaç duymuşlardır. Dolayısıyla tarihi gelişim içinde devletle beraber yeni bir organizasyon çıkmış ve zamanla yasal nitelik kazanmıştır. Böylece geleneksel, olarak ortaya çıkan yerel yönetimler, rasyonel bir yönetim birimi olarak varlığını korumuştur.

Toplumsal ve ekonomik gelişmeye katkıları, yerel yönetimlerin üzerinde fazla durulmayan yönlerinden biridir. Bu katkı halkın emek, kaynak ve düşünce gücünü yöresel ve ulusal kalkınma çabalarına yansıtma ile gerçekleşir (Keleş,1994;21).

3.3.Ulusal ve Uluslar Arası Belgelerde Yerel Yönetimler

Yerinden yönetim konusu incelenirken, Batı uygarlığına bağlı demokratik ülkelerde benimsenen temel kuralları bilmek ve ayrıca Devletimizin resmi görüşlerini açıklayan kalkınma planları ile hükümet programlarında belirlenen temel eğilimleri saptamak, bu konuda bir yeniden yapılanma için gerekli öngörülerini yakalamak bakımından yararlı görülmektedir.

3.3.1. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi konusu, içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu tüm demokratik ülkelere kabul edilen ve evrensel kuralları içeren anlaşmalarla da desteklenmektedir. Bunların en önemlisi "Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı"dır. 1985 tarihinde üye devletlerin imzasına açılmış olan bu belge ülkemiz tarafından 1988 yılında imzalanmıştır. Avrupa Konseyinin kabul ettiği bu uluslararası belge TBMM tarafından da 1991 yılında onaylanarak yasallaştırılmıştır.

Bu belgeyi imzalayan devletler, yerel makamların her türlü demokratik rejimin temellerinden birisi olduğunu, vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının Avrupa Konseyine üye devletlerin tümünün paylaştığı demokratik ilkelerden biri olduğunu, bu hakkın en doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde bulunduğunu, gerçek yetkilerle donatılmış yerel makamların varlığının hem etkili hem de vatandaşa yakın bir yönetim sağladığını kabul etmektedirler.

Avrupa Yerel Yönetimler özerklik Şartı"nda yer alan temel yerinden yönetim ilkeleri özetle şunlardır;

-Özerk yerel yönetim ilkesi, ülke yasalarında ve uygun olduğu durumlarda anayasalarda tanınacaktır.

-Özerk yerel yönetim kavramı, yerel halkın hizmetlerine yönelik kamu etkinliklerinin önemli bir bölümünü, kanunlarla belirli sınırlar çerçevesinde,

kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkını belirtir.

- Kamu sorumluluğu, genellikle ve öncelikle, vatandaşlara en yakın makamlarca kullanılır, sorumluluğun bir başka makama verilmesinde, görevin niteliği ile yetkinlik ve ekonominin gerekleri göz önünde bulundurularak karar verilmelidir. Yerel yönetimlere verilen yetkiler, normal olarak, tam ve yalnız onlara aittir. Bu yetkiler, kanunda öngörülen durumların dışında, merkezi ya da bölgesel nitelikte başka bir makam tarafından zayıflatılamaz ve sınırlandırılmaz.

- Kanunla düzenlenmiş daha genel hükümlerle çatışmamak koşulu ile yerel yönetimler, yerel ihtiyaçlara uyum gösterebilmek ve etkin bir yönetim sağlayabilmek için kendi iç örgütlenmelerini kararlaştırabilmelidirler.

- Yerel makamların her türlü idari denetimi ancak kanunla veya anayasa ile belirlenmiş durumlarda ve yöntemlerle gerçekleştirilebilir ve normal olarak, sadece anayasa ilkelerine ve yasalara uygunluğun sağlanması amacıyla güder.

- Ulusal ekonomik politika çerçevesinde yerel yönetimlere, kendi yetkileri kapsamında serbestçe kullanabilecekleri, kendilerine has yeterli mali kaynak sağlanır. Yerel yönetimlerin mali kaynakları, anayasa ve yasalarla belirlenen sorumluluklarla orantılı olur. Yerel yönetimlerin mali kaynaklarının en azından bir bölümü, yasal sınırlar içinde oranını belirleme yetkisine sahip oldukları yerel vergi ve harçlardan sağlanmalıdır (www.belgenet.com).

3.3.2.Yerel Yönetimler Evrensel Bildirgesi

Türkiye'den de birçok yerel yönetim kuruluşunun üye olduğu Uluslararası Yerel Yönetimler Birliğinin 23-26 Eylül 1985 tarihleri arasında Rio de Janeiro'da yapılan kongresi sonunda yayınlanan "Yerel Yönetimler Evrensel Bildirgesi"nde yer alan ve Avrupa Yerel Yönetimler özerklik Şartı ile tam bir paralellik taşıyan görüşlerden bazıları şunlardır:

- Yerel yönetim ilkesi, ülkenin genel yönetim yapısı ile ilgili anayasada veya temel yasalarda yer almalıdır.

- Yerel yönetim, yerel yönetim birimlerinin kamuyla ilgili yerel işleri kendi sorumlulukları altında ve yerel halkın çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkını ve ödevini dile getirir.

- Kamusal sorumluluklar, yerel yönetimin yurttaşa en yakın temel birimlerince kullanılmalıdır.

- Yerel yönetimlerin temel sorumlulukları ve bu sorumlulukları değiştirmeye ilişkin usul işlemleri, anayasada veya yasada öngörülmelidir.

- Yerel yönetim birimlerine verilen yetkiler kural olarak tam ve yerel yönetim birimlerine özgü olmalıdır.

- Yerel yönetim birimleri kendilerini yerel ihtiyaçlara uydurmak ve etkin bir yönetim sağlamak için kendi iç idari yapılarını belirleyebilmelidirler.

- Yerel yönetim birimlerinin denetimine ilişkin usuller ancak anayasayla veya yasayla oluşturulmalıdır.

- Yerel yönetim birimlerinin denetlenmesi kural olarak sadece hukuka uygunluğu sağlanmayı amaçlamalıdır.

- Yerel yönetimler öbür yönetim kademelerinden ayrı, kendilerine özgü yeterli mali kaynaklara sahip ve yetkileri çerçevesinde bu gelir kaynaklarında serbestçe tasarrufa yetkili kılınmalıdır.

- Yerel yönetim birimlerine kaynak tahsisi, bu birimlerin üstlendikleri görevlerle orantılı olmalıdır.

Uluslararası Yerel Yönetimler Birliğinin yukarıdaki ilkeleri doğrultusunda, bu birimin Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Teşkilatı ve T.C. Başbakanlığın ilgili kuruluşlarıyla birlikte çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmaların neticesinde 1993 yılında Yerel Yönetim Sisteminin Geliştirilmesi

Programı başlığı altında sunulan raporda, Türkiye’de yerel yönetim sisteminin geliştirilmesinde yerel yönetimin konumunu, yerel demokrasiyi, yerel hizmetleri, yerel yönetimin örgütsel yapısını, mali kaynaklarını, insan gücünü ve yerel yönetimde yönetim kültürünü geliştirmeye yönelik amaçlar saptanmıştır (www.belgenet.com).

3.3.3 Kalkınma Planlarında Yerel Yönetimler

Türkiye’de planlı kalkınma dönemi 1961 Anayasasının yürürlüğe girmesi ile başlamıştır. 1961 Anayasasının 129. maddesi, iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmanın plana bağlanacağını ve kalkınmanın bu plana göre yürütüleceğini hükme bağlamıştır. Kalkınma planlarında yerel yönetimlerle, özellikle il özel idareleri ile ilgili önemli görüşler ve vurgulanan temel hedefler şöyle belirtilmiştir:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963 - 1967)

- Mahalli idarelerin idari ve mali bünyeleri kuvvetlendirilecek, yeterli duruma gelmeleri sağlanacaktır.

- İl özel idareleri ve belediyelerin topladıkları vergiler, resimler, harçlar ve para cezaları gözden geçirilerek yeniden düzenlenecektir (www.dpt.gov.tr).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968 -1972)

- Merkezi idare tarafından kısıtlayıcı ve mahalli teşebbüsleri önleyici bir idari vesayet yerine yol gösterici ve milli hedeflerle ahenkli bir idari vesayet temel anlayış olarak kabul edilecektir.

- Mahalli idare gelir sisteminde yapılacak reform ile bu idarelerin öz gelirleri büyük ölçüde artırılabilecektir (www.dpt.gov.tr).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 - 1977)

- Müşterek mahalli ihtiyaç ve milli ihtiyaçların ayırımına göre her mahalli idare biriminin görevleri ayrı ayrı saptanarak, her mahalli idare için görevlerin tek bir temel kanunda yer alması gerçekleştirilecektir.

- Mahalli nitelikteki gelirlerin tümü mahalli idarelere bırakılacak, bu gelir kaynaklarının kullanımında azami ve asgari limitler tespit edilerek mahalli idarelere yetki tanınacaktır.

- Kanuni paylar dışındaki transferlerden oluşan mahalli idare yardım ve fonları dağınıklıktan kurtarılacak ve tek elden yürütülecektir (www.dpt.gov.tr).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979 - 1983)

- Yerel yönetimlerin görev, kaynak, personel gibi geleneksel sorunlarının çözülerek, yönetimin birliği ilkesi içinde çalışmalarını ve kendilerine verilmiş görevlerin yerine getirilmesi amacıyla yönelik olarak demokratik, halkçı, birlikçi, bütünlükçü bir yaklaşımla üretici ve kaynak yaratıcı bir niteliğe kavuşturulmaları sağlanacaktır.

- Yerel yönetimlerin kendi aralarında görevlere uygun kaynak bölüşümünü sağlayacak bir mali denkleştirme düzeni kurulacak, özellikle yerel yönetimlere yasal paylarının tam olarak ve zamanında verilmesi sağlanacaktır.

- İl özel idareleri, ekonomik yatırım projelerini destekleyip eşgüdüm sağlayacak nitelikte yeniden düzenlenecek, kırsal kesimin kalkınmasına yönelik yatırımların, temel yatırım birimi olan ilçe düzeyinde etkin bir biçimde yürütülmesine ilişkin önlemler alınacaktır (www.dpt.gov.tr).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985 - 1989)

- Mahalli idarelerin kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile merkezi idare ile koordinasyonu, Anayasa'nın 127. maddesinde yer alan çerçevede düzenlenecektir.

- Belediye ve il özel idarelerinin görevleri günün şartlarına uygun hale getirilecektir (www.dpt.gov.tr).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990 - 1994)

- Mahalli idarelerin gelirleri içinde özgelirlerinin payı artırılabacaktır.

- Hizmet üretiminde etkinliğin sağlanması ve rasyonel kaynak kullanımı amacıyla mahalli hizmetlerin yerinden karşılanması esastır.

- Mahalli idarelerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenecek, merkezi ve mahalli idareler arasında görev, yetki, sorumluluk ve kaynak paylaşımına ilişkin çerçeve yasa hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

- Kırsal alanda mahalli hizmetlerin verimliliğini artırmak için ilçe özel idarelerinin kurulması, küçük belediyeler ve köy idarelerinin güçlendirilmesi yönünde hazırlık çalışmaları sonuçlandırılacaktır (www.dpt.gov.tr).

Yerel yönetimlerin sorunları ve bunlara ilişkin çözüm önerileri ve hedefler, 1961 yılından en son 2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar tüm kalkınma planlarında yer almıştır. Kalkınma planlarının yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesine ilişkin önerileri ve aynı zamanda yerel yönetimlerin problem olan konuları da vurgulanmıştır. Genel olarak bu hususlar şu şekilde sıralanmaktadır;

a) Yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumlulukları ve merkezi idare ile koordinasyonu yeniden düzenlenmelidir.

b) Yerel hizmetlerin karşılanması konusunda merkeziyetçi anlayış bırakılmalı, yerinden yönetim ilkesine ağırlık verilmelidir.

c) Kısıtlayıcı ve yerel girişimleri önleyici bir idari vesayet yerine yol gösterici ve geliştirici bir vesayet anlayışı kabul edilmelidir.

d) Yerel yönetimlerin teşkilat yapısı yerinden yönetim anlayışına ağırlık verilerek yeniden düzenlenmelidir.

e) Yerel yönetimler kendine özgü kaynaklar yaratabilmeli, özkaynakları artırılmalıdır. Kaynakların akılcı dağılımı dolayısıyla hizmet üretiminde verimliliğin sağlanması yerel hizmetlerin yerinden karşılanması esasına dayalı olmalıdır.

f) Avrupa Birliği ile yapılan antlaşmalar çerçevesinde yapılan hukuki düzenlemelerin pratikte uygulanmasına özen gösterilmelidir (www.dpt.gov.tr).

3.3.4.Yerel Yönetimler Yasa Tasarısı

İdari sistemin aşırı merkeziyetçiliği, mahalli idarelerin kaynak yetersizliği içinde olmaları, görev ve yetki konularındaki tereddüt, yetersizlik ve hukuki boşluklar, mahalli idareler üzerindeki aşırı vesayet uygulamaları, nitelikli personel, teşkilatlanma ve açıklık ve demokratik katılım konusundaki yetersizlikler, rasyonel olmayan hizmet alanları, imar uygulamalarındaki yetersizlik ve ahenkli kentleşmenin sağlanamaması, mahalli idare gelirlerinin hizmetleri yerine getirme bakımından yetersiz kalması yeni bir yerel yönetim yasasının hazırlanma gereğini ortaya çıkartmıştır.

Gerek ulusal kalkınma planlarında, gerekse hükümet programlarında mahalli idare reformu hep en önemli hedeflerden biri olarak yer almıştır. Fakat bu konuda 1984 yılından itibaren artırılan belediye ve il özel idare gelirleri ve 1987 yılında İl Özel İdaresi Kanununda yapılan değişiklikler dışında önemli bir adım atılmamıştır. Atılan bazı adımlar da sorunun bütünüyle çözümü için yeterli olmamıştır.

Mahalli idare hizmetlerinin etkin, verimli, ekonomik, mahalli imkan, ihtiyaç ve tercihlere uygun biçimde yürütülememesinde merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki ve kaynak paylaşımı konusunda diğer çağdaş ülkelerde uygulamaya konulan reformların Türkiye’de hayata geçirilememesinin büyük rolü olmuştur. Yürürlüğe girdikleri dönemin

şartlarında oldukça modern ve yeterli olan kanunlar, ekonomik, teknolojik ve sosyal alanlardaki değişimler karşısında yetersiz kalmaya başlamıştır.

Yapılması düşünülen değişiklikleri içeren tasarı ile mahalli idare birimlerinin uygulamada karşılaştıkları meselelere çözüm getirilmekte, mahalli idareler işleyişi basitleştirilmekte, mahalli idarelerin kendi aralarında ve merkezi idare ile işbirliği ve yardımlaşma imkanları geliştirilmekte, halkın hizmetlere kolay ulaşımı ve sorunların mahallinde çözümü sağlanmakta, yönetimde açıklık ve katılım ile mahalli idarelerin demokratik kültüre katkısı artırılmakta, mahalli idarelerin hızlı karar alma ve uygulama kabiliyetlerini olumsuz yönde etkileyen vesayet uygulamaları kaldırılmakta, mahalli idareler mali kaynaklar, hukuki yapı ve personel bakımlarından mevcut ve artan sorunları ile başa çıkabilecek bir kapasiteye ulaştırılmaktadır.

Tasarının kanunlaşmasıyla mahalli idare hizmetlerinin verimliliğinde gerçek bir artış ve iyileşmenin sağlanması planlanmaktadır. Bu iyileşme kendisini, sadece mahalli hizmetlerin nicelik olarak artışı, daha hızlı ve daha ekonomik yerine getirilmeleri olarak değil, aynı zamanda demokrasi kültürünün gelişmesi, halkın karar alma ve icra süreçlerine katkı ve katılımının artması biçiminde kendini göstereceği düşünülmektedir (www.belgenet.com).

3.4.Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetimler Arası İlişkiler.

Yaşayan toplumlarda halen toplumsal hayatın en gelişmiş teşkilatlanma örneği olan devletin yanı sıra yerel nitelikte olan teşkilatlanmalarda bulunmaktadır. Devlet, milli sınırlar içerisinde yaşayan topluluğun ortak nitelikteki ihtiyaçlarını karşılar, genel menfaatlerini gözetir, korur ve temsil eder. Devlet bu görevlerini merkezi yönetim adı verilen bir teşkilat aracılığı ile yerine getirir. Bu teşkilatın öngördüğü irili ufaklı çeşitli hizmet birimleri, hiyerarşik anlayışa uygun bir biçimde kendilerine verilen görevleri yerine getirirler (Keleş, İ.,1994;39).

Tüm ülkelerde sorumluluk merkezi ve yerel yönetim olmak üzere en az iki otorite arasında bölünmüştür. Yerel yönetimlerin kuruluşundan günümüze kadar birkaç defa yenilenmesine karşın günümüz ihtiyaçlarına cevap vermede etersiz kaldığı görülmektedir. Bu durumun günün şartlarına göre yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç vardır.

Hala pek çok Avrupa Birliği üyesi ülkeye göre Türkiye’de yerel yönetim kurumu yeterince demokratik değildir. Yerel yönetim organları kendilerini tercihleri yönünde özgürce yönetme olanağına sahip değildirler ve merkezi idarenin koyduğu bir vesayetine tabidirler (Özer,1992;29).

Tanzimatla başlayan sınırlı uygulamalar bir yana bırakılırsa Türkiye’de yerinden yönetim ilkesine dayalı mahalli idarelerin kurulması ve yasal temele kavuşturulması 1876 tarihli Kanuni Esasi ile gerçekleştirilmiştir. Geçen süre içinde özellikle Cumhuriyet döneminde ve çok partili siyasal yaşama geçişten itibaren yerel yönetimlerin demokrasi ile yönetilen ülkelerde olduğu gibi güçlü hizmet birimleri haline gelmeleri için çaba göstermiştir.

Demokratik parlamenter sistemin temel felsefesi halkın yönetime katılmasıdır. Yerel yönetimler ise, bu katılımın en çarpıcı ve canlı örneğini oluşturmaktadır.

Yerel yönetimler merkezi yönetimle çok yönlü ilişki halindedirler. Özellikle, idari, siyasi ve mali yönden ağırlıklı bir etkileşim halinde cereyan eden yönetimler arası ilişkiler yerel yönetimler aleyhine olmak üzere sürüp gitmektedir (Tortop,1985;3).

Ancak sözü edilen bu tür ilişkiler idari vesayet denilen siyasi ve idari denetim ve gözetim sonucu ortaya çıkmaktadır. Amacı yerel yönetimleri gözetim altında tutma ve merkezle olan ilişkilerinde merkezi idarenin egemenliğini korumaktır. Bu anlamda vesayet denetimi yerel yönetimlere karşı güvensizlik demektir. Yönetim bir bütün olduğuna göre yerel yönetimlerin kendi hallerine bırakılmaları düşünülemez. Sınırlı kaynakların en rasyonel biçimde kullanılması yerel dengesizliklerin yaratılmaması ve gelişmede bütünsellik yaratmak amacıyla denetim gereklidir. Ancak bu

denetim yerel yönetimlerin hareket ve hizmet kabiliyetlerini sınırlayıcı olmamalıdır.

Yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasındaki idari ilişkiler daha çok siyasi nedene dayanmaktadır. Bu işe yerel yönetimlerin (özellikle belediyelerin) merkezi yönetime olan bağımlılığını arttırmak amacını taşımaktadır. Şüphe yoktur ki, yerel yönetimleri tamamen kendi haline bırakmak kamu düzeni anlayışına da uygun düşmeyecektir. Belli bir ölçüde bile olsa yerel yönetimlerin merkezi yönetimin idari denetimi altında olması, merkezin genel gözetimine tabi tutulması kaçınılmazdır. Bu gereksinim en başta kamu hizmetlerinin ülke düzeyinde dengeli ve adil dağılımının da bir gereğidir.

Merkezi yönetimin idari denetleme yetkisi yerel yönetimlerin;

Kararları,

İşlem ve eylemleri,

Organları,

Görevleri üzerinde uygulandığı gibi kararları üzerinde yapılan denetleme işlemi,

Onaylama,

Erteleme,

Bozma,

Kararı veren yönetimin yerine geçerek karar verme,

Önceden izin alma biçiminde olmaktadır.

Görevliler (çalışanlar) üzerindeki denetim ise kadro tespiti, istihdam ve diğer özlük haklarının düzenlenmesi ve denetimiyle ilgili tüm faaliyetleri kapsamaktadır (www.kentarastirma.com).

Yerel yönetimler artık her yönüyle siyasallaşmış bulunan yönetsel örgütler durumuna gelmeye başlamışlardır. Genel yönetimi eline almak isteyen her siyasal partinin şüphe yoktur ki yerel hizmetlere ilişkin farklı

siyasal analizleri ve tercihleri bulunmaktadır. Bu siyasal partilerin her konuda olduğu gibi kentleşme ve şehircilik gibi lokal ve bölgesel sorunlara olan yaklaşımları ve çözüm yöntemleri birbirinden farklı ve özgün olma durumundadır.

Kuşkusuz, belediyeler siyasal yaşamın ve genel siyasetin genel kabul görmüş kurallarının dışına taşamazlar Bu noktada devlet, belediyelerle toplum yararına yönelik olarak hazırlanan programların desteklemek ve gerektiğinde işbirliği yapmak zorundadır. Kentsel alanlarda yaşayan halkın günlük hayattaki rahat ve huzurunu sağlayan ve kolaylaştıran belediye hizmetlerini her yönden desteklemek durumundadır. Günümüzde kentsel hemşericilik bilincinin gelişmesi genel ve yerel yönetimleri baskı altında tutmakta ve onlardan bir takım istemlerde bulunacak duruma getirmektedir. Böylesi bir durumu siyasal demokrasi bilincinin gelişmesi olarak algılamak ve değerlendirmek yanlış olmayacaktır (www.kentarastirma.com).

Yerel yönetimler ile merkezi hükümet arasındaki ilişkilerin en önemli ve en çok ağırlıklı yönlerinden birisini de parasal ilişkiler oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin içine düştükleri mali darboğazların en önemli nedeni, yerel beldenin hizmet alanlarının her geçen gün artmasına karşılık öz gelirlerinin yetersiz kalmasıdır. Mevcut durumda yerel hizmetlerin yerel gelirlerle çözülmesi mümkün görülmediğinden merkezi yönetimin yerel yönetimlere mali kaynak aktarımı gündeme gelmektedir. Mali yönden merkeze bağımlı duruma gelen yerel yönetimler böylelikle özelliklerini daha çok kaybeder hale gelmekte ve giderek merkezi yönetimin doğal bir organı veya uzantısı durumuna geçmektedirler.

Yerellik anlayışına son derece ters düşen bu durumun ortadan kaldırılması yerel hizmetlerin daha kolay görülmesini sağlayabileceği gibi yerel yönetimlerinde her yönden etkinliklerinin artmasına neden olabilecektir.

1961 Anayasamız, 116. Maddesiyle, yerel idarelere görevleriyle, orantılı gelir kaynakları sağlanması yolunda bir hüküm getirmiştir. Ne yazık ki aradan yıllar geçmesine ve 1982 Anayasasında da olmasına karşın, bugün

Anayasamızın anılan hükmünün yerine getirildiğini onamak olanaksız görülmektedir.

En önemlisi de, belediyelerin görevlerinin bu günün koşullarına göre bilimsel ve sistemli bir biçimde belirlenmiş olmaması ve halen yürürlükte bulunan 1580 sayılı yasayla çok genel planda saptanmış olması nedeniyle özek idarenin belediyelere sürekli olarak yeni külfetler yüklemesi nasıl önlenecektir? Yeni belediye gelirleri yasası ile tahsil edilecek gelirler bu yükü karşılayabilecek midir? Bu buda çok kuşkuludur. Yerel idarelerimizin sorunlarına köklü bir çözüm, hizmet ve gelirlerin hem yerel idareler hem de yerel idarelerle özek idareler arasında dengeli ve adil bir bölüşüm içinde düzenlemesiyle getirilebilir. Bu da mali denkleşme denilen, üniter devletlerde olduğu gibi federal devletlerde de başarı ile uygulanan tarafsız ve bilimsel bir gelir ve hizmet dağıtım yöntemini zorunlu kılmaktadır.

4. BELEDİYELER

Bugünkü anlamda örgütlenme yapısına sahip olmamasına rağmen Türkiye’de belediye örgütlenmesinin başlangıcının 1826’lar olduğu görüşü kabul edilmektedir ve günümüze kadar belediyeler örgütlenerek gelişmiştir. 19 yüzyıla kadar klasik Osmanlı yönetimi taşrada ahalinin yönetime katılması, demokrat ve özgürlükçü bir yerel yönetim anlayışı yoktur. Dolayısıyla halkında zaten böyle bir talep ve mücadelesi de söz konusu değildir. Osmanlı İmparatorluğunda 1839’dan itibaren devleti ve toplumu batılılaştırma doğrultusunda girişilen ve Tanzimat olarak bilinen reformlar kent alanını da ilgilendirmektedir (Ortaylı,1985;15).

Osmanlı Devleti’nde belediye örgütlenmesinin başlangıcının 1829’lar olduğu görüşüne karşılık yerel hizmetlerin seçime dayanan organlar aracılığıyla görülmesi anlamında bir belediyeciliğin gelişmesi ancak Birinci Meşrutiyet döneminde ortaya çıkmıştır. İstanbul’da ilk belediye örgütünün 1854’te “İstanbul Şehremaneti” adıyla kurulmasına karşın, yerel olarak seçilmiş bir meclisin ortaya çıkması uzunca bir süre söz konusu olmamıştır (Çitçi,1989;59).

Yabancıların yaşadığı ve modern liman kentinin sorunlarının yoğun olarak görüldüğü Galata ve Beyoğlu'nda modern belediye hizmetlerinin görülmesini sağlamak için 1857 yılında Beyoğlu'nda Altıncı Daire-i Belediye kurulmuştur (Bostanoğlu,1990;78). Zamanla tüm ülkede, kent yönetimi ve belediye örgütüne geçilmiştir. Bu gelişmenin yasal çerçevesini 1864 Vilayet Nizamnamesi oluşturmuştur (Çitçi,1989;59).

Altıncı Daire-i belediye'nin 1857'de oluşturulmasından sonra, 1877 tarihli Vilayet Belediye Kanunu ile Osmanlı taşra kentlerinde de yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Sözü edilen kanun ile belediyelere, imar işlerinin düzen altına alınması, yol, kaldırım, lağım gibi tesislerin yapımı, şehrin düzenlenmesi için istimlak yapılması, su işlerinin çözümlenmesi, aydınlık ve temizlik işlerinin görülmesi gibi görevler verilmiştir (Bostanoğlu,1990;78).

Cumhuriyet yönetimi kendi kentsel ve mekansal politikalarını geliştirmeye ve geliştirdiklerini denemeye, başkent olarak seçtiği Ankara'da başlamıştır. 16 Şubat 1924'te 417 sayılı "Ankara Şehremaneti Kanunu" 24 Mayıs 1924'te 583 sayılı (ve vergi değeri üzerinden değer belirlemeci yanı ile ünlü) kamulaştırma kanunu, 22 Mayıs 1926'da 844 sayılı yasayla kurulan ve emlak kredisi verilen "Emlak ve Eytam Bankası" ve Ankara şehrinin elektrik, havagazı gibi altyapı hizmetlerinin zorluklar neticesi yabancı firmalardan yararlanma çabaları, 1928 Ankara İmar Planı Yarışması'nı Alman H.Jansen'in kazanması ve bu planın "mütevazi", "ekonomik koşullara uygun", "gerçekçi ve uygulanabilir olarak tanımlanması, bu dönem Ankara deneyiminin çerçevesini çizen ve dolduran başlıca oluşum ve araçlardır. Cumhuriyet yönetiminin belediyecilik anlayışının doğurduğu yasalar 3 Nisan 1930 tarihli "Belediye Kanunu", 6 Mayıs 1930 gün ve 1593 sayılı "Umumi Hıfzısıhha Kanunu", 21 Haziran 1933 gün ve 2290 sayılı "Belediyeler Yapı ve Yollar" kanunudur. Bu tasarıların belirlediği çerçeve, bu gün de belediyecilik çerçevemizi oluşturmaktadır (Bostanoğlu,1990;80).

4.1. Belediyenin Kurulma Koşulları

Anayasa olduğu gibi, Belediye Yasası'nın da birinci maddesinde belediye şöyle tanımlanmaktadır; Belediye beldenin ve belde sakinlerinin mahalli mahiyetteki müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim ve tesfiye ile mükellef hükmi bir şahsiyettir (Keleş,1994;165). Belediye sayısındaki artış, değişik dönemlerde hızının yavaşlamasına ve belediye sayısının düşürülmesine rağmen günümüze kadar artarak gelmiştir.

Belediye yasasına göre belediye örgütü kurulması zorunlu olan yerler şunlardır (www.dpb.gov.tr):

1- Nüfusuna bakılmaksızın il ve ilçe merkezlerinde belediye kurulabilir.

2- Son nüfus sayımına göre nüfusunun 2000'den fazla olması, köy ihtiyar meclisinin bir mazbata ile seçmenlerin en az yarısından fazlasının yazılı olarak mahallin en büyük mülki amirine müracaat etmesi veya valinin kendiliğinden bu işe lüzum göstermesi gereklidir.

3- Belediye bir köyde veya birkaç köyün bir araya gelmesiyle de kurulabilir. Köyün belediye olması için aranan koşulların yanı sıra, birleşecek köylerin her birinin, belediye meclisi yapılacak yere olan uzaklığının 500 metreyi geçmemesi koşulu aranmaktadır.

4- Nüfusu 2000'in altına düşen bir belediyede de, tüzel kişiliğin kendiliğinden kalkması düşünülebilir.

5- Bazen de köylerde kimi köy bölümleri bir araya gelerek de belediye kurulabilir.

4.2. Belediye Bünyesindeki Organlar

Belediye kamu tüzel kişiliğinin organları; Belediye meclisi, Belediye Encümen ve Belediye Başkanıdır.

Belediye meclisi; Belediyelerin genel karar organı olan Belediye meclisi belde halkı tarafından seçilen üyelerden oluşur. Belediye meclisi üyelerinin seçimi tek dereceli ve belirlenen seçim barajının aşılması yoluyla yapılır.

Belediye meclisinin üye sayısı, o beldenin nüfusuna göre değişir. Üye sayısı 12'den az olamaz. Belediye meclisi üyeleri beş yıl için seçilirler. Belediye meclisine parti adayları seçilmektedir. Belediye meclisine Belediye başkanı başkanlık eder (www.mahalli-idareler.gov.tr/).

Belediye meclisinin görevleri ise:

1. Bütçenin, kesin hesabın belediye çalışma izlencesinin görüşülüp karara bağlanması.

2. Ek ödenek verilmesi, bütçede değişiklik ve aktarmalar yapılması, borç verme ve borç alma kararlarının verilmesi, belediye vergi ve resimleri ile ilgili tarifelerinin, bunlar dışında belediyece yerine getirilecek hizmetler karşılığında belediyelerce alınacak ücret tarifelerinin hazırlanması.

3. İmar planlarının, 3194 sayılı yasa gereğince onaylanması.

4. Kentin gelişmesi için hazırlanan imar izlencelerinin, kanal, havagazı, su, elektrik ve aydınlatma tesislerinin gerçekleştirilmesine ilişkin işlerin yapılması.

5. Belediye adına verilecek ayrıcalık (imtiyaz)'larla ilgili sözleşmelerin yapılması.

6. Belediye kolluk yönetmeliklerinin incelenip onaylanması.

7. Belediyenin taşınır ve taşınmaz mallarının kullanımına ilişkin kararların alınması (Keleş,1994;189).

Belediye Meclisleri yukarıda maddeleştirmiş olduğumuz görevleri yerine getirmek zorundadır.

Belediye Encümeni; Belediye encümeni, belediyenin karar organlarından ikincisi olmakla birlikte, danışma organı niteliği de vardır. Encümeni oluşturan üyeler iki türdür. Birinciler seçimle gelen üyelerdir. Sayıları ikiden az olmayan bu üyeleri her yıl Belediye Meclisi seçer. Belediye meclisinin kendi üyeleri arasından seçtiği encümen üyelerinin sayısı, encümenin doğal üyelerinin yarısını geçemez. Belediye meclisi üyeliği sıfatı sona eren bir kimse, encümen üyeliğini de yitirir (Keleş,1994;196).

Belediye encümeni, belediye başkanı tarafından getirilen konulan görüşür ve çoğunlukla karar verir. Toplantı günlerini encümenler kendisi belirler. Genellikle iş hacimlerine göre en az haftada bir veya iki kez toplanır. Encümen üyeleri özürsüz olarak arka arkaya üç kez toplantıya gelmemeleri halinde istifa etmiş sayılırlar (www.mahalli-idareler.gov.tr/).

Belediye Başkanı; Belediye Başkanı, belediye tüzel kişiliğinin başı ve yürütme organıdır. Belediye başkanları 1963 yılına kadar Belediye Meclisince seçilmekte idi. Bu gün tek dereceli olarak belde halkınca seçilmektedir. Belediye Kanunu'nun 94. Maddesine göre, Belediye Başkanlarının genel idarece atanmaları hala mümkündür. Bununla beraber atama yoluyla Belediye Başkanı getirilmesinin yerel yönetimlerin "özerklik" ve "demokratiklik" ilkesi ile bağdaşmamaktadır (Karaman,1992;49).

Belediye Başkanı, belediye emir ve yasaklarını, meclis ve encümen kararlarını yerine getirir ve belediye tüzel kişiliğini temsil eder. Belediye Başkanı, genel yönetimle ilgili, yasaların ve hükümet emirlerinin yayılmasını sağlama gibi bazı görevleri de yerine getirir. Belediyenin en büyük yürütme organı olarak Belediye Başkanının görevleri, gördüğü hizmetin niteliğine göre değişir. Özetle başkan, hem genel yönetimin ajanı, hem belediyenin başı, hem de belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi nitelikleriyle kimi görevleri yerine getirir (Keleş,1994;201).

Belediye başkanının başkanlıktan düşmesi, aşağıdaki nedenlerle olabilir.

- a. Seçilme yeterliliğini kaybetmesi,
- b. Görevini kötüye kullanmaktan dolayı mahkum olması,
- c. Herhangi bir suçtan dolayı, en az 6 ay hapse mahkum olması,
- d. Meclisin Belediye Başkanı hakkında, yetersizlik kararı vermesi,
- e. Belediye Meclisinin dağıtılmasını gerektirecek eylem ve işlemlere katılması.

Yukarıda sayılan durumlardan biri ile karşılaşan belediye başkanının İç İşleri Bakanlığının bildirisine üzerine başkanlıktan düşmesine, Danıştay karar verebilir. Ayrıca Belediye başkanının görevini mazeretsiz ve kesintisi olarak 20 günden fazla terk etmesi ve bu durumun mahallin en büyük mülki amirince tespit edilmesi ve İç İşleri Bakanlığı'na bildirilmesi üzerine idari yargı tarafından bir ay içerisinde verilecek kararla Belediye Başkanı başkanlıktan düşürülmektedir (Karaman,1992;51).

4.3.Büyük Kent Belediyeleri ve Yerel Hizmetler

Özellikle ikinci Dünya Savaşından sonra Türkiye'de de hızlanma sürecine giren kentleşme olgusu, bir yandan kentlerin sayısını artırırken, diğer yandan da, kentlerin nüfus ve alanca büyümesine ve bu süre içinde de örgütlenmelerinde ve içyapılarında önemli değişikliklere yol açmaktadır (Keleş,1994;213). Ülke nüfusu, kırsal alanların itici, kentlerin de çekici gücü etkisiyle kırdan kente doğru bir akış içerisinde girmiştir.

Hızlı kentleşmenin başlıca sonuçlarından biri büyük kent alanlarının sayısındaki artıştır. En genel anlamıyla büyük kent alanı, nüfusun yoğun olduğu ve ekonomik, sosyal ve yönetim açısından o bölgenin merkezi durumunda bulunan merkez kent veya kentlerin çevre kentleriyle oluşturdukları birim olarak tanımlanmaktadır (İsbir,1991;185).

Nüfusun artan oranlarda küçük ve orta büyüklükteki kentlerde değil de en büyük kentlerde yığılması, küçük yerleşim yerlerinin önemini sürekli olarak

azaltan bir sonuç doğurmaktadır. Aynı zamanda İstanbul, Ankara ve İzmir gibi kentlerin çevresinde çok sayıda küçük yerleşim yerinin türemesi de bu süreci izleyen bir oluşumdur. Bu yerleşim birimleri ile merkezde bulunan belediye arasında çok karmaşık toplumsal, ekonomik, yönetsel ve siyasal ilişkiler ortaya çıkmaktadır (Keleş,1985;70). Ortaya çıkan ilişkiler büyük kent alanlarında özel yönetim örgütleri kurmayı ve geliştirmeyi de zorunlu hale getirmektedir.

Temel olarak büyük kent yönetim ihtiyacını doğuran nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür(Keleş,1985;71).

Büyük kentlerin çevresinde yer alan küçük yerleşmeler, ne merkezdeki belediyenin sunduğu hizmetlerden yeterince yararlanabilmekte, ne de yararlanabildikleri hizmetlerin karşılığını ödemeye zorlanabilmektedirler. Bu nedenle daha düşük düzeydeki hizmetlerle yetinmek durumunda kalmaktadırlar. Çünkü yerel hizmetlerin birden çok belediye tarafından sunulması, merkezdeki belediye ile ekonomik ve fiziksel yönlerden ayrılmaz bir biçimde bağlı olan bu yerleşmelerde kaynak savurganlığına yol açabilmektedir.

Her kamu hizmeti, farklı yönetim kademelerinde ele alındığı takdirde etkin bir biçimde yürütülebilir. Kimi hizmetler için yerel, kimi için bölgesel, kimi için ise ulusal düzey daha ekonomik ve elverişlidir. Her küçük yerel yönetim biriminin bütün kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi görevini üstlenmesi büyük bir savurganlığa yol açacaktır. Örneğin ulaşım, konut, kanalizasyon gibi hizmetlerin, belli bir yönetim örgütüne başka yönetim kademeleriyle işbirliği sağlanmaksızın yerine getirilmeye çalışılması verimli bir davranış olarak kabul edilemez.

Büyük kent alanlarında, yerel yönetimlerin gelir sistemlerine, büyük kentlerin merkezi yönetimce sağlanan gelirlerden diğer küçük yerel yönetim birimlerine göre daha büyük pay almalarını mümkün kılacak bir esneklik getirilmesi gerekmektedir. Çünkü büyük kentlerin ihtiyaçları küçük kentlerin ihtiyaçları ile kıyaslanamayacak ölçüde yüksek düzeydedir.

Ülkede uygulanan ekonomik ve toplumsal politikalar da büyük kentlerin boyutlarının artmasına yol açan bir etkidir. Bölgeler arası gelişmelerdeki dengesizlik ve çok büyük kentlerin varlığı bu tür politikalarla yakından ilgilidir. Çünkü bu politikalar, en büyük kentlerin daha da büyümesine neden olmaktadır.

Büyük kent ve ilçe belediyelerinin görevleri 3030 sayılı yasanın 6. maddesinde belirtilmiştir. Maddede büyük kent belediyelerinin görevleri şu şekilde sıralanmaktadır (Resmi Gazete, 3030 Sayılı Kanun):

a.) Büyük kent yatırım plan ve programlarını yapmak,

b.) Büyük kent nazım imar planlarını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak, İlçe belediyelerinin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları tatbikat imar planlarını onaylamak ve uygulanmasını denetlemek,

c.) Büyük kent dâhilindeki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım onarımını sağlamak ve kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek,

d.) Yolcu ve yük terminalleri, katlı otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek,

e.) Çevre sağlığı ve korunmasını sağlamak, 1., 2. ve 3. sınıf gayri sıhhi müesseselerin gıda ile ilgili olanları hariç açılış ve çalışmalarına ruhsat vermek,

f.) Yeşil sahalardan bahçeler yapmak, sosyal ve kültürel hizmetleri yerine getirmek spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak. işletmek veya işlettirmek,

g.) Büyük kent dahilindeki su, kanalizasyon, her nevi gaz, merkezi ısıtma ve toplu taşıma hizmetlerini yürütmek ve bu amaçla gerekli tesisleri kurmak, kuradurmak, işletmek veya işlettirmek,

h.) Yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek,

i.) Mezarlık alanlarını tespit ve tesis etmek ve işletmek,

j.) Çöplerin ve sanayi atıklarının toplanma yerlerini belirtmek, değerlendirilmesi ve imhası için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletletmek,

k.) Meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak isim ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek,

l.) Toptancı halleri ve mezbahalar yapmak, yaptırmak. işletmek veya işletletmek,

m.) İtfaiye hizmetlerini yürütmek, patlayıcı ve yanıcı maddeler üreten ve depolayan yerleri tespit etmek, fabrikalar ve sanayi kuruluşlarının bulundurmaları zorunlu olan yangın söndürme ve çevre sağlığına ilişkin araç, gereç ve tesisleri tespit etmek ve bu kuruluşları denetlemek,

n.) İlçe belediyeleri arasındaki ihtilaflarda, zabıta ve diğer belediye hizmetlerinin koordinasyonunu sağlamak,

o.) Büyük kent çapındaki ortak finansman ve yatırımı gerektiren hizmetlerin gerçekleştirilmesini sağlamak,

p.) Büyük kent belediyesince işletilen alanlarda zabıta hizmeti ile diğer belediye hizmetleri ve ruhsat verme işlemlerini yürütmek.

Yasaya göre, büyük kent belediyelerinin görevleri arasında sayılmayan ve yürürlükteki mevzuatla belediyelere verilen görevler de ilçe belediyelerince yürütülür. Ayrıca;

• Yeşil sahalarda, parklar ve bahçeler yapmak, sosyal ve kültürel hizmetleri yerine getirmek, spor dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak işletmek veya işletletmek,

• Toptancı halleri ve mezbahalar yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek,
görevlerinin ilçe belediyelerince de yapılabilceği, bu görevlerden hangilerinin ilçe belediyelerince yürütüleceğinin yönetmelikle belirtileceği yasanın 6. maddesinin “b” fıkrasınca hükme bağlanmıştır.

Büyük kent belediyeleri görevlerinin gerektirdiği hizmetleri, mali ve teknik olanakları ile nüfus ve hizmet alanını dikkate alarak, bu hizmetlerden yararlanacak olan ilçe belediyeleri arasında denge bir biçimde yürütmek durumundadır. Ayrıca büyük kent ve ilçe belediyeleri görevlerini yürütürken, 1580 sayılı Belediye Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümleri ile belediyelere tanınan hak, yetki, imtiyaz ve muafiyetlerden de faydalanabilmektedirler.

3030 sayılı yasadaki görevlerin paylaşımında, kimi görevlerin ortaklaşa yürütülebileceği noktasından kaynaklanan bir karışıklıktan söz edilebilir (DPT,1994;115). Bu karışıklık hizmetlerin yeterince hızlı ve verimli yapılmasını önleyici bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

4.4.Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri

Belediyelerin sosyal yardım görevleri içerisinde en büyük oranı, belediyelerin bütçelerine koydukları ve sosyal yardım amacıyla, başka kuruluşlara gönderdikleri paralar oluşturmaktadır. Her ne kadar bu gönderilen paralar, belediyelerin bütçesi içerisinde yapılan ve şekli itibarıyla sosyal yardım faaliyeti içerisinde yer alması gereken bir uygulama olsa da belediyelerin bu yardımları yerinde ve etkin olarak kullanılması konusunda herhangi bir yaptırım gücü yoktur. Bu nedenle, belediyelerin bu tarzdaki sosyal yardım faaliyetlerinin, etkinliğini de bu yardımı alan kuruluşların faaliyetleri belirleyecektir.

Belediyelerin bunun dışında kalan sosyal yardım faaliyetleri de herhangi bir düzene bağlı olmadan, yapılan belediyeden belediyeye farklılık gösteren genelde direkt para yardımının yapılmadığı, çeşitli dönemlere mahsus, süreklilik arz etme olasılığı zayıf uygulamalardır. Bu nedenle

belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerinin, çözüme yönelik etkin faaliyetler olduğu söylenemez. Çünkü sosyal yardımlar kişileri, durumlarına ve özelliklerine göre kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirerek muhtaçlıktan kurtarmak amacını taşımamaktadır (Çengelci,1993;9). Sosyal yardım faaliyetlerinin en önemli özelliklerinden birini teşkil eden bu unsurun olmaması yapılan sosyal yardım hizmetinin de etkinliğinin yok olmasına yol açacaktır.

Belediyelerde yapılan sosyal yardımların, sosyal yardımlarda varolması gereken özellikleri taşıyamaması belediyelerin bu konudaki faaliyetlerinin etkinliğini azaltmaktadır. Belediyelerin bu yardımların yapılmasında, sosyal yardımın yapılmasında göz önün de bulundurması gereken ve bir sosyal yardım özelliği olan, "sosyal yardımlarda mahalli ölçütlere dayalı bir asgari geçim seviyesinin tespiti, hem muhtaçlık araştırması hem de yardım sağlama safhalarında dikkate alınması gereken bir kuraldır (Çengelci,1993;10).

Belediyelerin sundukları sosyal yardım faaliyetlerinin etkinliğinin derecesini etkileyen diğer bir faktör, belediyelerin mali açıdan içinde buldukları durumdur. Gerçektende mali imkansızlıklar bu kuruluşların, söz konusu faaliyetlerinin etkinliğini doğrudan etkilemektedir.

Genel olarak, belediyelerin sundukları sosyal yardım hizmetlerinin etkinliğinin düşük olmasının sebeplerini şu şekilde toplamak mümkündür.

-Belediyelerin muhtaçların tespitinde zorluk çekmeleri,

-Belediyelerin sosyal yardım hizmetlerinde bir sürekliliğin olamayışı,

-Belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerine ilişkin mali yapıdan kaynaklanan, bir düzenleme ve kaynak bulma sorununun olması,

-Belediyelerin sundukları bir hizmetin neticesine ilişkin geri dönüşüm, memnuniyet araştırmalarını ikinci plana itmeleri,

-Kanunlarla belediyelere verilen sosyal yardım görevlerinin kapsamının yeterli olmaması,

-Konuya ilişkin olarak merkezi idare ile yerel yönetim arasında bir koordinasyon eksikliği bulunması.

Görüldüğü gibi belediyelerin sosyal yardımlara ilişkin faaliyetlerinin etkinliğini belirleyen birçok unsur vardır. Bunlardan bazıları belediyelerin kendi iç yapılarına ilişkin, bazıları da belediye dışından kaynaklanan sorunlara ilişkin unsurlardır. Ancak sonuçta etkinliğin sağlanmasında, tüm bu unsurların çözüme yönelik olarak değerlendirilmesi hizmetlerin verimi açısından zaruridir.

Belediyeler tarafından yürütülen sosyal hizmetler hem kapsam olarak sosyal yardım faaliyetlerinden daha geniş hem de sosyal hizmet faaliyetleri artık iyice yerleşmiş olduğunda etkinlikleri daha fazladır.

Belediyelerin sundukları sosyal hizmet faaliyetlerinin türü bir hayli fazladır. Belediyeler genel olarak (sosyal hizmet kuruluşlarında sundukları hizmetler dahil) 12 ayrı türde sosyal hizmet faaliyeti sunmaktadırlar. Bazı belediyelerde sunulan hizmet hem adet hem de ulaşılan muhtaç kişiler açısından da yüksek oranlarda gerçekleştirilirken, bazı belediyelerde durumlar aksidir. Bu da belediyelerin hizmetlerinin etkinliği açısından farklı neticeler ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Ancak sosyal hizmet faaliyetlerinin sadece bazı belediyelerde etkin olması yeterli değildir. Genel olarak belediyelerin bu tür hizmetleri ele alındığında belediyelerin sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetleri neticesinde hizmetlerin amacına ulaşması açısından etkin oldukları anlaşılacaktır.

Belediyelerin sosyal hizmet faaliyetlerinin etkinliğini ilk etapta etkileyen en önemli faktör sosyal yardım uygulamalarında olduğu gibi belediyelerin maddi olanaklarıdır. Ancak bu faktör tek başına yeterli değildir. Çünkü, maddi olanakları varolan belediyelerde bile bu tür hizmetlerin uygulanması açısından bazı noksanlıklar olduğu anlaşılmaktadır.

Özellikle bazı yabancı devletlerin belediyelerinin idari ve mali yapıları incelendiğinde hem idari yapılanma içerisinde bu tür hizmetlerin organizasyonunun ayrı bir hizmet birimi tarafından götürülmekte olduğu, hem de mali yapılarındaki konuya ilişkin faaliyetlerin ayrı bir gider programında ele alındığı görülmektedir. Ayrıca, bu tür hizmetler belediyelerin zorunlu ve önemli görevleri içerisinde yer almıştır.

Bu tip uygulamaya verilecek olan en çarpıcı örneklerden biride, Almanya'daki yerel yönetim sistemidir. Bu sistemde sosyal hizmet ve sosyal yardım kavramları sosyal güvenlik sistemi içerisinde ayrıca değerlendirilerek belediyelerin önemli görevleri sıralamasında birinci sıraya konulmuştur (Türk Belediyecilik Derneği,1992;60).

Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet faaliyetlerini gelecekte nasıl olabileceği yada bu tür hizmetlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için neler yapılabilmesi gerektiği konularına girerken öncelikle ele alınması gereken önemli bir nokta vardır. Bu da bu tür hizmetlerin merkezi idare mi yoksa mahalli idareler tarafından mı yürütülmesinin daha sağlıklı olacağı konusudur.

Bu gün hizmette yerellik konusunda çok değişik görüşler vardır. Kimi görüşlere göre hizmetlerin yerinden sağlanması, hem hizmetlerin etkinliğini arttırmakta, hem de bu hizmetler halkın katılımını sağlamaktadır, fikrini benimseyerek yerel özerkliği savunurken, kimileri de yönetimler arası yetki dağılımında görevin niteliği ve sınırlarının önemli olduğunu belirtmektedirler. Bu görüşe yakın, diğer bir görüşe göre de yerel kamu hizmetlerinin sağlanmasında öncelikle kamu hizmetlerine ait maliyet ve yararların ölçümünün iyi yapılması gerektiğidir (Avrupa Birliği Yerel ve Bölgesel Yönetimler Yönlendirme Komitesi,1995;19).

5.YAYGIN EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ AÇISINDAN YEREL YÖNETİMLER

Bireylerin ve toplumların karşılaştığı sorunların önemli bir bölümü insan kaynaklıdır. Çevre kirliliğinden teröre, açlık ve hastalıktan savaşlara

kadar pek çok sorun, insanların bilinçli ya da bilinçsiz karar ve davranışları sonucu ortaya çıkmaktadır. Eğitim ve kültür de insanların yetişmelerinde ve toplumların şekillenmesinde etkin olan iki faktörü oluşturmaktadır.

Eğitim ve kültür alanında yaşanan sorunlar sonuçta tüm bireysel ve toplumsal yaşamı olumsuz yönde etkilemektedir. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de çeşitli eğitim ve kültür sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Bu alanlarda merkezi yönetimlerce üretilen çözüme yönelik politikalar, istenilen sonucu elde etmekte yetersiz kalmakta ve bu noktada yerel yönetimlere çok önemli roller düşmektedir.

5.1.Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetlerinin Önemi ve Etkileri

İnsanın niteliği ve yaptığı işin kalitesini belirleyen temel insan sermayesi unsurları eğitim, sağlık ve beslenme gibi insana yapılan harcamalardan oluşmaktadır. Bu unsurlar içinde yer alan eğitimin toplumsal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesinde önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Eğitim kısa dönemde bir tüketim harcaması olarak görünmesine rağmen, uzun dönemde bir yatırım harcaması özelliği taşımaktadır. Genel olarak eğitime yapılan harcamalar gelişmişlik düzeyinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bir ülkede Gayri Safi Milli Hasıla’nın içinde eğitimin aldığı pay, okur-yazarlık oranı ilkokullaşma, ortaokullaşma ve yüksekokullaşma oranları gibi eğitime ait göstergeler sosyo-ekonomik kalkınma düzeyini belirleyen başlıca unsurlardandır (Tunç;1993;1)

İlk bölümde yapılan eğitim tanımlarından birtakım anahtar kavramları çıkarmak mümkündür. Bunlardan bazıları kasıtlı ya da amaçlı bir davranış kazandırma, bireyin toplumla bütünleşmesini sağlama, yeteneklerini geliştirme ve bireyin topluma işgücü olarak katılımını sağlamaktır. Eğitim sürecinden geçen bireyin davranışında değişiklik olması amaçlanmakta ve beklenmektedir. Okullar ise eğitim sürecinin en önemli kısımlarını teşkil etmektedirler (Tezcan,1985;4).

İlk bölümde yapılan eğitim tanımlarından birtakım anahtar kavramları çıkarmak mümkündür. Bunlardan bazıları kasıtlı ya da amaçlı bir davranış kazandırma, bireyin toplumla bütünleşmesini sağlama, yeteneklerini geliştirme ve bireyin topluma işgücü olarak katılımını sağlamaktır. Eğitim sürecinden geçen bireyin davranışında değişiklik olması amaçlanmakta ve beklenmektedir. Okullar ise eğitim sürecinin en önemli kısımlarını teşkil etmektedirler (Tezcan,1985;4).

Eğitim denilince akla ilk olarak okullar gelmesine karşın, eğitimin okul dışında da yapıldığı bir gerçektir. Aile, işyeri, arkadaş çevresi, basın-yayın kurumları, kültür ve sanat kurumları, yerel yönetimler ve çeşitli sivil toplum örgütleri de bireyin eğitiminde rol almaktadırlar.

Artık tüm ülkeler eğitimin önemli olduğu bilincine ulaşmışlar ve bu bilinci, eğitim konusuna anayasalarında yer vermek suretiyle ortaya koymuşlardır. Türkiye’de halen yürürlükte bulunan 1982 Anayasası da eğitim konusunu “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığı altında bir “temel hak” olarak ele almaktadır. Anayasanın 42. maddesinde kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılmayacağı ve bu hakkın kapsamının kanunla tespit edileceği ve düzenleneceği belirtilmektedir. Aynı maddenin 3. fıkrasında ise eğitim ve öğretimin “Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusun çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında” yapılacağı öngörülmektedir.

Son çeyrek yüzyıldan bu yana, bir ülkedeki eğitim sistemi ve okullaşma oranları ile o toplumun gelişmişliği, ya da geri kalmışlığı arasında doğrusal bir ilişki olduğu, çeşitli yayın ve araştırmalarla ortaya konmuştur. Yine hızla değişen sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel değişmelere uyum sağlamanın en önemli koşulunun iyi bir eğitim düzeyine sahip olmak olduğu eğitilmiş olmakla demokratik davranabilme arasında doğrusal bir ilişki olduğu da bilinen bir gerçektir (Bucak, 1993;22).

Toplu kalkınmanın temel projelerinden, kişinin sosyal davranışlarına kadar tüm etkinliklerin yerine getirilmesinde eğitimin belirleyici gücü

yadsınmamaktadır. Gelişmiş toplumlarda yaşamın her aşamasında eğitim olgusunun sürekliliğini görmek mümkündür. Eğitim sadece okulda verilen karşılıklı bir etkileşim olayı değil, insan hayatının her anını kapsamı gereken bir süreçtir. İnsanların başarılı olması, yaşadığı dünyayı kavraması ve olumlu yönde değiştirmesi ancak eğitim ile sağlanabilmektedir (Ankara Büyükşehir Belediyesi,2004;7).

Eğitimin geçmişte olduğu gibi bugün de güncelliğini koruması, dünyadaki değişme ve gelişme hızında başlı başına bir etken konumunda olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de de bu konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda insanımızın mevcut bilgiye ulaşması, değişme ve gelişmelere uyum sağlamasından daha çok, geleceğe hazırlanması, gelişmiş dünya ölçüsünde nitelikli insan yetiştirilmesi hedefine yönelmesi bunun işareti sayılabilir (Peker,1995;31).

Değişim daha çok insanla ilgilidir. İnsanın kendi oluşturduğu değişim ve gelişim sürecine uyumu, iyi bir eğitime ihtiyaç göstermektedir. Ayrıca insanın eğitimi ya da yeni değişimle geleceğe hazırlanma süreci, yalnızca genç kuşak için değil, her yaşta insan için geçerlidir. Bilimin sürekli olarak üretildiği ve uygulandığı günümüzde öğrenmeyi ve eğitimi acil ve sürekli olarak yetişkinlerin de ayağına götürmek gereklidir (Peker,1995;31).

Çağımızda eğitim ve öğretimin toplumların gelişme düzeylerinin göstergesi olarak anlam kazandığı bilinmektedir. Kişilerin çağdaş bilgi ve becerilerle donatılmasını sağlayan eğitim ve öğretim, toplumsal gelişmenin bir ürünü olmakla birlikte, aynı zamanda kendisi de bu gelişmeyi hızlandıran bir etken durumundadır. Bu nedenle, toplumlar arasında gelişme düzeyleri bakımından derin farklılaşmaların bulunduğu günümüz dünyasında eğitim ve öğretim, azgelişmişlik düzeyini aşmanın temel araçlarından biri ve kalkınmanın motive edici bir elemanı olarak kabul edilmektedir (Sencer,1976;9).

Türkiye’de eğitime ayrılan bütçenin yetersiz düzeyde oluşu, kültürel gelişimimizi olumsuz yönde etkileyen başlıca etken olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Yoğun bir göç ve nüfus artışı yaşayan büyük kentlerimizde, bu olumsuz durum daha fazla hissedilir hale gelmiştir. Yetişkin eğitimine ise Türkiye'de pek önem verilmemekte, bunun için gerekli olan yatırımlar yapılamamaktadır. Bu alanda bazı kuruluşların çalışmaları da yetersiz durumdadır (Ankara Büyük Şehir Belediyesi,2004;7)

Genel olarak eğitim sistemindeki mevcut sorunlar şöyle sıralanabilir;

-Bilginin durmaksızın çoğaldığı ve çabucak eskidiği bir çağda eğitim kurumlarınca hala kitaplardan aktarılan bilgilerin ezberlenmesine ağırlık verilmektedir. Aslında öğrencilerin pek çoğu, kitle iletişim araçları yolu ile okulda öğrendiğinden daha fazlasını öğrenmekte, buna karşılık onlara bu araçlardan yararlanmayı öğretme çabaları daha yeni yeni gelişmektedir.

-Okullar ve öğrenciler üzerindeki başarı saplantıları, sağlıklı olmayan bir yarışmaya neden olmaktadır. Yarışma ise öğrenme sürecinde önemli engellerden biridir.

-Eğitimde kullanılan yöntemler genel olarak merkezde (Ankara) hazırlanmakta, amaçlar, programlar ve öğrenme çevresi burada tespit edilmekte, kitaplar, uygulama kılavuzları ve eğitim temposu yine merkezde belirlenmektedir. Hedef kitle durumundaki öğrencilerin tamamının aynı yaratılıştaki, aynı öğrenme hızında; öğretmenlerin de programları anlama ve uygulama davranışlarının aynı oldukları varsayılmaktadır.

-Eğitim sistemimizde, öğrenmenin sadece örgün ve yaygın eğitim sistemlerinde sürmeyip; evde, içinde yaşanılan toplumda, oyun sırasında da devam ettiği gözden kaçırılmamalıdır.

-Yetiştirilecek insan türü, programlar, eğitim biçimleri, sınavlar, bütçe, yönetici ve eğitim personeli atamaları merkezden tespit edilmektedir. Eğitim ve öğretimin üretildiği okullarda çalışan öğretmenlere inisiyatif, müfredat dışı hareket sahası bırakılmamaktadır.

-Bilgiye sürekli ulaşma yollarını bulma, öğrenmeyi öğrenme, yaratıcılık, sürekli değişen sorunlara yeni çözümler üretme gibi genel amaçlara yeterli önem verilmemektedir.

-Eğitim sistemimizde genel olarak; öğrenme değil öğretme, yapma değil bilme, araştırma değil ezberleme, iş ve meslek değil şekilsellik daha önemli görülmektedir (www.belgenet.com).

Ayrıca öğrenciyi somut ve soyut bazı anahtar kavramları öğretmek, onların yeteneklerini ortaya, çıkarmak, kişilik ve karakterlerini geliştirmek de eğitim sistemimiz içinde uygulanması gereken programlar arasında yer almaktadır. Fakat son yıllarda yapılan düzenlemeler ile bu problemler ortadan kaldırılmaya, eğitimin öğrenci merkezli olmaya başladığı gözlenmektedir.

5.2.Eğitim Kültür Hizmetlerinde Yerelleşme

Türkiye gibi coğrafi açıdan büyük ve bölgeler arası sosyo-ekonomik sorun ve ihtiyaçların oldukça çeşitli olduğu bir ülkede tüm kamu hizmetlerinin sadece merkezi yönetim eliyle yürütülmesinin hem mümkün, hem de akılcı olmadığı genel kabul gören bir düşüncedir. Bu nedenle merkezden yerel yönetimlere doğru yetki, görev ve kaynak aktarımı ile ilgili çeşitli reform niteliğinde düzenlemelerin yapılması gerekliliği siyasal ve bilimsel platformlarda sıkça dile getirilmektedir.

Eğitim ve kültür, her ülke için temel kamu hizmetleri içinde en üst sıralarda yer alan ya da yer alması gereken iki önemli hizmet türüdür. Türkiye’de eğitim ve öğretim hizmetlerinin çağdaş bilim ve teknolojik gelişmeler ışığında, ihtiyaç duyulan nitelikli, açık görüşlü, kişilikli insan yetiştirecek şekilde düzenlenmesi ve yürütülmesi Milli Eğitim Bakanlığının görev alanı içinde yer almaktadır.

Bakanlık, bu görevlerin yürütülmesinde hizmette verimi sağlamak, hızı artırmak, halkın katılımını temin etmek gibi belli amaçlarla, diğer kamu kuruluşları ile işbirliğinde bulunmak ve birtakım görevleri onlara yaptırmak

durumundadır. Bu konuda en etkili ve yararlı olabilecek kuruluşlar da yerel yönetimlerdir.

Özellikle son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı, doğrudan kendisi tarafından yürütülen lise, meslek lisesi ve imam hatip lisesi gibi ortaöğretim kurumlarının inşaatlarını, ödeneğini artırmak suretiyle il özel idarelerine yaptırmakta ve bu hizmetlere belediyeler ve köy idareleri de katkıda bulunmaktadır. Bu yöntemle yapılan okullar daha çabuk, daha ucuz ve sağlam yapılmakta ve önemli ölçüde halkın katılımı sağlanmaktadır. Belediyelerin ve köylerin yasal bir zorunluluk olmaksızın üstlendikleri bu görevler, yasallaştırıldığı ve gerekli finansal kaynak aktarımı sağlandığı takdirde bu yönetim birimlerinden daha fazla katkı sağlanabileceği açık olarak görülmektedir.

Ayrıca yerel taleplerin karşılanması, kent esnafının, iş yaşamının ve öğrenci velilerinin beklentilerine yanıt verilebilmesi, büyük ölçüde örgün ve yaygın eğitim hizmetlerini yürütme yetki ve sorumluluğunun yerel inisiyatiflere bırakılması ile mümkün olacaktır. Eğitim sisteminde çağdaşlaşmanın sağlanmasında, demokrasi bilincinin geliştirilmesinde, eğitimin bütün süreçlerine öğrencilerin ve velilerin katılımında, ülke kaynaklarının verimli, hızlı ve rasyonel kullanımında eğitim hizmetlerinin yerel yönetimlere bırakılmasının, hiç değilse bu yönetimlere geniş yetkiler sağlanmasının etkisi büyük olacağından kuşku duyulmamalıdır(Türk Belediyeciler Derneği,1993;26). Bu nedenle günün koşullarına uygun olarak eğitim ve öğretim hizmetlerinin merkezi yönetimle yerel yönetimler arasında dengeli ve tutarlı bir bölüşümünü gerçekleştirmek zorunlu hale gelmiştir.

Merkezi yönetimin, kamu hizmetlerinin bir kısmını yerel yönetimlere aktarması sürecinde eğitim hizmetlerini de belediyelere devretmekte sakınca görmemesi gerekmektedir. Çünkü belde halkının çocuklarının daha iyi yetişmesi, ulusal ölçekte başarılı olabilmesi için yerel yönetimleri, merkezi yönetime oranla daha etkin bir biçimde denetlemesi sonucu, eğitim düzeyinin yükselmesi sağlanabilecektir. Ayrıca yerel halkın ve velilerin eğitim düzeyinin yükselmesi için maddi ve manevi katkılarda bulunabilecekleri, hatta

kendilerini buna mecbur hissedecekleri düşünülebilir. Bu durumun yerel yönetimlerin de aynı şekilde başarılı olma yarışına girmeleri sonucunu doğuracağı belirtilebilir (Katoğlu, vd.1992;483).

Toplumda geçeriz olan ve gelenek halinde devam eden her türlü duygu, düşünce, dil sanat ve yaşam unsurlarının tümü şeklinde tanımlanan kültür ile, bir duygunun, bir tasarımın ya da güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tümü olarak ifade edilen sanat, toplumun yaşamını çepeçevre saran iki önemli unsuru oluşturmaktadır.

Türkiye’de kültür ve sanatla ilgili hizmetler merkezi düzeyde değişik kuruluşlarca yürütülmüştür. Bu hizmetler önceleri Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde iken daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı içinde ayrı bir müsteşarlık olarak örgütlenmiş ve son olarak 24 Ocak 1989 tarih ve 354 sayılı kanun hükmünde kararname ile Kültür Bakanlığı oluşturulmuştur.

Her toplumun amacı kendi kültür ve sanatını korumak, geliştirmek, tanıtmak, yaymak ve onları evrenselleştirmektir. Bu amaca yönelik olarak Türkiye’de de çeşitli yasalarla örgütler kurulmuş ve gerekli tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Ancak kültür ve sanatla ilgili düzenlemeleri birkaç yasa içinde toplamak ve tek bir kuruluşun tekeline bağlamak olanaksız görünmektedir.

Kültür ve sanat gibi tüm toplumun malı olarak kabul edilen bir konuda, gerek merkezi yönetime ait kurum ve kuruluşlar ve gerekse dernek, vakıf gibi sivil toplum örgütleri büyük duyarlılık göstermektedir. Bu bağlamda amacı kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, kültür konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve işbirliğinde bulunmak, tarihi ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek olan Kültür Bakanlığı’nın yürüttüğü hizmetlere yerel yönetimlerin de büyük ölçüde ilgi duyması kaçınılmazdır.

Belediyeler, özellikle müze, kütüphane, kitaplık, sanat galerileri, konservatuar açılması, orkestra, çalgı ve saz gruplarının oluşturulması, yerel özellikleri simgeleyen folklor ekipleri kurulması gibi çeşitli kültürel konularla

yakından ilgilenmektedirler (www.ibb.gov.tr). Ayrıca yerel yönetimlerle ilgili olarak çıkarılan 1580 ve 3030 sayılı yasalar da belediyeler için eğitim ve kültürle ilişkili çeşitli görevler öngörmektedir (www.belgenet.com).

Kültür Bakanlığı'nın görevleri ile 1580 ve 3030 sayılı yasalarla belediyelere verilen görevlerin örtüştüğü alanlarda merkezi ve yerel yönetimlerin ortaklaşa ve dayanışma içinde hareket etmeleri varolan olanaklarını karşılıklı işbirliğinin geliştirilmesinde kullanmaları kültür ve sanatın geleceği bakımından son derece yararlı olacaktır.

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitim ve kültür hizmetlerinde yerelleşme sürecinin hızlandırılması yolunda ciddi öneriler ve tespitler bulunmakta, bu konuda Avrupa ve Kuzey Amerika'daki uygulamalardan örnekler verilmektedir.

Eğitim ve kültür alanında yerelleşmenin keskin olarak önerilmeye başlanması Yedinci Beş Yıllık Kalkınma planı ile başlamaktadır. Merkezden yönetime ciddi eleştirilerin yöneltildiği ve aşırı ölçüde merkezleşmenin yanlışlıkları konusunda saptamaların yapıldığı plan, bu sorunların çözümünü yerinden yönetim felsefesinin kabulünde ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesinde görmektedir (Çoker,1996;38).

5.3 Avrupa'da Bazı Ülkelerde Eğitim Kültür Hizmetleri

Dünya ülkelerindeki yerel yönetimlerin yapılanması bir bütünlük göstermemektedir Özellikle Batı ülkelerinde yerel yönetimler, büyüklüklerinden yönetim makamlarıyla ilişkilerine, malı güçlerinden görev ve yetki alanlarına kadar birbirinden farklı yapılanmalara sahiptirler. Örneğin Hollanda'da belediye başkanı seçimle değil İçişleri Bakanı'nın teklifi üzerine Kraliçe tarafından atanmaktadır. İtalya'da ise belediye başkanlarının seçimi tek dereceli olarak belediye meclisi üyeleri ile birlikte doğrudan halk tarafından gerçekleştirilmektedir (Tortop,1996;67). Yine Kuzey Avrupa ülkelerinde ekonomiklik ölçütü esas alınarak yerel yönetim birimlerinin sayısı

azaltılmaya çalışılırken. Güney Avrupa ülkelerinde vatandaşa yakınlık ilkesi temel ölçüt kabul edilerek yeni yerel yönetim birimleri oluşturulmuştur.

Yerel yönetimlerin toplam kamu harcamaları içindeki payı konusunda da büyük farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin Danimarka'da bu pay %/ 65, Norveç'te % 43, ve Fransa'da %27 iken, aynı pay Yunanistan'da % 6.5'tir. Türkiye'de ise kamu harcamaları içindeki yerel yönetimlerin payı % 10 dolaylarında seyretmektedir (www.capital.com.tr). Yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlerin, bu Yönetim birimlerinin bütçeleri içindeki oranları da ülkeden ülkeye farklılık gösteren bir durumdur.

Bazı ülkelerdeki yerel yönetim birimlerinin eğitim ve kültür içerikli hizmetlerini; hazırlanması, sunuluşu ve denetimi gibi çeşitli yönleriyle incelemek, Türkiye'deki uygulamalarla karşılaştırılması bakımından önemli bir yarar sağlayabilir.

Almanya; 81.8 milyon (1996) nüfusa sahip olan Almanya'da kentsel nüfusun payı yaklaşık % 88.6'dır. Belediyeler ve ilçeler ülkedeki yerel yönetim kuruluşlarını oluşturmaktadır (UNFPA). Ancak bu ülke için tekdüze, bütün ülke düzeyinde geçerli bir yerel yönetim modelinden söz edilememektedir.

Almanya'da yerel yönetimler 2 kümede örgütlenmişlerdir. Bunlar; kırsal yöre yerel yönetimleri ve kentsel niteliği ağır basan yerel yönetimlerdir (Üstünişik,1992;9). Kırsal yöre yerel yönetimleri; belediye ve ilçe olmak üzere iki kademedен oluşmaktadırlar. Kırsal nitelikli yerleşim yerlerine hizmet üreten genelde küçük belediyeler, temel hizmet birimleridir. Üst basamağı teşkil eden ilçe yerel yönetimleri ise, belediyelerin yapamadıkları hizmetler ile belediyeler arası ortak nitelikteki hizmetleri yürütmektedirler. Ancak kırsal yöre yerel yönetimlerinde belediyelerle ilçe yerel yönetimleri arasında ast-üst ilişkisi bulunmamaktadır.

Kentsel niteliği ağır basan ve genellikle 100000 in üzerindeki beldeler ise, ilçe ile herhangi bir bağlantıları olmayan tek basamaklı olarak örgütlenmiş yerel yönetim birimleridir (Yalçındağ,1992;27).

Almanya'da yerel Yönetim modellerinin farklılığı, görevlerde de çeşitli farklılıkların doğmasına neden olmaktadır. Ülkede sosyal güvenlik, silahlı kuvvetler, trafik, eğitim, araştırma, dış politika ve makro ekonomik politikaların belirlenmesi federal devletin; eğitsel ve kültürel politikaların saptanması ve denetimi, adalet, polis gücü, sağlık ve sosyal yardım hizmetleri ise genel olarak eyaletlerin görevleri arasında yer almaktadır (Üstünişik,1992;13).

İlçe yerel yönetimleri tarafından yürütülen başlıca hizmetler; mesleki eğitim, güzel sanatlar, kültür hizmetleri, sosyal yardım ve gençlik yardımı hizmetleri, belediyeler arası yolların yapımı ve onarımı, çevre koruma hizmetleri, trafik denetimi, öğrenciler için taşıma hizmetleridir.

İlçeler yukarıdaki görevlerini yürütürken meslek okulları, akşam liseleri, halk yüksek okulları, yatılı okullar, kreşler, çocuk yetiştirme yurtları, özürülüler için bakım yurtları, huzurevleri, kitaplıklar, müzeler, sanat galerileri ve film merkezleri gibi kuruluşları da oluşturmaktadırlar. Genellikle kültür ve spor alanındaki görevler ile sosyal nitelikli hizmetlerin bir bölümü isteğe bağlı görevler içinde yer almaktadır.

Eğitim ve kültür alanında, çeşitli eyaletlerde farklılıklar olmakla birlikte belediyelerin üstlendikleri görevleri şu şekilde özetlemek mümkündür (Yalçındağ,1992;41);

İlköğretim, lise ve meslek okulu türündeki okulların yapımı ve bakımları belediyelerin görevlerindedir. Bu tür okulların binalarının yapılıp yapılmamasına, hangi çevreden öğrenci alınacağına, okulun büyüklüğüne belediye karar vermekte ve okulun binasını da kendisi yapmaktadır. Okulun bakımı, temizliği, eğitim araç ve gereçlerinin sağlanması ve devam ettirilmesi de yine belediyelerin görevlerindedir. Belediyeler bu görevleri kendi

personelleri aracılığı ile yürütmektedirler. Buna karşılık, eğitim politikasının saptanması öğretmenlerin atanması, onların denetlenmesi ve öğrenimin uygulanması ise eyaletlerin görevleri içinde yer almaktadır.

Belediyeler kendi başlarına ya da diğer yerel yönetimlerle birlik kurmak suretiyle, yetişkinlerin eğitimi amacıyla yönelik olarak *Halk Yüksek Okulları* (Volkshochschulen) adı verilen öğretim kurumları oluşturmak ve yönetmek yetkisine sahiptirler. Ancak son yıllarda bazı eyaletlerde bu alanda yönlendirici nitelikte bazı yasal düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir.

Kent kitaplıklarının kurulması, binalarının yapılması, kitap ve personel sağlanması, bunların finansmanı ve yönetimi de yine belediyelerin görevlerindedir.

Belediyelerin gençlik kesimi ile ilgili görevleri genel olarak iki alanda yoğunlaşmaktadır. Bunlardan ilki, özürülülerin eğitimi ve bakımı ile ilgili çalışmalar, diğeri genel olarak sağlıkları iyi durumda olan gençlere yönelik olarak boş zamanları değerlendirme hizmetleri ve gençlik merkezleri, tatil tesisleri ve gençlik kampları gibi tesislerin kurulması ve işletilmesi görevleridir. Belediyeler bu görevleri yürütürken çoğu zaman çeşitli dernekler ve belediye birlikleri ile işbirliği yoluna gitmektedirler (www.almanya.start.web.tr).

Belçika; 10 milyon nüfusa sahip Belçika'da 3 bölge, 9 il ve 589 belediye bulunmaktadır. Bölgelerin isimleri Flamande, Wallon ve Brüksel bölgeleridir. Brüksel Bölgesinde 1 milyon, Flamande bölgesinde 6 milyon ve Wallon bölgesinde 3.5 milyon dolayında nüfus yaşamaktadır (UNFPA).

İllerin karar organı il konseyi, belediyelerin karar organı ise belediye (komün) konseyi veya belediye meclisidir. İl yöneticileri (gouverneur) kral tarafından atanmak suretiyle işbaşına gelmekte, il meclisi üyeleri ise il halkı tarafından genel çoğunluk sistemine göre seçilmektedirler (Tortop,1995;51).

Belediye başkanları (bourrnestre) kural olarak belediye meclisi üyeleri arasından Kral tarafından atanmaktadırlar. Belediye meclisi üyelerinin seçimi

ise, il meclisi üyelerinin seçimindeki gibi, ilgili beldede oturan vatandaşlarca çoğunluk sistemine göre yapılmaktadır.

Belçika'da genel kural olarak Anayasada öngörülen ilkeye göre, il ve belediyeler yasalar başka biçimde öngörmedikçe, yerel kararları almak ve uygulamak konusunda en geniş yetkilere sahiptirler. Bu yetkiler geneldir ve teker teker sayılmamıştır.

İller, il çıkarlarını kapsayan özerk yetkilere sahiptirler. Bazı alanlarda açık yetkilerinin bulunmadığı durumlarda, eşgüdüm görevi yapmakta, bazen de belediyelere yardımcı olmaktadır.

Eğitim ve kültür alanlarında il yönetimlerinin son derece önemli görevleri bulunmaktadır. Bunların başlıcaları;

- İlköğretim, mesleki ve ortaöğretim, özürülülerin eğitimi,
- Tiyatro, konser ve sanat gösterileri,
- Müze, kitaplık işleri ve sanat galerisi çalışmaları,
- Okul zabıtası görevi,
- Sanatsal hizmetlerin teşvik edilmesi,
- Eğlence ve spor etkinlikleri gibi hizmetlerdir.

Ayrıca iller, sağlık hizmetleri, temizlik, yol, su, tarım, bilimsel araştırma, turizm, ormancılık, sanayi, güvenlik, park ve yeşil alan konularında da çeşitli görevler üstlenmişlerdir. Belediyeler de yerel düzeyde en geniş anlamda özerk yetkilere sahiptirler. Bu yetkiler tarihsel temellere dayandığından yasalarca belirlenmemiştir (Tortop,1995;52-54).

Belediyeler ve iller arasında özellikle eğitim ve öğretim alanında halka daha iyi hizmet verme amacına dayalı olarak bir rekabet ortamının varlığı gözlenmektedir. Belçika'da belediyelerin eğitim ve kültür alanlarındaki görev ve yetkilerinin bazıları Şunlardır;

- Okul öncesi, ilk, orta, mesleki, teknik ve artistik eğitim,
- Üniversite boyutunda veya niteliğinde olmayan yükseköğretim,
- Yetişkinlerin eğitimi,
- Okuma yazma eğitimi,
- Yabancı uyrukluların entegrasyon kursları,
- Zihinsel ve fiziksel özürhüleri ilköğretimi, mesleki ve teknik eğitimleri,
- Tiyatro, konser ve kültür merkezlerinin oluşturulması ve çalışmalarının sağlanması,
- Sergiler, sanat galerileri ve grafik sanatları salonlarının açılması,
- Müzeler ve kitaplıkların kurulması,
- Oyun alanları, tatil merkezleri ve spor tesislerinin oluşturulması,
- Radyo, televizyon yayıncılığının yapılması ve yerel basın hizmetlerinin yürütülmesi.

Belediyeler eğitim ve kültür nitelikli görevlerinin yani sıra güvenlik ve zabıta hizmetleri, sağlık hizmetleri, kentleşme ve konut hizmetleri, çevre ve temizlik hizmetleri, trafik ve ulaşım hizmetleri, ekonomik hizmetler ve sosyal yardım hizmetleri ile ilgili görevleri de yerine getirmektedirler. Kreş, etüt, çocukların evlerde bakımı, dinlenme evlerinin kurulması gibi hizmetler de eğitime katkı niteliği taşıyan belediye hizmetleri arasında yer almaktadır (Tortop,1995;55).

Fransa; 58.2 milyon nüfuslu Fransa ile Türkiye'nin yönetim sistemleri arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır(UNFPA). Türkiye'nin yönetim yapısı Napolyon Fransa'sından alınmıştır.

Fransız Anayasasınının 72. maddesine göre yerel yönetimler; belediyeler (commune), iller (departement) ve denizaşırı yerleşim yerlerinden

oluşmaktadır. Bunlardan başka herhangi bir yerel yönetim biriminin kurulabilmesi ancak yasayla mümkün olmaktadır. Aynı madde, yerel yönetimlerin yasa tarafından belirlenecek koşullar altında, kendi kendilerini, seçimle oluşturdukları meclisler eliyle serbestçe yönetme hakkına sahip olduklarını belirtmektedir (Keleş,1994B;3).

Eğitim hizmeti açısından Fransa'da İlkokulların yapımı ve bakımı ile ilgili işler belediyelere aittir. Kolejlerin yapımı ve bakımı il özel yönetimlerine bırakıldığı halde, görev liselerle özel eğitim kurumları için bölge yerel yönetimlerine verilmiştir. Diğer yandan, ders programlarının hazırlanması, derslerin düzeni ve eğitim hizmetlerinde çalışan personelin aylıklarıyla, yükseköğretim hizmetleri merkezi yönetimin görev ve yetki alanı içinde yer almaktadır. Mesleki öğretim ile meslek içi eğitim hizmetleri ile ilgili görevler de bölge yönetimlerine bırakılmıştır.

Kültür içerikli hizmetlere ait görevleri büyük ölçüde devlet üzerine almıştır. Kültür programları kültür hizmetleri, kitaplıklar ve müzeler devletin kontrolü altındadır. Aynı şekilde halk sağlığı hizmetleri de tümüyle devlet denetiminde bulunmaktadır.

Mesleki eğitim, çıraklık eğitimi ve liselerle, tarım öğretimi konuları bölge yerel yönetimlerine bırakılmıştır. İl yerel yönetimleri daha çok dayanışma ve yardım hizmetleriyle görevlidirler. Köy hizmetleri, kent dışı ulaşım ve kolejlerin yönetimi ile ilgili görevler bunlar arasında yer alır (Keleş,1994B;3).

İsveç; nüfusu 8.8 milyon (1996) olup, kent nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı ise yaklaşık %83 tür(UNFPA). Anayasal monarşi olan İsveç'te Kral'ın fonksiyonları sadece temsili düzeydedir. Ülkede parlamenter hükümet bulunmaktadır. İsveç Parlamentosu (Rigsdag) 349 üyeli olup, 3 yılda bir genel seçimler yoluyla oluşmakta, aynı dönemde il ve belediye meclisi üyelerinin seçimi de yapılmaktadır.

İsveç'te iki tür yerel yönetim birimi vardır. Bunlar bölgesel birim olan il meclisleri (county councils: land sting) ve daha küçük birim olan belediyelerdir. Yine bunlara ek olarak Kilise de "mahalle" adlı bir yerel yönetim birimine sahiptir. Mahallelerin faaliyetleri yasa ile düzenlenmektedir.

Yerel yönetimlerin değerinin giderek arttığı ülkede bugün belediyeler ve il meclisleri, İsveç kamu toplam tüketim ve yatırımının 2/3 üne sahip bulunmaktadır. İsveç'te yerel yönetimlerin görevlerini Yerel Yönetim Yasası ve diğer özel yasal düzenlemeler belirlemektedir.

Kültür hizmetleri, boş zamanların değerlendirilmesine yönelik hizmetler, park yapımı, yol, su, kanalizasyon gibi hizmetler yerel yönetimlerin görev alanları içinde yer almaktadır. Ayrıca ilkokullar için eğitim hizmetleri, okul yapımı, sosyal nitelikli hizmetler, kamu sağlığı, tıbbi bakım, sosyal planlama, konut ve itfaiye hizmetlerini yerine getirmek yerel yönetimlerin zorunlu görevlerindedir.

Yükseköğretim hizmetleri ise merkezi yönetim tarafından sunulmaktadır. Üniversite düzeyinin altındaki her eğitim, uygulamada yerel yönetim birimlerince yürütülmektedir. Yine çocuk bakımı hizmetleri de büyük ölçüde yerel yönetimlerin görevleri arasındadır. Belediyeler eğitimle ilgili görevleri yerine getirmek amacıyla komiteler oluşturmuşlardır. Aynı şekilde il seviyesine il meclislerinin de personel eğitimi ve halk eğitimi ile ilgili komiteler bulunmaktadır (Üstünişik,1992;31-34)

İspanya; Nüfusu 39.7 milyondur(UNFPA). İspanya'nın yürürlükte bulunan 1978 tarihli anayasasınının 137. maddesinde ülkenin otonom bölgelere (özerk topluluklar), illere ve belediyelere ayrıldığı ve bunların üçünün de kendi çıkarlarının yönetiminde tam bir özerkliğe sahip oldukları belirtilmektedir (Keleş,1993B;13). Ancak Anayasada özerklikten söz edilmiş olması İspanya'yı federal bir devlet durumuna getirmemiştir.

Otonom bölge yönetimlerinin sayısı 17 olup, merkezi yönetim ile diğer yönetimler arasında bulunmaktadır. Bölgelerden sonra il ve belediye

yönetimleri gelmektedir. İspanya'da 1994 yılı itibariyle 50 il yönetimi ve 8.056 belediye yönetimi varlığını sürdürmektedir. Belediyeler ülkenin temel yerel yönetim birimleridir. İllerde ve belediyelerde temsilciler, seçimle işbaşına gelmektedirler.1989 yılı rakamlarına göre kamu harcamaları toplamının % 66'sı merkezi yönetimce, % 21'i otonom bölgelerce ve geriye kalan % 13'lük bölümü de yerel yönetimlerce gerçekleştirilmektedir.

Eğitim ve kültür hizmetlerinde İspanyadaki yerel yönetimlerin yeterince etkili olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Ülkede yerel yönetim hizmetlerinin % 70 gibi önemli bir bölümü lojman, genel yönetim, imar ve güvenlik masraflarına ayrılmaktadır.

Yerel yönetimlerin eğitim harcamaları diğer birçok Avrupa ülkesine oranla İspanya'da oldukça düşük düzeyde olup, sağlık ve sosyal yardım harcamaları ile birlikte toplam payı %14 dolayında bulunmaktadır (Tortop,1994;57-58).

5.4.Londra, Toronto ve Tokyo Büyük Kent Belediyelerinin Eğitim Kültür Hizmetleri

Eğitim ve kültür hizmetlerine ait görevlerin yönetimler arasındaki dağılımı ülkeden ülkeye değiştiği gibi, ülkelerdeki büyük kent belediyelerinin alt kademe yönetimleri ile yetki ve görev paylaşımında da bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu noktada Avrupa, Amerika ve Uzak Doğu ülkelerindeki büyük kent yönetimlerinden birer örnek seçilerek, bu yönetimler tarafından yürütülen eğitim ve kültür hizmetleri hakkında bilgiler verilmektedir.

5.4.1 Londra

Londra'da metropoliten yönetim sistemi, Londra "county" sisteminin genişletilmiş bir şekli olarak 1960'ların başında, genel olarak İngiltere'de metropoliten yönetim modeli ise 1974'te kurulmuştur. Bu yönetim modeli 1 Nisan 1986 tarihine kadar yürürlükte kalmış ve bu tarihten itibaren yeni bir model yürürlüğe girmiştir. Yeni model çerçevesinde metropoliten yönetimlerin

görevlerinin büyük bir bölümü özel amaçlı kuruluşlara, bazıları da alt (yerel) birimlere aktarılmıştır (Erdumlu,1993;42).

1965 yılında eski Londra iline, çevresindeki bazı yerleşim yerleri de katılarak 8 milyon nüfusa sahip 1.607 kilometrekarelik bir alanda Yeni Büyük Londra Yönetimi kurulmuştur, Bu alan birçoğunun nüfusu 200.000 - 300.000 arasında değişen 32 belediyeye bölünmüştür. Söz konusu alanda, Büyük Londra Meclisi (The Greater London Council) ve ikili yönetsel yapıya (two-tier) sahip 32 yeni Londra Belediye Meclisi (London Borough Council) bulunmaktadır. Londra Belediyeleri, Londra şehrinin yönetim alanında iç Londra Belediyeleri (12) ve Londra Dışındaki Belediyeler (20) olmak üzere ikiye bölünmüştür. Eğitim hizmetleri açısından bu ayırım oldukça önemlidir. Eğitim hizmetleri iç Londra Belediyeleri (Inner London Borough) ve kent merkezindeki yetkili kuruluş olan iç Londra Eğitim Kuruluşunun (Inner London Education Authority) göreidir. Londra dışındaki belediye meclislerinin bölgesel eğitim hizmetleri ile ilgili sorumluluğu bulunmamaktadır (Toprak,1988;365).

Büyük Londra Meclisi'nin özel bir komitesi niteliğindeki iç Londra Eğitim Kuruluşu (ILEA) 12 belediye ve 13 milyon nüfusu kapsayan bölgede eğitim hizmetlerini yürütmekte ve bu alanda yapılan harcamalar 'precept" denilen paylar yolu ile alt birimlerden alınmaktadır. Dış Londra'da ise her alt yönetim kendi görev alanındaki eğitim hizmetlerini yürütmektedir (Eke,1982;47).

Büyük Londra yönetimi eğitim, kültür, spor ve sosyal faaliyetler alanında tüm bölge düzeyinde sorumluluk taşımakta ve yerel gelirlerin % 2'sine eşit miktarda ödeneği serbestçe harcama yetkisine sahip bulunmaktadır. Bu yetkiye dayanarak yönetim, Covent Garden'daki Kraliyet Operasına (Royal Opera) ve bazı etnik gruplara destek vermektedir (Tortop,1993;5).

Büyük Londra yönetimi sisteminin; görevlerinde yeterince açıklık olmadığı, fazla politize olduğu, diğer belediyelerin yetki ve görevlerine müdahale ettiği, çeşitli görev uyuşmazlıklarının işlerin gecikmesine ve kaynak

israfına yol açtığı, ayrıca yönetimin Çevre Bakanlığı'nca tespit edilen ilkelere uymadığı gibi gerekçelerle kaldırılmasına karar verilmiştir. 1986 yılında diğer 6 metropoliten yönetimi ile birlikte kaldırılan Büyük Londra Yönetiminin yetkilerinin büyük bir kısmı 20 kadar farklı kuruluşa dağıtılmış, ancak 1/3'ü belediyelere ve merkezi kente devredilmiştir (Tortop,1993;7). Ayrıca kültür işlerinden sorumlu olarak da "South Bank Board" adında özerk bir kuruluş oluşturulmuştur Büyük Londra Yönetimi ile sıkı ilişkiler içinde bulunan ve 12 iç Londra ilçesinde eğitim hizmeti sağlayan iç Londra Eğitim Kuruluşu da özel amaçlı bir kuruluş olarak varlığını sürdürmektedir (Erdumlu,1993;45).

Günümüzde Büyük Londra alanında yaşayanların tümü için eğitim hizmetlerinden, özel toplumsal hizmetlerden, rekreasyondan, konuttan, yerel yollardan, yerel planlama ve diğer hizmetlerden sorumlu tek bir yerel yönetim bulunmaktadır. Bu yeni düzenlemenin ülkedeki diğer bazı bölgelerde halen uygulanan iki kademeli sisteme oranla daha anlaşılabilir ve basit olduğu savunulmaktadır (Travers ao.,1991;4).

5.4.2.Toronto

Kanada'da metropoliten ve yerel kademeler arasındaki görev ve yetki dağılımı her metropoliten bölge açısından bir ölçüde değişik olmakla birlikte, ülkedeki metropoliten yönetimlerin en eskisi ve ünlüsü Toronto'dur.

632 metrekare alana ve 1991 sayımına göre 2.275.771 kişilik nüfusa sahip Toronto Metropoliten yönetimi 1953'de kurulmuş, diğer Kanada metropoliten yönetimleri ise 1960'ların sonlarında ve 1970'lerin başlarında oluşturulmuştur. 6 belediyeden oluşan Toronto Metropoliten yönetimi'nin en yüksek yasama ve yürütme organı Toronto Metropoliten Meclisi'dir. Meclis, alt birim belediye başkanlarından, belediye meclislerinin seçilmiş üyelerinden ve metropoliten meclisin üyeleri tarafından belirlenen başkandan oluşmaktadır (www.toronto.ca).

Toronto Metropoliten Yönetimi modelinde, metropoliten yönetim ile yerel belediyeler arasında rekabet ve sürtüşmeler asgari bir düzeye

indirilmiştir. Genellikle bu model yerel çıkarlarla, metropoliten bölge çıkarlarının sağlıklı bir biçimde dengelenmesine olanak sağlamaktadır.

Toronto metropoliten Yönetimi'nin organizasyon yapısına bakıldığında, özellikle kültür alanındaki hizmetlerin diğer hizmetler içinde önemli bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Nitekim büyük kent meclisine bağlı 4 üst komisyondan 2'sinin Kültür İşleri Komiyonu" ve "Kütüphaneler Komisyonu" olması bunun bir göstergesidir. Diğer 2 üst komisyon ise "Toplu Taşıma Komisyonu" ve "Polis Zabıta Komisyonu" dur.

Sosyal hizmetler, ulaşım, fen işleri ve park ve bahçe hizmetlerinden sorumlu alt komisyonlar ise büyük kent başkanlığına bağlı olarak çalışmakta ve ilgili hizmet birimleri aracılığıyla hizmet sunmaktadırlar. Toronto Metropolitan Yönetimi'nin yıllık bütçesinin yarısına yakın bir bölümü, eğitim hizmetleri dışındaki toplumsal ve aileye yönelik harcamalara ayrılmaktadır. Bu hizmetleri koruma, ulaştırma ve çevre hizmetleri izlemektedir. Kültürel alanlardaki hizmetler çok düşük bir orana sahiptir (Erdumlu,1993;39-41).

Eğitim hizmetleri Toronto'da bağımsız, doğrudan halk tarafından seçilmiş "Yerel Eğitim Kurullarınca (The Local School Boards) yönetilmektedir. 10 yıllık temel eğitim laik (kamu) ve dinsel (Roman Katolik) olmak üzere iki farklı sisteme ayrılmaktadır. Her taşınmaz mal vergisi yükümlüsü, kendi vergisinin bunlardan hangisine verileceğine karar verebilir. Toronto'da dinsel eğitime sadece temel eğitim düzeyinde yer verilmektedir. Dinsel eğitimin yönetimi ayrı olarak yapılmaktadır (Eke,1982;59).

Tüm büyük kent alanında dengeyi ve tekdüzeliği sağlamak üzere 6 yerel kurul temsilcilerinden oluşan "Ana Kent Eğitim Kurulu" bulunmaktadır. 1954 yılında kurulan bu birim yeni okulların yapımından ve okul harcamalarının dengeli olmasının sağlanmasından sorumludur. Eyaletin ve ana kentin eğitim için ayırdığı fonlar bu kurul aracılığı ile dağıtılmaktadır. Toronto büyük kent yönetimi, tüm gelirlerinin büyük bir kısmını Ana Kent Eğitim Kurulu'na aktarmanın dışında, eğitimin planlanması, ders programları ve denetim gibi eğitim yöntemleri ile ilgili konularda kesinlikle söz sahibi

değildir. Hatta sorumlu kurullarda temsil dahi edilmemektedir. Ancak gerek eğitim hizmetlerinin başka yerel hizmetlerle olan ilişkisi, gerekse kaynak aktarımı, eğitim kurulları ile büyük kent yönetiminin sıkı işbirliğini zorunlu hale getirmektedir (Eke,1982;60).

5.4.3.Tokyo

1991 yılı itibariyle 11.8 milyon kişinin yaşadığı Tokyo, Japonya'nın toplam nüfusunun yaklaşık %10'unu barındırmaktadır. Nüfus yoğunluğu bakımından da dünyanın en yoğun nüfuslu kentlerinden birisidir. Kentte kilometrekareye düşen insan sayısı 5.506'dır. Japonya'nın genelinde ise kilometrekare başına 326 insan düşmektedir (www.radikal.com).

Tokyo metropoliten yönetimi Japonya'daki diğer iller gibi geniş bir bölgeyi kapsayan bir yerel yönetim birimidir. Bu açıdan diğer illerden önemli bir farkı yoktur. Ancak ülkenin metropolü olarak Tokyo yönetimi farklı bir yönetsel sisteme sahip bulunmaktadır. Yerel hizmetlerin bir bölümü, 23 alt bölgeyi kapsayan böyle büyük bir kentte hizmetlerde bütünlüğü sağlamak amacı ile Tokyo metropoliten yönetimince yönetilmektedir. Bu durum özel alt bölgelerle (ilçelerle) ilişkileri açısından Tokyo yönetimine farklı bir konum kazandırmaktadır.

Tokyo'nun yönetim sistemi, yasama (Tokyo Metropoliten Meclisi) ve yürütme (Vali, yönetsel komisyonlar ve görevliler) organlarından oluşmaktadır. Tokyo Metropoliten Meclisi; metropoliten alanını kapsayan kurallar koymak, bu düzenleyici kuralları değiştirmek ve yürürlükten kaldırmak, bütçeyi yapmak ve kesin hesapları onaylamak, seçim işleri komisyonu üyelerini seçmek ve seçimle belirlenen Vali'nin, vali yardımcısını atamasını kabul edip etmemek haklarına sahip bulunmaktadır. Ayrıca yine Tokyo halkının yasal temsilcisi olarak Meclis, yürütme organının yaptığı işleri denetleme ve soruşturma yetkilerine de sahiptir (Üstünişik,1992;39).

Vali ise bir yerel yönetim birimi olan Tokyo metropolündeki hizmetlerin yönetiminden ve temsil edilmesinden sorumlu olan en üst yetkili

durumundadır. Vali, iki ayrı kategoride işlerin yürütülmesinden sorumludur ve bu konularda yetki sahibidir. Bunlardan ilki yerel yönetim biriminin işleyişinden sorumluluk, diğeri de yasa veya Bakanlar Kurulu kararları ile kendisine verilmiş ulusal nitelikli işlerden sorumluluktur (Erdumlu,1993;32-34).

Japonya'daki bütün kolej ve üniversitelerin %20'si, kolej ve üniversite öğrencilerinin %34'ü Tokyo'da bulunmaktadır. Eğitim hizmetleri Tokyo'da büyük kent yönetiminin temel görevlerindedir. Bu hizmetler, yönetimlerden bağımsız olarak, özel eğitim kurullarınca yürütülmektedir. Beşer üyeden oluşan bu kurullar, yöneticilerin önerileri üzerine Tokyo Metropolitan Meclisi tarafından atanmaktadır (Togo,1995;181).

9 yıllık zorunlu temel eğitim okullarının hemen hemen tamamı yerel yönetimlere aittir. Ayrıca tüm liselerin % 40'ı büyük kent yönetiminindir. Büyük kentin teknik alanda eğitim veren 2 yüksek okulu, 3 ön lisans okulu, 1 üniversitesi ve özel eğitim veren çok sayıda kurumu bulunmaktadır. Eğitim Kurulunca yönetilen bu okullara ek olarak, doğrudan yöneticiye bağlı ve yaygın eğitim yapan 600 kadar büyük kent eğitim kurumu yetişkinlere eğitim hizmeti sunmaktadır. Eğitim örgütünün başında, Eğitim Kuruluna bağlı olarak görev yapan uzman personeller bulunmaktadır. Büyük Kent Eğitim Müdürü, Eğitim Bakanlığı'nın onayı ile Büyük Kent Eğitim Kurulu tarafından atanmaktadır. Alt yerel yönetim birimlerinin eğitim müdürlerinin göreve getirilmeleri ise Büyük Kent Eğitim Kurulunun onayı ile yerel yönetim kurulları tarafından yapılmaktadır (Eke,1982;36-37).

Büyük kent alanlarında, eğitim ve kültür hizmetlerinin yürütülmesi görevi ve sorumluluğunun büyük kent yönetimi ve alt yerel yönetim birimleri arasındaki paylaşımında ülkeden ülkeye çeşitli farklılıklar bulunmaktadır.

Dünyadaki Bazı Büyük Şehir Alanlarında Eğitim Hizmetlerinin Yönetimler Arasında Paylaşımı										
Şehirler	Genel Eğitim		İlk ve Orta Eğitim		Mesleki Eğitim		Okul Yapım ve Donanımı		Yetişkinlerin Eğitimi	
	Amsterdam				İB	BŞB	İB			BŞB
Barselona					BŞB	İB			BŞB	İB
Frankfurt					BŞB	İB			BŞB	İB
Londra	BŞB	İB			BŞB	İB		İB	BŞB	İB
Minneapolis					BŞB	İB			BŞB	İB
Roma	BŞB	İB			BŞB	İB			BŞB	İB
Toronto	BŞB	İB			BŞB	İB	BŞB		BŞB	İB
Viyana			BŞB	İB	BŞB		BŞB		BŞB	İB
Paris			BŞB		BŞB	İB	BŞB		BŞB	
Tokyo	BŞB		BŞB		BŞB		BŞB	İB	BŞB	İB

BŞB: Büyük Şehir Belediyesi, İB: İlçe Belediyesi,

Kaynak: DPT Büyük Şehir Belediyeleri Araştırması.

5.5.Türkiye’de Büyük Kent Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Türkiye’de büyük kent belediyeleri, hemşerilerinin kent kültürünü benimsemelerini sağlamak, kültür ve sanat alanındaki ihtiyaçlarını karşılamak, istihdam sorunlarına çözüm bulmak, yerel demokrasi kültürlerini geliştirmek ve yerel halkın eğitim kültürlerini artırmak gibi amaçlara yönelik olarak çeşitli hizmetler yürütmektedirler. Bu hizmetleri 3 ana başlıkta toplamak mümkündür.

- Halk Eğitimi Hizmetleri,
- Kültür ve Sanat Alanındaki Hizmetler,
- Örgün Eğitim ve Öğretime Yönelik Hizmetler.

5.5.1.Halk Eğitimi Hizmetleri

Halk Eğitimi, genel olarak örgün eğitim olanağından yoksun kalan kişilere (çiftçiler, işçiler, küçük esnaf vb.) hem kendi işlerinde hem de ulusal

kalkınmada yararlı olabilecek bilgi ve beceri kazandırma işi olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber kimi eğitimcilere göre halk eğitimi, örgün eğitim alma olanağı bulunmayanlara verilen eğitimden, üniversite mezunlarına kadar bütün yetişkinlere en yeni bilgi ve becerileri kazandırmak için girişilen her türlü çalışmayı kapsamaktadır (Kaya,1984;87).

Kırsal alandan gelerek kent hayatına başlayan kişilerin kentsel yaşama uyum sağlamada karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik olarak büyük kent belediyelerinin yürüttüğü eğitim hizmetlerinin en önemlisi halk eğitimi hizmetleridir. Bu kişilerin kentsel mesleklere yönettirmeleri, eğitilmeleri, istihdam olanaklarının geliştirilmesi, kentle bütünleştirilmeleri, köylülükten kentliliğe geçiş yapabilmeleri, kısaca kent kültürünü benimsemeleri, özümsemeleri ve yaşama geçirmeleri için halk eğitimi etkinliklerine zorunluluk bulunmaktadır (Geray,1994;3-4).

Kısa adı "IULA" olan Uluslar arası Yerel Yönetimler Birliği, çeşitli ülkeleri kapsayan bir araştırmada, halk eğitiminin yerel yönetimleri doğrudan ilgilendiren bir etkinlik alanı olduğunu vurgulamıştır. Halk eğitiminin yerel toplumların ihtiyaçlarına dayalı olarak yürütülmesi gerektiğine göre yerel yönetimlere bu konuda önemli görevler düşmektedir. Gerçektende yerel nitelikli eğitim sorunlarıyla ilgili en doğru ve en yerinde kararları alabilecek kuruluş oradaki yerel yönetim birimidir. Yerel yönetimler merkezi yönetim tarafından çıkarılan yasaların belirlediği sınırlar çerçevesinde halk eğitimi etkinliklerinde bulunabilmektedirler. Bununla beraber halk eğitimi sadece yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmış değildir. Merkezi yönetim de, hükümet dışı gönüllü kuruluşların da bu konuda yürüteceği çeşitli halk eğitimi etkinlikleri bulunmaktadır. Burada önemli olan, yerel yönetimlerin, merkezi yönetimin halk eğitimi kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile uyumlu bir işbirliğini sağlamada eşgüdüm görevi yüklenmesidir (Geray,1994;4).

Türkiye'de büyük kent belediyelerinin halk eğitimi alanında yürüttüğü hizmetlerin başlıcaları şunlardır:

- 0-6 yaş kümesindeki çocuklar için okul öncesindeki eğitim ve bakım etkinliklerinin düzenlenmesi

- Bayanlar için biçki, dikiş, nakış, halıcılık gibi el sanatları kurslarının açılması

- Okuma- yazma kurslarının açılması

- Halkın bilgi ve becerilerini artırmak, meslek edinmelerine yardımcı olmak amacıyla bağcılık, demircilik, elektronik cihaz tamirciliği, bilgisayar kullanımı ve programcılığı, ciltçilik, aşçılık gibi alanlarda kursların verilmesi

- Yerel halkın sağlıklarını korumak, sağlık sorunlarını çözümlmek ve bu sorunların ortaya çıkışını engellemek amacıyla sağlık eğitimi alanında (ana- çocuk sağlığı eğitimi, trafik eğitimi, aile planlaması eğitimi vb) toplantılar, seminerler ve kurslar düzenlenmesi, bu konularda çeşitli okullarla işbirliği yapılması.

Kimi büyük kent belediyelerinin sağlık işlerinden sorumlu birimleri, düzenledikleri bilimsel toplantılarla hem üretici hem de tüketici durumundaki yerel halkı sağlıklı yaşam konusunda bilgilendirmektedirler.

5.5.2. Kültür ve Sanat Alanındaki Hizmetler

Türkiye'deki büyük kent belediyelerinin kültür ve sanat alanında gerçekleştirdiği hizmetlerden bir kaçını şöyle sıralanabilir.

- Yerel halka, gençlere ve çocuklara yönelik kültür ve sanat şenlikleri, festivaller ve şenlikler düzenlenmesi,

Etkinlikler çerçevesinde çeşitli müzik topluluklarının konser ve gösterileri, film gösterimleri, sergiler ve yarışmalar düzenlenmekte, böylece yerel halkı sanatsal ve kültürel yönden geliştirmenin yanı sıra, yerel yönetimlerle halk arasında kaynaşma sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca büyük kent belediyeleri şenlikler ve festivaller içerisinde yada dışında çeşitli

bilimsel etkinlikler, meslek ve beceri kursları düzenleyerek halkın bilgi, beceri ve kültür düzeylerinin artırılması için çaba harcamaktadır.

- Tiyatro, halk oyunları diğer gösteri ve dinleti sanatları ile ilgili birimlerin oluşturulması ve temsiller verilmesi,

Büyük kent belediyelerinin kendi bünyelerinde kent orkestrası, Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği, Türk Tasavvuf Müziği toplulukları oluşturması, gençlik ve çocuk korusu kurmaları bu kapsamda değerlendirilebilir. Oluşturulan gruplar kent içinde ve dışında organize edilen çeşitli etkinliklerde konserler ve gösteriler düzenleyerek izleyicilerle buluşmaktadırlar.

- Kent içinde gezici ve sabit kütüphanelerin, kitaplıkların ve okuma salonlarının oluşturulması ve kent müzelerinin ve örenlerin açılması,

- Yetişkinlere, gençlere ve çocuklara yönelik değişik türlerde kitaplar, dergiler ve broşürlerin yayınlanması,

Bu bağlamda büyük kentin tarihi, turistik ve kültürel değerlerini yerli ve yabancı ziyaretçilere tanıtmak amacıyla hazırlanan kitaplar, haritalar, broşürler ve sesli, görüntülü yayınlar da büyük kent belediyelerinin önemli kültürel hizmetleri arasında yer almaktadır.

- Belediye, toplum ve kültür evleri açmak suretiyle eğitsel ve kültürel etkinliklerin özendirilmesi,

- Büyük kent belediyesi hizmetlerini halka anlatmak, yerel tüketicileri korumak ve kent içerisindeki kültürel ve sanatsal etkinlikler konusunda halkı bilgilendirmek gibi amaçlarla süreli bültenler (Hizmet Bülteni, Tüketici Bülteni, Kültür ve Sanat Bülteni vb) yayınlanması,

- Ulusal ve Uluslar arası kültürel ve bilimsel toplantıların düzenlenmesi,

- Kültür ve sanat alanında sergilenen (fotoğraf, ebru, hat, resim, heykel vb) düzenlenmesi,

- Sanat ve kültürle ilgili çeşitli yarışmalar düzenleyerek derece alanların dllendirilmesi,

- Kültür, sanat, edebiyat, siyaset, tarih, felsefe, sosyoloji gibi alanlarda önemli izler bırakmış kişilerle ilgili amma programlarının düzenlenmesi,

Programlar kapsamında söz konusu kişilerle ilgili kitaplar, fotoğraflar ve müzik eserleri gibi yayınlar, sergilenmekte, yapılan toplantılarla bu kişilerin yerel halk tarafından yeterince tanınmaları sağlanmaya çalışılmaktadır.

- Büyük kent belediyesine ait kültür merkezlerinde ve salonlarda amatör ve profesyonel sanat topluluklarına gösteri yapma olanağının tanınması, bazı günlerde çalışma yapmaları konusunda kolaylık sağlanması.

5.5.3. Örgün Eğitim ve ğretime Yönelik Hizmetler:

Örgün Eğitim, yalnızca okullarda yapılan, belli bir diplomaya götüren, düzenli, sıralı, içeriği ve programı önceden belirlenmiş bir eğitim sürecini ifade etmektedir. Örgün eğitimde, halk eğitiminden farklı olarak ancak belli özellikleri taşıyan öğrencilere açık olan, süreleri önceden bilinen ve mutlaka okula gitmeyi gerektiren bir eğitim söz konusudur (Geray ve Hamamcı,1994;83).

Türkiye’de büyük kent belediyeleri eğitim ve kültür hizmetleri, yürütülen hizmetler içinde yer alan ve örgün eğitim ve öğretime destek niteliği taşıyan hizmetlerden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür.

Kent içindeki okullarda okuyan öğrenciler için ucuz kitap ve kırtasiye sağlanması, ekonomik düzeyi düşük durumdaki öğrencilere bu malzemelerin ücretsiz olarak dağıtılması,

Gazete, kağıt toplama ve bağış kampanyaları düzenleyerek çocuklar için kitaplar, dergiler bastırılması ve defterler yaptırılması,

Tüm eğitim kademesinde başarılı öğrencilere teşvik amaçlı eğitim yardımlarında bulunulması,

Bunun dışında kimi büyük kent belediyelerinde öğrenci velisi durumunda olan belediye çalışanlarına “ eğitime katkı” niteliğinde yardım yapılmaktadır.

İlk ve orta dereceli okulların bahçe düzenlemelerinin, okul alanı içinde ve çevre dışındaki yollarda asfaltlama ve bahçe duvarlarını yapma çalışmalarının gerçekleştirilmesi,

Bazı önemli gün ve haftalarda öğretmen ve öğrencilere ücretsiz kent içi ulaşım olanağının sağlanması,

Büyük kent sınırları içerisinde bulunan ilk ve orta dereceli okullara ek bina yapımı, boya, badana, onarım gibi işlerde olanaklar ölçüsünde yardımcı olunması.

5.5.4. Büyük Kent Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetlerinin Yürütülmesinde Karşılaşılan Sorunlar

Eğitim ve kültür alanında sunulan büyük kent belediye hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi, yerel halkın çoğunluğu tarafından benimsenmesi ve destek görmesi için, örgütsel ve çevresel faktörlerin hizmetlerin yürütülmesine uygun bir ortam sağlanması gerekmektedir.

Türkiye’de büyük kent belediyeleri yaygın eğitim ve kültür hizmetlerini yürütürken çeşitli örgütsel ve örgüt dışı sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadırlar. Belediyelerin çalışmalarını sınırlayan ve hatta engelleyen bu sorunlardan başlıcalar aşağıda sıralanmaktadır (<http://idari.cu.edu.tr/igunes>).

Belediyelerin kültür ve eğitimle ilgili çalışmaları yeterli düzeyde değildir.

Yetersizlik özellikle personel açısından kendisini göstermektedir. Deneyimli, kalifiye personel sayısındaki yetersizlik, yeni kadrolara ihtiyaç duyulması, kadro tekliflerinin bürokratik engellerle karşılaşması gibi nedenler bu hizmetlerdeki başarıyı büyük ölçüde güçleştirmektedir.

Hizmet içi eğitim ve seminer ihtiyacı da belediyelerin hizmet başarısını etkileyen diğer bir faktördür. Bilindiği gibi hizmet içi eğitim, özel ya da kamusal iş yerlerinde ücretli veya aylıklı olarak çalışanların görevlerinin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmek amacıyla yapılan eğitim faaliyetlerini ifade etmektedir.

Örgün eğitim kurumlarıyla yeterli işbirliği sağlanamamaktadır.

Bu konuda idari engellerinde çıkarıldığı görülmektedir. Kimi okullarda yoksul öğrencilere belediyelerin yardım talebinin geri çevrilmesi, üniversite hazırlık kurslarının açılmasının engellenmesi gibi olaylar bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Belediyelerin geleneklere ve yasalara dayanarak giriştikleri çeşitli etkinlikler, mülki yönetim amirleri tarafından “ Toplantı ve Yürüyüş Yasası” kapsamına sokulmak suretiyle yasaklanabilmektedir.

Yerel halk tarafından belediyelerin öncelikli olarak daha çok; temizlik, yol, su, kanalizasyon, zabıta gibi alanlarda hizmet vermesi gerektiği düşünülmektedir.

Eğitim ve kültür hizmetlerine eğilmenin kaynak ve zaman kaybına neden olacağı ve bu hizmetlerle ilgilenilmemesi gerektiği fikride birçok kişi tarafından savunulmaktadır. Bu fikrin ağır bastığı durumlarda eğitim ve kültür hizmetleriyle ilgili çalışmalar başarılı olamamaktadır.

Televizyon ve radyoya ilişkin yasal düzenlemeler, belediyelerin yerel halka çağdaş düzeyde kitlesel iletişim kurmasını yasaklayıcı kurallar içermektedir.

Eğitim ve kültür hizmetlerinin planlanma ve uygulanma aşamalarında halkın katılımı gözardı edilebilmekte, yerel halkın talepleri ve bu alanlarda yürütülen hizmetler karşısındaki tutumu yeterince önemsenmemektedir.

Belediye yönetimlerinin eğitim ve kültür konusuna bakış aılları ve yaklaşımları, temel bir eğitim ve kültür politikasına bağlanmış değildir.

Söz konusu sorunun en temel nedenlerinden biri, bu yöneticilerin mensup oldukları siyasi partilerde birbirinden farklı politikalar üretiliyor olmasıdır. Sonuç olarak da her yönetim değişikliğinde eğitim ve kültür hizmetleri, içerik ve verilen önem bakımından farklılıklar göstermektedir.

Eğitim ve kültür hizmetlerinde kimi zamanlar, yerel halka değilde dışardan gelenlere yönelinmektedir. Bunun en iyi örnekleri turizm sektörünün yoğunluk kazandığı bölgelerdeki belediyelerde görüler. Bu sorun, bir yandan halk ile yönetim arasındaki dayanışmayı azaltmakta, diğer yandan da yerel halkı kültürel bir i çatışmayla karşı karşıya bırakmaktadır.

Belediye bütçelerinde eğitim ve kültür hizmetlerine ayrılan paylar oldukça düşük düzeydedir.

Alt yapı ve imar hizmetlerine daha fazla ilgi gösteren büyük kent belediyeleri eğitim ve kültür hizmetlerine yeterli öncelik tanınmamaktadır. Bu durumda hizmetlerin yeterli miktarda ve kalitede sunulmasını engellemektedir.

Eğitim ve kültür hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan ve yukarıda bir kısmı sıralanan sorunların tümünün kısa dönemde çözülebileceğini beklemek elbette zor olacaktır. Ancak alınacak kimi tedbirlerle bu sorunların önemli bir kısmının giderilmesi mümkündür.

Çeşitli yasal düzenlemeler yoluyla belediyelerin hareket kabiliyetlerinin artırılması, onların yönetsel ve mali olanaklarının güçlendirilmesi, eğitim ve kültürün önemi konusunda hem yerel halkın hem de yöneticilerin yeterince

bilinçlendirilmesine yönelik politikalar geliştirilmesi ilk akla gelen çözüm yolları arasında sayılabilir.

5.5.5. Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Büyüme, kalkınma ve gelişme kavramları, denk oluşumları içerdiği düşüncesiyle, eşanlımlarda kullanılagelmiştir. Bununla birlikte, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmeler, ulusal kalkınma sürecinde iktisadi büyüme olgusunun tek başına yeterli olmadığını, bunun yaşamın diğer alanlarındaki sosyal, kültürel, çevresel ve mekansal boyutlarla dengelenmesi gerektiğini öne çıkarmıştır. Bir yönüyle sürdürülebilir gelişme anlayışının yolunu açan bu gelişmeler kalkınma anlayışını iktisadi büyümeden toplumsal gelişmeye doğru yönlendirmiştir.

Bu tür yaklaşımlar, özellikle 1970’li yıllardan sonra, kalkınma ve modernleşme literatürüne de yansiyarak, söz konusu kavramların saydamlaşmasının yolunu açmıştır. Bugüne gelindiğinde, bu kavramların aynı kavramlar olmadığı gerçeği kabul görmekte ve daha farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

1970’li yıllar öncesinde kalkınma ve gelişme, büyük ölçüde, ulusal gelirdeki artışlarla eşit görülmekteydi. Kalkınmada temel amaç, üretim ve istihdam yapısını, tarımdan ziyade, sanayi ve hizmetler sektörleri doğrultusunda dönüştürmek olunca, bu yaklaşıma uygun olarak ülke refahındaki değişimlerin temel göstergesi olarak fert başına ulusal gelir kullanıldı. Ancak, 1960’lardan sonra meydana gelen gelişmeler bu yaklaşımın yetersizliğini vurgularken, 1970’lerde kalkınma kavramının yeniden tanımlanması ihtiyacı belirlemiştir. Gelişmeyi, insani, sosyal, kültürel, çevresel ve mekansal boyutlarıyla da tanımlama amacı taşıyan yeni yaklaşım, ekonomik büyüme kavramı yanında; yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımı ve bölgesel dengesizliklerin de gelişme tanımlarının içinde değerlendirilmesini öne çıkarmıştır.

Gelir artışlarıyla ölçülen ekonomik büyüme, toplumsal gelişmişliği yeterince açıklayamayan, yalnızca talep genişlemesini açıklayabilen dar kapsamlı bir parametredir. Diğer yandan gelişme kavramı, fiziki kapasite büyüklüğü ve gelir artışı gibi iktisadi gelişmeler yanında, bunların gelir grupları ve bölgelerarası dağılımı ile sosyal ve kültürel birikimlerin göstergelendirildiği bir bütünü, diğer bir ifadeyle toplumsal gelişme düzeyini ifade etmektedir (www.dpt.gov.tr)

Devlet planlama teşkilatının 2003 yılında illerin ve bölgelerinin sosyo ekonomik gelişmişlik sıralamasının tespitine yönelik yaptırmış olduğu araştırmaya göre Türkiye’de iller gelişmişlik durumuna göre beş sınıfta toplanmıştır.

Buna göre;

Birinci gelişmişlik düzeyindeki iller; İstanbul, Ankara İzmir, Kocaeli, Bursa.

İkinci gelişmişlik düzeyindeki iller; Eskişehir, Tekirdağ, Adana, Yalova, Antalya, Kırklareli, Denizli, Muğla, Bolu, Balıkesir, Edirne, Mersin, Bilecik, Kayseri, Gaziantep, Zonguldak, Aydın, Sakarya, Çanakkale, Manisa.

Üçüncü gelişmişlik düzeyindeki iller; Konya, Karabük, Isparta, Hatay, Uşak, Burdur, Samsun, Kırıkkale, Nevşehir, Karaman, Elazığ, Rize, Trabzon, Amasya, Kütahya, Malatya, Kırşehir, Artvin, Afyon, Düzce, Çorum.

Dördüncü gelişmişlik düzeyindeki iller; Osmaniye, Kahramanmaraş, Niğde, Kastamonu, Tunceli, Sivas, Kilis, Bartın, Aksaray, Sinop, Erzincan, Çankırı, Erzurum, Tokat, Ordu, Diyarbakır, Yozgat, Adıyaman.

Beşinci gelişmişlik düzeyindeki iller; Bayburt, Kars, Şanlıurfa, Iğdır, Batman, Gümüşhane, Mardin, Siirt, Ardahan, Van, Bingöl, Hakkari, Şırnak, Bitlis, Ağrı, Muş.

Bu gelişmişlik düzeylerine göre il yerel yönetimlerinin yaygın eğitimin geliştirilmesindeki rolünün incelenmesi, birinci, üçüncü ve beşinci derecede

gelişmiş bazı il yerel yönetimlerinin faaliyetlerinden örnekler verme biçiminde olacaktır.

6.ARAŞTIRMANIN BULGULARI

6.1. Ankara İstanbul ve Bursa Büyük Şehir Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Belediye hizmetleri hangi hizmet sektöründe olursa olsun belirli maddi koşullar yerine getirildiğinde daha faydalı ve etkin olabilmektedir. Özellikle İstanbul, Ankara ve Bursa gibi belediye gelirlerinin iyi olduğu şehirlerde belediyelerin halka olan hizmet arzları artmaktadır. Eğitimin yaygınlaştırılması açısından belediye hizmetleri değerlendirildiğinde belediyelerin gelirleri nispetinde eğitim ve kültür faaliyetleri yaptıkları görülmektedir.

6.1.1.İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Faaliyetleri

İstanbul Büyükşehir belediyesinin eğitim faaliyetlerinden özellikle ilk olarak göze çarpan belediyenin meslek edindirme kurslarıdır.

Meslek Edindirme Kursları, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İstanbul Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği ve İstanbul Bilimum Madeni Eşya Sanatkârları Odaları Birliği arasında yapılan protokole dayanmaktadır. Bu kurlarla lise mezunu gençlere sıhhi tesisatçılık, soğutma ve iklimlendirme, bilgisayar destekli çizim, CAT-CAM, CNC, Mobilya döşemeciliği, elektrik tesisatçılığı, elektrik proje çizimi, kaynakçılık, dokumacılık, makine ressamlığı, stüdyo eğitimi, PVC doğrama olmak üzere 13 meslek kolunda gerekli eğitimler verilerek istihdamlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Düzenlenen bu mesleki eğitim kurlarında mezun olan öğrencilerin 1 yıllık SSK primleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından ödenmektedir.

İstanbul sanat ve meslek eğitimi kursları 165 kurs merkezinde 90 branşta 125 bin civarında müracaat alınarak devam etmektedir. Bu kurslara 2004-2005 eğitim yılında 45 bin kişi ön kayıt yaptırmış ve 40 bin yetişkine eğitim verilmiştir.

İstanbul Büyükşehir belediyesinin diğer bir eğitim faaliyeti de okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma eğitimi verilmesidir. Büyükşehir belediyesinin başlatmış olduğu okuma yazma seferberliği bünyesinde 2005-2006 eğitim öğretim döneminde İstanbul'da yaşayan ve okuma yazma bilmeyen yaklaşık 100 bin kişiye okuma yazma kursları planlanmıştır. Bu plan çerçevesinde ilk etapta İstanbul genelinde 19 ilçe ve 32 ilk kademe belediyelerinde toplam 50 bin yetişkine okuma yazma kursu verilmiştir. Okuma yazma kurslarında ayrıca seminerlerde düzenlenmektedir. Düzenlenen bu seminer konuları;

İnkılap tarihi ve Atatürkçülük,

Demokrasi ve insan hakları,

Avrupa Birliği hakkında genel bilgilendirme,

Kadın ve çocuk sağlığı,

Çevre sağlığı ve temizliği,

Yangın tedbirleri ve deprem bilinci,

İlk yardım,

Ahlaki, milli, manevi ve kültürel değerler,

Aile içi iletişim ve rehabilitasyon konularındadır.

Okuma yazma seferberliği bünyesinde düzenlenen bu kurslarda görüldüğü gibi sadece okuma yazma öğretilmemekte, ayrıca yaygın eğitimin temel niteliği olan hayat boyu eğitim felsefesiyle toplumsal yaşamda gerekli olabilecek diğer eğitimlerde verilmektedir.

Bu yaygın eğitim faaliyetleri İSMEK tarafından düzenlenmektedir. İSMEK, örgün eğitim sistemi dışında planlı, programlı ve sistemli olarak yürütülen bir eğitim şekli olarak tanımlanan, yaygın eğitimin ilkeleriyle gerçekleştirilen bir yetişkin eğitimi organizasyonudur. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı İnsan Kaynakları ve Eğitim Daire Başkanlığı, Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

1996 yılında kurulan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (İSMEK)'ten bugüne kadar 380.000'i aşkın İstanbullu hiç bir ücret ödemedi sanat ve meslek eğitimi hizmeti almıştır. İSMEK, 2006-2007 eğitim döneminde İstanbul'un 30 ilçesindeki 198 kurs merkezinde 97 branşta 155.000 kursiyere eğitim hizmeti sunmuştur.

İSMEK, istihdama yönelik mesleki ve teknik eğitim branşlarının yanı sıra, hobi içerikli ve el becerilerini geliştirmeye yönelik el sanatları eğitimi, geleneksel Türk el sanatları eğitimleri, çağın gereklerinden olan bilgisayar ve dil eğitimleri, sağlıklı yaşam için spor eğitimleri, müzik eğitimi, sosyal ve kültürel eğitimler gibi oldukça geniş bir branş yelpazesine sahiptir.

İSMEK'in hedef kitlesini; 1) Zorunlu ilköğretim yaşını tamamlamış olanlar, 2)İlköğretim yaşını geçmiş herhangi bir mesleki eğitim almamışlar, 3)Bir meslek sahibi olmuş ancak mesleğinde ilerlemek isteyenler, 4)Yeni bir sanat, beceri, hobi edinmek isteyen yetişkinler, 5) Çeşitli nedenlerle rehabilite ihtiyacı olanlar, 6) Kente adaptasyon sorunu olan gruplar, 7)Yeni çevre edinmek ve çevrelerini genişletmek isteyenler, 8)Sosyal sorumluluk bilinci gereği desteğe ihtiyacı olan gruplar (cezaevi, huzurevi sakinleri) oluşturmaktadır.

İstanbul Büyükşehir belediyesi örgün eğitimle de ilişki içindedir. Bu ilişkiler bünyesinde örgün eğitim programındaki gençlerin Çanakkale ziyaretlerine ulaşımlarına yardımcı olmak vesilesiyle otobüs tahsis etmektedir. Diğer yandan ÖSS tercihleri zamanında ÖSS'ye giren ve sonuç belgelerini alan öğrencilerin bilinçli tercihler yapmaları için tercih merkezleri kurmak suretiyle öğrencilerin yönlendirilmesine katkı sağlamaktadır. OSS

öncesinde de sınava hazırlık olması için deneme sınavları düzenlemekte, sınav stresiyle baş etme yollarının gösterilmesi gayesiyle uzman rehberlikçilerin katılımıyla konferanslar düzenlenmektedir.

İstanbul Büyükşehir belediyesinin 2008-2009 eğitim-öğretim döneminde vermeye devam ettiği kurslar branşlarına göre;

Mesleki ve Teknik Eğitimler; Sinema ve televizyon, radyo programcılığı ve sunuculuğu, gazetecilik ve iletişim, fotoğrafçılık, berberlik, cilt bakımı, girişimcilik, stilistik, modelistik, peyzaj-bahçıvanlık, hazır giyim, Osmanlı mutfağı, yemek, nikah şekeri yapımı, ev tekstili, otopark görevlisi, turizm rehberliği, hukuk sekreterliği, yönetici asistanlığı, tıp sekreterliği, servis elemanı, trikotaj, moda-tekstil tasarımı, erkek terziliği, kitap ciltçiliği, yaşlı hasta bakımı eğitimleridir.

Bilgisayar Teknolojileri Eğitimleri; Grafikerlik, bilgisayar işletmenliği, web tasarım, bilgisayarlı muhasebe, bilgisayar bakım onarım, 10 parmak klavye kullanımı eğitimleridir.

El Sanatları Eğitimleri; Ahşap rölyef, ahşap boyama, vitray, ahşap oymacılığı, kırkyama, kumaş boyama, kurdele nakışı, mefruşat, mozaik, resim, seramik, cam süsleme ve porselen boyama, desen tasarımı, deri aksesuarı, folyo, gümüş sim örücülüğü, tel kırma, el nakışı, makine nakışı, ipek boyama, iğne oyası, takı tasarımı, filografi, gemi maket yapımı, ipek halı dokuma, suni çiçek yapımı eğitimleridir.

Türk İslam Sanatları Eğitimleri; Tezhip, hat, sedef işçiliği, kalem işi, minyatür, ebru, çini eğitimleridir.

Müzik Eğitimleri; Gitar, bağlama, ney, piyano, tambur, ud, halk oyunları, Türk halk müziği, kanun, kemençe, kaval, yaylı tambur, kabak kemane, keman, solfej, flüt, klarnet, ritm ve şan eğitimleridir.

Dil Eğitimleri; İngilizce, Osmanlıca ve Arapça dillerindedir.

Spor Eğitimleri; Pinpon, aerobik-step, taekwando, fitness-body building dallarındadır.

Sosyal ve Kültürel Eğitimler; Diksiyon, şehir ve yaşam, kültür başkenti İstanbul, anne-çocuk eğitimi, görme engelliler bağımsız hareket, okuma-yazma, işitme engelliler işaret dili, ilk yardım, protokol ve görgü kuralları, ev hizmetleri yönetimi alanlarındadır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2008;2-3).

İstanbul Büyükşehir belediyesi doğayı ve çevreyi koruma bilincini arttırmak, günlük hayat ile ilgili temel bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak gayesiyle çocuk ve gençler için izcilik faaliyetleri düzenlemektedir. Yüksek öğretimden mezun olacaklar içinde büyük şehir belediyesi kariyer eğitimleri vermektedir. Bu eğitimin amacı; üniversite öğrencilerinin mezuniyet sonrası istihdam olanaklarına katkıda bulunabilmek ve donanımlarını arttırmaktır. Bu çerçevede açılan ilk faaliyete 200 üniversite öğrencisi katılmıştır. Uygulama kamu kurumları ve yerel yönetimler içerisinde gerçekleştirilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi öğrencilere aynı yardımların yanında nakti yardımlarda da bulunmaktadır. Bu yardımların 30.bini ilk ve orta öğretim öğrencilerinin kullanımına sunulurken, 37 bini yüksek öğrenim öğrencilerinin kullanımına sunulmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde birde kadın koordinasyon merkezi bulunmaktadır. Bu merkezin çalışma alanları ise şu şekildedir.

-Göç eden ailelerin şehre uyum sorunlarına çözüm üretmek.

-Sosyal güvenceleri olmadığı için temel sağlık hizmetlerinden yararlanamayan yoksul ve muhtaçların sağlık sorunlarını gidermek.

-Kadınlar için ihtiyaç duydukları çeşitli alanlarda (sözgelimi el beceri, sağlık vs.) kurs ve eğitim seminerleri düzenlemek.

-Okullarını (ilk, orta ve üniversite düzeyinde) maddi imkansızlar nedeniyle sürdüremeyecek durumda olan genç kızlarımıza ve çocuklarımıza yardımcı olmak.

-İlk ve orta dereceli okullarda okuyan ihtiyaç sahibi çocuklara kırtasiye ve kıyafet yardımında bulunmak.

-Psikolojik desteğe ihtiyacı olan kadınlarımıza ve ailelere bu desteği sağlamak.

-Yoksulluk sınırında yaşamları sürdüren muhtaç ailelere gıda, giysi ve mobilya yardımı yapmak ve bu konuda hayırsever vatandaşları harekete geçirerek gönüllülerin çalışmalarını yüreklendirmek.

-Kadınların sorunları, sosyal hayattaki çalışmaları vs gibi konularda araştırmalarda bulunmak.

-Kadın ve ailelerin ihtiyaç duyduğu konularda kitap, kitapçık ve broşür hazırlayarak yayımlamak ve dağıtmak.

-Kadın ve aile ile ilgili her türlü görsel çalışmalara ve film çekimlerine katkıda bulunmak ve bu bağlamda kadınlar için film şenlikleri ve gösterimleri düzenlemek.

-Çeşitli nedenlerle mağdur olup cezaevine düşen kadınlar ve geride bıraktıkları çocukları için yardım çalışmaları yapmak.

-Yoksulların sürekli yararlanabilecekleri ve İstanbul'un bütün ilçelerinde olacak biçimde "sürekli açık market"ler kurmak.

-Kadınların sorunlarını tartışmak ve çözümler üretmek amacıyla, ulusal ve uluslararası düzlemde konferanslar ve bilimsel toplantılar düzenlemek.

-İstanbul'da yaşayan kadınlar üzerine akademik düzlemde araştırmalar yapılmasını teşvik etmek ve yapmak. Bu konuda projeler geliştirmek.

-Şiddete uğrayan kadın ve çocukların, çeşitli nedenlerle ortada kalmış ailelerin kalabilecekleri sığınak ve misafirhaneleri faaliyete sokar.

-Kadınların manuel işlerden iş alanlarına kaydırmak için eğitim ve staj deneyimi vermek.

-Ailesi ve kocasında ayrı tek başına yaşayacak kadın ve kadınlara(çocukları ile beraber) barınak, sosyal ve ekonomik destekler sağlamak.

-İş arayan ve yeni iş bulan kadınlar yada eğitime başlayan/devam eden kadınların çocukları için çocuk bakım desteği sağlamak.

-Kadınları var olan haklarıyla ilgili bilgilendirmek, bu amaçla atölye, seminer gibi düzenli aralıklarla bilgilendirme toplantıları hazırlamak ve bilgiye ulaşımı kolaylaştırmak için kadınların bilgiye kolayca ulaşacağı noktalara yazılı dokümanlar bırakmak.

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin başka bir eğitim ve sosyal dayanışma faaliyeti örneği olarak özürölüler merkezleri gösterilebilir. Bu merkezlerde yapılan çalışmalar ile İstanbul'da yaşayan özürölüler yapılan faaliyetler ile sosyal hayata kazandırılmaktadır. Büyükşehir Belediyesinin özürölülere sunduğu hizmetler şu şekilde sıralanabilir.

İstihdam Hizmetleri: İstihdam biriminde özürölü adaylara danışmanlık hizmeti verilmekte, iş arayan özürölülerle işverenler bir araya getirilerek özürölülerin istihdamı sağlanmakta, özürölü alımı yapmak isteyen işverenler özürölülükle ilgili bilgilendirilmektedir. Ayrıca özürölülerin iş konusundaki kendine güven sorunlarını gidermeye yönelik mesleki çalışmalar yapılmakta, özürölülerin niteliğini arttıracak kariyer eğitim programları düzenlenmektedir. Eşit iş koşulların yaratılmasına ilişkin çalışmalar planlanmakta ve kurumlar arası birlikteliğe öncülük edilmektedir.

Küçük Adımlar Erken Eğitim Projesi: Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı, 0–6 yaş arası gelişimsel geriliği olan çocukların ailelerine yönelik

hazırlanmış bir erken eğitim programıdır. Avustralya'da bulunan Macquarie Üniversitesi'nde hazırlanıp 1995 yılında Zihinsel Engellilere Destek Derneği tarafından Türkiye'ye getirilen bu programı, 2001 yılından bu yana İstanbul Büyükşehir Belediyesi, üniversitelerle birlikte uygulamaktadır. 0–6 yaş arasında normal gelişim sürecinde edinilen becerileri kapsayan programın temel hedefi, programı aileye öğretmek ve erken eğitim sürecinde olan çocuğu ile çalışmada aileyi etkin kılabilmeğdir.

Kütüphane Hizmeti: Kütüphane pek çok yazılı, sesli ve görsel eseri bünyesinde toplayarak özürölülerin hizmetine sunmaktadır. Büyükşehir belediyesi müdürlük binasında faaliyet gösteren kütüphane, özürölülükle ilgili güncel bilgileri araştırarak merkezde toplamak ve bu bilgileri özürölülere ve araştırma yapmak isteyenlerin hizmetine sunmak amacıyla kurulmuştur.

Psiko-Sosyal Servis: Özürölü bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemlerinin uygulandığı bu serviste, özürölünün yeterlilik ve gelişim özelliklerine uygun ortamlarda uzman personel eşliğinde hizmet verilmektedir. Psiko-Sosyal Serviste;

-Psikolojik Danışmanlık ve Terapi Hizmetleri: Kişinin özüründen kaynaklanan stres, kendine güvensizlik, sosyal ilişkilerde bozukluk gibi psikolojik sorunlarının çözümünde destek sağlanmaktadır.

-Eğitim Danışmanlığı, Değerlendirme ve Yönlendirme: Özürölüler mental ve psikolojik açıdan değerlendirilerek kurum içinde ya da dışında uygun eğitim programlarına ve okullara yönlendirilmektedir.

-Özel Eğitim Çalışmaları: Burada hedef 0–10 yaş grubu çocuklara ulaşarak erken eğitimi yaygınlaştırmaktır. Down Sendromu, otizm, serebral palsy, gelişim geriliğı, görme, dil ve konuşma problemleri olan ve öğrenme güçlüğü görülen çocuklara özel eğitim verilmektedir.

-Dil ve Konuşma Bozuklukları: Ağız ve dil kaslarında gelişim bozukluğu ve salya problemi olan çocukların sorunlarını gidermeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Sporla Rehabilitasyon Hizmetleri: Sporla Rehabilitasyon Servisi'nde tıbbi ve sosyal rehabilitasyona yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Tıbbi rehabilitasyona yönelik olarak, fizyoterapi uygulanan çocukların tedavisine destek amaçlı olarak hidroterapi havuzunda yüzme eğitimi verilmektedir. Eğitimin amacı; çocukların fizyolojik gelişimine katkıda bulunmak, çocukların havuzda birbirleriyle ve hocalarıyla iletişim kurmasını sağlamak, onlara başarılı olabileceklerini hissettirerek psikolojik gelişimlerine katkıda bulunmaktır. Ayrıca fizik tedavi hizmetinden faydalanan özürllüler, yapılan değerlendirmeler sonucunda yüzme eğitimi almak üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin spor komplekslerindeki yüzme havuzlarına yönlendirilmektedir. Sosyal rehabilitasyona yönelik çalışmalar genelde turnuvalar şeklinde gerçekleştirilmektedir. Müdürlük, her yıl geleneksel olarak görme, işitme ve ortopedik özürllülere yönelik futbol turnuvaları düzenlemektedir. Ayrıca; görme özürllüler için satranç, işitme özürllüler için bowling, ortopedik özürllüler için tekerlekli sandalye basketbol turnuvaları düzenlenmektedir.

Tıbbi Destek Hizmeti: Özürllülerin bağımsız yaşam becerilerini arttırmak amacıyla sosyal güvencesi olmayan ihtiyaç sahibi özürllülere ücretsiz medikal yardımlar yapılmaktadır.

Tıbbi Rehabilitasyon: Merkezlerde bulunan doktorlar tarafından muayene edilen ve fizyoterapistlerce görülen özürllüler, kurum içinde ya da kurum dışındaki ilgili birimlere yönlendirilmektedir. Müdürlüğe bağlı birimlerde fizyoterapi hizmeti verilmekte, ayrıca kurum bünyesindeki fizyoterapistler tarafından ailelere yönelik seminerler düzenlenmektedir.

Türk İşaret Dili: Türkiye İşitme Engelliler Milli Federasyonu ve Boğaziçi Üniversitesi işbirliği ile toplumun işitme özürllüyle sağlıklı bir iletişim kurması için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. 16. yüzyılda dünyanın en gelişmiş görsel dilyken, günümüzde fakirleşerek yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan Türk İşaret Dili'ni yeniden geliştirmek için bir takım çalışmalar yapan Müdürlük, bu çerçevede 2002 yılından beri "Türk İşaret Dili" projesini başarıyla uygulamaktadır. Merkezin Türk İşaret Dili ile ilgili yaptığı

çalışmalar, ilgili kurumlarca önemle takip edilmekte ve başta üniversiteler olmak üzere konuyla ilgili tüm kurumlara kaynak niteliğinde bulunmaktadır.

Özürllüler Yaz Kampı Hizmeti: Özürllüler Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Özürllüler Yaz Kampı, her yıl Mayıs-Eylül ayları arasında, 6'şar günlük dönemler halinde, sadece özürllülere ve ailelerine hizmet vermektedir. Kampa katılan özürllüler düzenlenen eğitim faaliyetlerinden, sosyal ve kültürel faaliyetlerden, rehabilitasyon hizmetlerinden, tarihî ve turistik gezilerden ücretsiz faydalanabilmektedir (www.ibb.gov.tr).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı araçılığıyla düzenlediği etkinlikler ve desteklediği organizasyonlarla, İstanbul'un kültür hayatına katkıda bulunmaktadır. Geliştirilen projelerle sanatın ve sanatçının önünü açacak çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Düzenlenen kültür sanat etkinlikleri toplumun hemen her kesiminden izleyiciye ulaştırılmasının yanında, özel ilgi alanlarına yönelik akademik programlara da yer verilmektedir. Sürdürülen etkinlikler, edebiyattan müziğe, geleneksel sanatlardan modern kültür eserlerine, tarih ve sosyal bilimlerden sinemaya dek tüm renkleri barındıran bir yelpazeyi kapsamaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait kültür merkezlerinde yürütölen kültürel faaliyetlerin birçoğu periyodik olarak gerçekleştirilmektedir. Büyük çoğunluğunu üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir kitle için gerçekleştirilen etkinlikler akademi işlevi görmesi açısından önemlidir. Bu anlamda mütevazı bir okul vazifesi üstlenen kültür merkezlerinde her biri alanlarında uzman kişiler tarafından verilen dersler sezon boyunca aylık devam etmektedir. Bu derslere örnek olarak; Prof. Dr. Mehmet Genç ile "Tarih Sohbetleri", Prof. Dr. Sadettin Öktem ile "Musiki ve Medeniyet", Prof. Sami Şekeroğlu ile "Başlangıcından Günümüze Türk Sineması", Prof. Dr. İsmail Kara ile "Çağdaş Türk Düşüncesi", Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç ile "Tasavvuf: Doktrin ve Kültür", Prof. Dr. İskender Pala ile "Divan Şiiri Saati", Prof. Dr. Teoman Duralı ile "Felsefe-Bilime Giriş", Ekrem Işın ile "Üç İstanbul: Bir İmparatorluk Kentine Tarihsel ve Kültürel Yaklaşımlar", Emin Işık ile "Mesnevi Sohbetleri", Prof. Dr. Ali Rıza Abay ile "Türk Sosyolojisi Seminerleri", İsmet Özel ile "Şiir

Tetikte Gider”, Sabri Koz ile “İstanbul Folkloru” gibi çağdaş kültür, sanat ve düşünce hayatımız açısından önemli etkinlikler gösterilebilir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı; Cemal Reşit Rey Konser Salonu, Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi, Atatürk Kitaplığı, Yerebatan Sarnıcı, Taksim Sanat Galerisi, Tuzla İdris Güllüce Kültür Merkezi, Mecidiyeköy Kültür Merkezi, Kartal Bülent Ecevit Kültür Merkezi, Ümraniye Atakent Kültür Merkezi, Altunizade Kültür ve Sanat Merkezi, hemen her gün gerçekleştirilen toplantı, konser, sempozyum, söyleşi, anma günü, sergi, konser, film gösterisi, seminer, atölye çalışmaları gibi ulusal ve uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Kültür merkezlerine ait sergi salonlarında tanınmış profesyonel sanatçıların eserleriyle birlikte ağırlıklı olarak sanat dünyasına yeni adım atan genç yeteneklerin çalışmalarına da yer verilmektedir (İBB SKİDB, 2008;2-8).

6.1.2. Ankara Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Faaliyetleri

Ankara Büyükşehir Belediyesinin Yaygın Eğitim, Sosyal ve Kültürel faaliyetleri ana hatlarıyla birkaç başlık altında toplanabilir.

Çocuklara ve Gençlere Yönelik Faaliyetleri;

Gençlik merkezleri, çocuk kulüpleri, Ankara sokaklarında çalışan çocuklar merkezi, çocuk meclisi, öğrenci giysi yıkama merkezleri, Feza Gürsey bilim merkezi, eğitim (burs) yardımı, öğrencilere çorba dağıtımı (üniversite), engellilere hizmet veren okullara öğle yemeği verilmesi, eğitim (çanta-kırtasiye)yardıımı, giysi (kaban) yardıımı, giysi (bot) yardıımı, Akçay eğitim ve dinlenme tesisleri, Kesikköprü eğitim ve dinlenme tesisleri, sünnet organizasyonu, eğitim seminerleri, kurslar (İngilizce, bilgisayar, diksiyon vb), gezi ve eğlence programları, çocuklar için folklor kursları, çocuk tiyatrosu, Türk sanat müziği çocuk korosu ve kursları, kukla evleri, çocuklar için özel tiyatro kursları (Hacivat-Karagöz, meddah vb), yaz okulları, 7’den 70’ye oyuncakistanlar, çocuklara yönelik sağlık taramaları, trafik eğitim merkezi

uygulamalı trafik eğitimi, harikalar diyarı masal adası, “çocukça” dergisi, “çocukların Ankara’sı” broşürü, semt kütüphaneleri, çocuklara yönelik yayınlar (çocuk oyunları, çalışmazsam okuyamam, tatil neşesi vb), çocuklara bayramlarda oyuncak dağıtımı, resim yarışmaları, kutlama programları (19 mayıs, 23 nisan vb.), turnuvalar (futbol, masa tenisi, satranç, bilardo vb.), uçurtma şenliği ve çocuklar için park konserleri, piknik ve eğlence programları, ilk yuva çocuk bakım evleri, okulların çevre düzenlemelerinin yapılması, okullara bakım-onarım yapılmasıdır.

Yaşlılara Hizmet ve Şefkat Evleri Faaliyetleri;

Yaşlılara hizmet merkezi, aile yaşam merkezi yaşlılar lokali, şefkat evleri, rehberlik ve danışmanlık hizmeti, psiko-sosyal destek hizmeti, sağlık hizmeti, temizlik hizmeti, bakım / onarım hizmeti, boya - badana hizmeti, ücretsiz otobüs kartı, tatil kampları (Akçay), kent gezileri, müzik, resim ve bilgisayar kursları, kutlama programları (yaşlılar haftası), piknik, gezi ve eğlence programları, okuma-yazma kursları, alo yaşı hizmeti (kimsesiz yaşlıların birbirleri ile tanıştırılması), öncelikli hizmet kartı (aski, ego, belediye hastanesi vb.), gönüllüler hizmeti (deneyim ve tecrübe aktarımı), kadın konuk evi (yabancı uyruklular için), kadın sığınma evleri, sağlık hizmetidir (sağlık ocakları ve belediye hastanesi).

Engellilere Yönelik Faaliyetler;

Engellilere hizmet merkezi, görme engelliler internet cafe, aile yaşam merkezi engelliler lokali, engelliler ticaret merkezi, tekerlekli sandalye yardımı, akülü tekerlekli sandalye yardımı, motorlu tekerlekli sandalye yardımı, işitme cihazı yardımı, konuşan saat yardımı, beyaz baston yardımı, hasta bezi yardımı, indirimli ulaşım kartı, serbest ulaşım kartı, serbest ulaşım kartı bandrolü, bilgisayar, İngilizce, müzik, resim, el sanatları kursları, çorap örme kursu, simit camekânı, engelli asansörü (alt ve üst geçitlerde, metro ve ankaray’da), rehberlik ve danışmanlık hizmeti, psiko sosyal destek hizmeti, temizlik hizmeti, bakım-onarım hizmeti, sağlık hizmeti, fizyo terapi hizmeti, ambulans hizmeti, asansörlü engelli aracı hizmeti, kutlama programları

(dünya engelliler günü, engelliler haftası vb.), gezi, kamp, piknik ve eğlence programları, öncelikli hizmet kartı program başlatılacak, engelli spor kulüplerine ve okullarına spor malzemesi yardımıdır.

Kadınlara Yönelik Faaliyetler;

Hanımlar lokali (12 adet), rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, kadınlara yönelik kurslar (bilgisayar, yabancı dil, diksiyon, okuma-yazma vb.), kadınlara yönelik eğitim seminerleri, evlilik şöleni, kadınlara yönelik şehir gezileri, özel gün kutlamalarıdır.

Kurslar ve Eğitime Destek Faaliyetleri;

Belmek (Belediye Meslek Edindirme Kursları), Beltek (Belediye Teknik Eğitim Kursları), Basılı Yayınlar, Halk Kütüphaneleridir.

Kültürel Etkinlikleri;

Başkent tiyatroları, Başkent çocuk tiyatrosu, Başkent kukla tiyatrosu, gezici kukla tiyatrosu, tiyatro kursları, kukla yapımı kursları, Türk sanat müziği korosu ve kursları, Türk halk müziği korosu ve kursları, geleneksel Türk el sanatları kursları (hat, çini, tezhip, minyatür), kent gezileri, sergiler(resim, el sanatları, fotoğraf, vb.), kent orkestrası konserleri (ustalara saygı, üniversite, park, vb), turnuvalar (güreş, futbol, vb), aflıklar şöleni, başkent geceleri programları, nostalji konserleri, pop caz konserleri, büyük Ankara sirki gösterileri, yaz şenlikleri, Ankara seğmen geceleri programları, amatör spor kulüplerine malzeme yardımı, eski dostlar konserleri, hemşehri geceleri, Ankara'ya bağlı ilçe ve belde festivalleri, önce insan programları, yörelerimiz türkülerimiz programları, film gösterimleri (1000 adet), mahallemizde şenlik var programları, mehter ekibi gösterileri, okullar arası halk oyunları yarışmaları, açılış organizasyonları, okullar arası halk oyunları yarışmaları, anma programlarıdır (Bülten Ankara 2008/3).

Ankara Büyükşehir belediyesinin yukarıda belirtilen faaliyetleri içerisinde yaygın eğitim açısından Belediye Meslek Eğitim Kursları (BELMEK) ve Belediye Teknik Eğitim (BELTEK) kursları dikkat çekicidir.

BELMEK, kursları Ankara'da yaşayan ev hanımlarına el becerileri kazandırma ve meslek edindirme düşüncesiyle 1994 yılında kurulmuştur. BELMEK'in amacı meslek edindirmenin yanında, toplumda kültür, sanat ve estetik bilinci yaygınlaştırma, kültürel zenginlikleri koruyup geliştirilmesine katkıda bulunmadır. Ankara'da kadınları yeni bilgi ve becerilerle donatarak meslek sahibi yapmanın yanı sıra, aile ekonomilerini güçlendirmenin, toplumda dostluk, dayanışma ve güven duygusunu pekiştirmenin, boş zamanların verimli bir şekilde kullanımını sağlamanın amaçlandığı BELMEK bünyesindeki branşlar; Makina Nakışı, El Nakışı, Giyim, Mefruşat, Patchwork, Sim Sırma, Ahşap Boyama, iğne Oyası, Resim, Tezhip, Çini, Ev Ekonomisi – Yemek, Ebru, Mozaik, Takı Tasarımı, Taş Bebek, Hat, Kumaş Boyama, ipek Pentur, Minyatür, Rölyef, Şiş Dantel, Trikotaj biçiminde çeşitlilik göstermektedir.

Yıllara Göre BELMEK Kursiyer Sayıları	
1995-1996	5722
1996-1997	6518
1997-1998	7866
1998-1999	6949
1999-2000	8788
2000-2001	11877
2001-2002	9179
2002-2003	11760
2003-2004	11402
2004-2005	12758
2005-2006	10112
2006-2007	11728
2007-2008	12477
Genel Toplam	134985

Ankara'da değişik semtlerinde faaliyet gösteren BELMEK'ler, kısa zamanda ev hanımlarının eserlerinin üretildiği kurumlar haline geldiği görülmüştür. Bu kurslardan mezun olan bayanlar, evlerinde yaptıkları siparişlerle veya işyerlerinde çalışarak, ev ve ülke ekonomisine katkı

sağlamayı amaçlamaktadırlar. BELMEK, 388 usta öğretici ile 6 ana merkez ve 116 kurs yerinde 25 branşta meslek edindirme ve el beceri kursları düzenlemektedir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007;60).

Ankara Büyükşehir Belediyesinin bir diğer yaygın eğitim faaliyetinde BELTEK kurslarıdır. Belediye teknik eğitim kurs projesinin amacı; kent halkını bilgi ve beceri sahibi yapmak, kentsel bütünleşmeyi sağlamak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ihtiyaç duyduğu kent ve meslek standartlarına uygun insan gücünü yetiştirmek, çeşitli tür ve düzeyde etkinlikler planlayıp uygulamaktır. Bu çerçevede BELTEK kursları üçer aylık periyotlar halinde verilmektedir.

Yıllara Göre Beltek Kurslarının Bölüm, Branş Ve Toplam Kursiyer Sayıları											
Bölüm	Branş Sayısı	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Genel Toplam
<i>Elektronik - Bilgisayar Bölümü</i>	7	1000	950	1400	1753	3200	2316	4058	2962	1898	19547
<i>Elektrik Bölümü</i>	7	132	146	600	750	1723	686	616	658	278	5589
<i>Matbaa Bölümü</i>	4	193	223	378	556	973	328	682	812	463	4608
<i>Yapı Bölümü</i>	6	282	390	200	409	561	600	445	524	330	3741
<i>Mobilya Dekorasyon Bölümü</i>	7	146	231	234	354	522	184	225	219	160	2275
<i>Metal Döküm Model Bölümü</i>	3	64	23		24	52	12	20	55	36	286
<i>Makine Bölümü</i>	22	733	798	446	1498	2563	2144	1542	1582	1051	12357
<i>Mesleki Eğitim Kursları</i>	3					138	51	122			311
<i>Diğer</i>	9	789	830	1400	1659	3029	897	1330	1437	955	12326

<i>Kurslar</i>											
<i>Toplam</i>	68	3339	3591	4658	7003	1276 1	7218	9050	8249	5171	61040

Büyükşehir belediyesinin değer bir meslek edindirme programı da daha çok bayanlara yönelik olan BELMEK kurslarıdır. Bu kurslar toplumda kültür, sanat ve estetik bilincini yaygınlaştırmak, kültürel zenginliklerimizin korunup geliştirilmesine katkıda bulunmak, kadınlarımızı yeni bilgi ve becerilerle donatarak meslek sahibi yapmak, aile ekonomilerini güçlendirmek, kadınlara iş birliği içinde planlı bir biçimde çalışma alışkanlığı kazandırmak, toplumda dostluk, dayanışma ve güven duygusunu pekiştirmek amacıyla 1994 yılında “her ev bir atölye” sloganıyla açılmıştır. Böylece Ankara’da altı ana merkezde 116 kurs yerinde 25 branşta meslek edindirme ve el becerileri kursu düzenlenmektedir (www.ankara-bel.gov.tr).

Ankara Büyükşehir Belediyesi şehir kültürünün oluşturulması ve şehirle ilgili yapılacak olan çalışmalara referans olması gayesiyle kitap basımı da yapmaktadır. Bu çerçevede basılan kitaplardan bazıları şunlardır; Bir Zamanlar Ankara, Fotoğraflarla Atatürk, Osmanlı Padişahları Albümü, Bosna Hersek Konferansı, Necip Fazıl Kısakürek, Sefahat, Türk Halk Müziği, OSS Altın Kitap, Geleneksel Türk Giysileri, Mevlana Gülşeni, Ankara Yemekleri, Kurtuluş Savaşında Ankara, 1830 Sayımında Ankara, Çocuk Şarkıları, Türkiye Yazarlar Yıllığı, Güneşin Doğduğu Yer Türkiye, Ankara Tarihi ve Kültürü Dizisi (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007;79).

Ankara Büyükşehir Belediyesi sosyal hizmetler dairesi başkanlığı altında gençlik merkezleri bulunmaktadır. Bu merkezle Ankara Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde bulunan 15-24 yaşları arasındaki gençlere hizmet vermektedir. Bu merkezlerde çeşitli kurs ve çalışmalarla, merkezlere gelen gençlerin eğitimlerine ve özellikle sosyalleşmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu merkezler, Ansera, Altındağ, Batıkent, Çubuk aile yaşam, Eryaman aile yaşam, Dikmen, Sincan aile yaşam ve Mamak gençlik merkezleridir.

Ansera Gençlik Merkezi 19 Mayıs 2005 tarihinde açılmıştır. 2008 yılı mart ayı itibariyle 2648 üyeye hizmet vermektedir. Bu hizmetler sosyal, eğitsel ve kültürel içerikli etkinliklerdir. Merkezde yapılan etkinlikler; kondisyon, bilgisayar, internet, el sanatları, gitar, masa tenisi, bilardo, air hokey, dart, satranç, mini golf, masa futbolu, zeka oyunları, sinema, kafeterya, geziler, turnuvalar ve seminerler biçimindedir.

Altındağ Gençlik ve Kültür merkezi sosyal, eğitsel, kültürel ve sportif etkinliklerde bulunmak amacıyla 2003 yılında açılmıştır. Bu merkez haftanın her günü açık olup, çeşitli dönemlerde bilgisayar, İngilizce, diksiyon, resim müzik, tiyatro, satranç, el sanatları, bağlama, halk oyunları gibi kurslar düzenlenmektedir.

Batıkent Gençlik Merkezi Nisan 2008 tarihinde hizmete açılmıştır. Daha henüz açılmış bir merkez olmasına rağmen şimdiden 460 üyesi bulunmaktadır. Bu merkezde bilgisayar, bilardo, masa tenisi, masa futbolu, kondisyon, air hockey, step aerobik, basketbol, Voleybol, satranç, İngilizce, diksiyon, bağlama, gitar, org, nota ve ses eğitimi, sağlık, halk oyunları konularında etkinliklerin bazıları başlamış, bazılarının da başlanması planlanmaktadır.

Çubuk Aile Yaşam Gençlik Merkezi, gençlerin serbest zamanlarının daha verimli geçirmelerini sağlamak ve donanımlı bireyler olarak onları geleceğe hazırlamak amacıyla 5 Nisan 2008 tarihinde açılmıştır. Merkezde 15–24 yaş aralığındaki gençlere hizmet vermektedir. Çubuk Aile Yaşam Gençlik Merkezinde, gençler haftanın 7 günü, 09.00–17.00 saatleri arasında eğitsel, kültürel ve sportif faaliyetlerden yararlanabilmektedirler. Merkezin üye sayısı 1.000'dir. Merkezde İngilizce, diksiyon, bilgisayar, resim, el sanatları, bay- bayan kondisyon, step, aerobik, güreş, masa tenisi, air hockey, masa futbolu, bilardo, satranç, abalone, ud, bağlama, org, gitar, davul, halkoyunları, tiyatro, kütüphane, internet ve sinema gibi alanlarda etkinlikler düzenlenmeye başlanmıştır.

Eryaman aile yaşam gençlik merkezinde 15–24 yaş gençlere ve 25–50 yaş arası yetişkinlere hizmet vermektedir. 15–24 yaş arası gençler saat 09.00–17.00 arası, 25–50 yaş arası üyelerimiz ise saat 17.00–21.00 arası merkezdeki hizmetlerden ücretsiz olarak yararlanmaktadırlar. Ayrıca semtlerden merkeze ücretsiz servislerimiz bulunmaktadır. Merkezdeki faaliyetlerin başında bilgisayar, İngilizce, diksiyon, ney, halk oyunları, kondisyon, step aerobic, gitar, ud, drama, güreş, tiyatro, satranç, resim, karate, org, kütüphane, voleybol, bilardo, masatenisi, air hockey-langirt, basketbol ve futbol gelmektedir. Merkezde üyelere eğitim, aile, ilkyardım, sağlık, spor gibi konularda uzman kişilerce seminerler verilmektedir. Satranç, bilardo, masatenisi, airhockey, langirt turnuvaları yapılmaktadır. Ayrıca müze, mesire alanları ve ören yerleri, sanat galerilerine geziler ve ziyaretler yapılmaktadır.

Dikmen Gençlik Merkezi, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından Dikmen Vadisi içerisinde bulunan İkiz Kuleler arasındaki Kültür Köprüsü'nde, 15 Kasım 2004 tarihinde hizmete açılmıştır. Dikmen Gençlik Merkezi'nin hizmetleri, Kültür Köprüsü'nün bağlıdığı iki semt olan Dikmen ve Ayrancı semt sakinleri ile sınırlı olmayıp Ankara'nın hemen hemen her semtinden gençleri kapsamaktadır. Merkezin hizmet verdiği yaş aralığı 15-24'tür. Bu merkezde gençlere bilgisayar, org, İngilizce, İspanyolca, gitar, diksiyon, resim, el sanatları alanlarında kurslarla eğitim verilmektedir. Bunun yanı sıra, kondisyon alanları, bilardo, mini golf, masa tenisi, langirt, photo play, abolone, internet ve sinema salonu gibi ortak kullanım alanlarında gençler serbest zamanlarını değerlendirmektedirler.

Sincan gençlik merkezi 2003 yılının eylül ayında hizmete açılmıştır. 2007 yılının ağustos ayında, Sincan Aile Yaşam Merkezi olarak hizmet vermeye başlayan merkezin 2008 yılı Mart ayı itibariyle 19.250 üyesi bulunmaktadır. Merkezde açıldığı günden bu güne kadar 37 seminer, 25 film gösterimi, 10 sergi, 34 turnuva, 25 şenlik, 53 gezi, 8 yardım ve kampanya, 19 yarışma yapılmış ve böylece toplamda 20.280 üyenin katıldığı 227 etkinlik yapılmıştır.

27 Mart 2005 tarihinde faaliyete geçen Mamak Gençlik Merkezi açıldığı günden itibaren yoğun üye talebiyle çalışmalarına devam etmektedir. Mamak Gençlik Merkezi'nin üye sayısı 2008 yılı Mart ayı itibariyle 4.634 dır. Gençlerin, Gençlik Merkezi'nden faydalanmaları için öncelikle üye olmaları gerekmektedir. 15–24 yaş arasındaki gençler, Mamak Gençlik Merkezi'nde bulunan kurslardan ve birimlerden haftanın yedi günü yararlanabilmektedirler.

Ankara Büyükşehir Belediyesinin yaptığı bir diğer eğitim kültür faaliyeti de çocuk kulüpleri etkinliğidir. Pek çok merkezde Büyükşehir belediyesi çocuk kulüpleri açmıştır. Bu kulüplerde 7-14 yaş grubu çocuklara yönelik sosyal, kültürel, sportif ve psiko sosyal alanlarda faaliyetler gösterilmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Uluslar Arası Çalışma Örgütü Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslar Arası Programı ILO-IPEC arasında 4 Aralık 1992 tarihinde imzalanan protokolle Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuk Projesi başlatılmış, 1993 yılında Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi kurulmuştur. 1994 yılında sonaeren protokol, 1995 yılında yenilenecek çalışma aksatılmadan devam ettirilmiştir. 1997 yılından itibaren ILO tarafından sağlanan destek kesilmiştir Bu tarihten sonra merkez faaliyetlerine Ankara Büyükşehir Belediyesini imkânlarıyla devam etmiştir. Bu merkezin amacı, sokakta çalışan çocukların aileleri ile ilgili sorunlarını çözmek, okula gitmeyenleri eğitime yönlendirmek, okula gidiyorlarsa eğitimlerine yardımcı olmak, okul ile ilgili sorunlarını çözmektir. Merkez, okula başlayamamış ya da başlamış olsa bile maddi yoksulluk nedeni ile devam edememiş sokakta çalışan çocukların ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle, onları okulla ilişkilendirerek zorunlu temel eğitimden yararlanabilmelerine yardımcı olmayı, onları desteklemeyi, bir başka deyişle çocukların ihmal ve istismarını önlemeyi amaçlamaktadır.

Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar Merkezi faaliyetlerini temel odağı çocuklara yöneliktir. Gerekli görüldüğü takdirde ailelere yönelik faaliyetlerde de bulunmaktadır. Genel olarak merkezde, sosyal ve kültürel

faaliyetler, eğitim destek hizmetleri, sağlık hizmetleri, spor hizmetleri, beslenme hizmetleri, psikolojik - sosyal destek hizmetleri yürütülmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesinde ilköğretim ve lise öğrencilerinin okullarda teorik olarak öğrendikleri bilgileri pratiğe dökerek başarılı olmalarını sağlamak ve onları motive etmek amacıyla bir bilim merkezi 1993 yılında kurulmuştur. Bu bilim merkezinde öğrenciler çeşitli deneyler yaparak bilgilerini pekiştirmekte, kendilerini geliştirmektedirler. Bilim merkezi kurulduğu günden bu yana toplam 588 bin öğrenciye hizmet vermiştir. Büyükşehir belediyesinin bu faaliyeti Milli Eğitim okullarında verilen eğitim ve öğretimi destekleyici nitelikte olup öğrencilerin aldığı eğitimin kalitesini ve kalıcılığını arttırmaktadır.

Ankara Büyükşehir belediyesinin eğitim ve destek hizmetlerinden biride yaşlılara yönelik olan psikolojik destek hizmetleridir. Yaşlılık dönemi fiziksel durumda olumsuz değişiklikler ve sosyal hayatta kısıtlamayı beraberinde getiren bir dönemdir. Bu yeni döneme uyum süreci genelde stresli geçmektedir. Başlıca stres kaynakları emeklilik, iş kaybı, çocukların evden ayrılması, eş kaybı, arkadaş kaybı ile yaşanan yalnızlık duygusu ve fiziksel zorlanmalar nedeniyle ihtiyaçların giderilememesidir. Bununla birlikte uyku bozuklukları, iletişim çatışmaları ve olumsuz duygu durumları gibi çeşitli psikolojik tepkiler gözlenmektedir. Bu zor dönemde yaşlılara psikolojik destek sağlamak amacıyla merkezde görevli psikologlar, üyeleri evlerinde ziyaret etmekte ve psiko sosyal destek sağlamaktadırlar. Bu görüşmeler üyelerin kendi talepleri veya sosyal hizmet uzmanlarının ve sağlık personelinin gözlemleri sonucunda psiko-sosyal destek servisine yönlendirmeleri sonucu gerçekleşmektedir. Üyeleri evinde ziyaret eden psikologlar üyelerin sıkıntılarını dinlemekte, yaşlılık dönemi ile ilgili bilgi vermekte ve uygun gördükleri yönlendirmeleri gerçekleştirmektedirler. Bu yönlendirmelerin temel amacı üyenin sosyal olarak kendini geliştirebileceği bir ortama katılımını ya da tetkik ve tedavisi için bağlı bulunduğu kuruma başvurmasını sağlamaktır. Tekrar görüşme talep eden üyeler periyodik olarak ziyaret edilmektedir. Görüşme talebi olmayan üyelerin durumları ise telefonla yapılan

görüşmelerle kontrol edilmekte ve ihtiyaçları tespit edilmektedir. Talep eden üye yakınlarına da yaşlılık dönemi ve bu döneme bağlı olası psikolojik durumlar ile ilgili bilgi verilmekte ve yakınlarının sorunlarının çözülmesi doğrultusunda danışmanlık yapılmaktadır. Birebir görüşmelerin dışında psiko-sosyal destek servisi paylaşım toplantıları adı altında grup görüşmeleri düzenlemektedir. 10-12 kişilik gruplar ayda iki kez toplanmakta ve üyelerin talepleri ve psikologların önerileri doğrultusunda çeşitli konularda duygu ve düşüncelerini paylaşmaktadırlar. Grup görüşmelerinin amacı üyelerin sosyal ilişkilerini güçlendirmek ve yalnızlık duygularıyla baş etmelerine destek olmaktır. Böylece yaşlılar yaşlılık dönemlerinde yaşadıkları uyum problemlerini atlatabilmektedirler. Hayat boyu eğitim ve sosyal hizmet anlayışı ile gerçekleştirilen bu hizmetler Büyükşehir Belediyesinin kendi imkan ve planlamaları ile yapılmaktadır (www.ankara-bel.gov.tr).

6.1.3. Bursa Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Faaliyetleri

Bursa Büyükşehir Belediyesinin yaygın eğitim ve kültür faaliyetleri oldukça gelişmiş düzeyde bulunmaktadır. Bursa Sanat ve Mesleki Eğitim Kursları (BUSMEK) ve Bursa Büyükşehir Belediyesi ile Bursa Eğitim Geliştirme Vakfı işbirliği ile açılan mesleki eğitim kursları yaygın eğitimin geliştirilmesi açısından önemlidir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Eğitim Geliştirme Vakfı (BEGEV) işbirliği ile açılan meslek eğitimi kursları; işsiz, mesleği olmayan, meslek sahibi olup mesleğinde yeterlilik kazanmak isteyen veya meslek değiştirmek isteyen kişilere; Plastik Kalıp Tasarımı, Moda Tasarımı ve Web Tasarımı konularında, katılımcıların istihdam edilebilirliğini kolaylaştırmak amacıyla 15.01.2007 tarihinde başlamıştır. Eğitimler; 8 aylık programlardan oluşmakta ve donanım bakımında yeterli olan sınıflarda verilmektedir.

Plastik Kalıp Tasarımı, Moda Tasarımı ve Web Tasarımı eğitim programlarında 2008 Mart ayı itibariyle kursiyerler eğitimlerine devam etmektedirler. Kursiyerler eğitim programı sonunda kazandıkları bilgi ve

beceriyle ilgili sektörlerde istihdam edilme veya kendi iş yerlerini kurma alt yapısına sahip olmaları hedeflenmektedir (www.bursa-bld.gov.tr).

Eğitim Programlarında verilen dersler:

Plastik Kalıp Tasarım eğitim programı; Bilgisayar ve CNC Bilgisi, CAD-CAM programı, Üretim Teknolojisi, Teknik Resim, Plastik, Kalıp Bilgisi, Plastik makineleri.

Moda Tasarım eğitim programı; Temel Sanat Eğitimi ve Moda Resmi, Kalıp Hazırlama ve Model Uygulama, Mesleki Hazırlama ve Model uygulama, Kumaş Yorumlama, İşletme Bilgisi, Bilgisayar Destekli Moda Tasarımı (Nedgraphics), Plastik Malzeme Bilgisi.

Web Tasarım eğitim programı; Bilgi Teknolojileri, Grafik Hazırlama, Web Tasarım, Programlama Dilleri, Animasyon, Proje Çalışması.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (BUSMEK), yaygın eğitim başlığı altında faaliyetler gerçekleştiren, örgün eğitimi tamamlayıcı bir yetişkin eğitimi organizasyonu olarak faaliyet göstermektedir.

Bursa Büyükşehir Belediyesinin sosyal belediyecilik kapsamında başlattığı BUSMEK, vatandaşlara sanatsal alanda beceri kazandırmak, mesleki ve sosyal gelişimlerini sağlamak, çağın gerektirdiği bilgilerle donatmak, bunun yanında unutulmaya yüz tutan geleneksel sanatlarımızı yaşatmak, bireylerin sosyal hayata adaptasyonunu kolaylaştırmak gibi gayelerle faaliyet göstermeye başlamıştır.

BUSMEK'te eğitimi verilen branşlar arasında Mesleki ve Teknik Eğitimler, El Sanatları, Müzik Eğitimi, Moda Tasarımı, Türk İslam Sanatları, Sağlık ve Spor, Özel Eğitimler, Görsel Sanatlar ve Bilgisayar Eğitimleri bulunmaktadır. Bursa Büyükşehir Belediyesine bağlı olarak faaliyetlerini sürdüreceği olan BUSMEK'e ilköğretim yaşını doldurmuş olan herkes, üst yaş sınırı olmaksızın kayıt olabilmektedir.

BUSMEK, in amaçları şunlardır:

- Kentte varolan işgücü potansiyelinin niteliğini artırarak, işsizliğin azalmasını sağlamak,
- İş dünyasına kalifiye personel noktasında yardımcı olmak,
- Kentlilere sanatsal alanda beceriler kazandırmak,
- Unutulmaya yüz tutan geleneksel sanatları yaşatmak,
- Bireylerin sosyal hayata uyumunu kolaylaştırmak,

Yasal dayanaklar çerçevesinde, BUSMEK'te Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü yönetmelik ve esaslarına göre eğitim verilmektedir. Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'nün 2006 yılında imzaladıkları protokol kapsamında kurslar açılmıştır. Kurslarda verilen dersler ve içerikleri de aynı yönetmelikle belirlenmektedir.

BUSMEK, yaygın eğitimin ilkeleriyle gerçekleştirilen bir yetişkin eğitimi organizasyonudur. Zorunlu ilköğretim yaşını tamamlamış her Bursalı BUSMEK kursiyeri olabilir. Buna göre BUSMEK'te kursiyer alt yaş sınırı 16'dır. Üst yaş sınırı yoktur. Kayıtlar her yıl Eylül ayı boyunca yapılmakta, dersler Ekim ayında başlamaktadır. Derslerin eğitim süreleri branşlara göre değişmektedir. Eğitim dönemi Haziran ayında sona ermektedir. Kursu başarıyla tamamlayıp, branşın kredisini dolduran kursiyerlere, MEB onaylı Kurs Bitirme Belgesi, Derslere devam eden ancak yeterli başarı gösteremeyen kursiyerlere de Kurs Katılım Belgesi verilmektedir (BUSMEK, 2008;1-18).

Bursa Büyükşehir Belediyesinin eğitim kültür faaliyetleri yukarıdakilerden başka çocuk sanat evi, orkestra şube müdürlüğü, kütüphane şube müdürlüğü ve bunların bünyesinde çalışan organlarca etkin bir şekilde devam ettirilmektedir.

Uluslararası Bursa festivali, Uluslararası Altın Karagöz Halk Dansları yarışması, Uluslararası Bursa Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Festivali, Bursa Edebiyat Günleri, Bursa Fotoğraf Günleri, Uluslararası Bursa Karikatür Günleri gibi Bursa Büyükşehir Belediyesinin kültürel hizmetleri bulunmaktadır.

6.2.Eskişehir ve Sakarya Büyükşehir Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Sakarya ve Eskişehir Büyükşehir belediyeleri Devlet planlama teşkilatının 2003 yılında illerin ve bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasının tespitine yönelik yaptırmış olduğu araştırmaya göre ikinci gelişmişlik düzeyinde bulunmaktadırlar.

6.2.1. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi yaygın eğitim faaliyetlerini öncelikle kendi bünyesinde oluşturduğu Meslek Edindirme ve Eğitim Merkezi aracılığıyla yürütmektedir. Eğitim merkezinde öğrencilerin eğitimlerinin sosyal etkinliklerle desteklenmesi ve kent yaşamına aktif olarak katılmalarını sağlamak amaçlanmıştır. Eğitim merkezinde Anadolu Üniversitesi ve Osman Gazi Üniversitesinden gelen gönüllü eğitimcilerin desteğiyle yürütülen programlar arasında, üniversite hazırlık, 6.7.8. sınıf eğitime dertsek kursları, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, resim, satranç, cam boncuk, seramik, bilgisayar dersleri yer almaktadır.

Sadece teknik değil aynı zamanda Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin sosyal projesi olarak ele alınan meslek edindirme ve eğitim merkezinde ayrıca trafik eğitimi, ilkyardım, anne bebek iletişimi, çevre sağlığı, diş taraması, kadın hakları gibi çeşitli seminerlerde düzenlenmektedir. Ayrıca bu merkezde çocukların yaz dönemlerini verimli geçirmelerini sağlamak amacıyla her yıl 06-16 yaş grubu için düzenlenen yaz okullarında basketbol, voleybol, resim, satranç, masa tenisi, origami, kitap okuma dersleri

verilmektedir. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulmuş olan meslek edindirme ve eğitim merkezi 2003 yılından 2008 yılına kadar toplam 5300 kursiyere mesleki eğitim vermiş ve yaz okullarından da belirtilen tarihler arasında 1500 öğrenci faydalanmıştır.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin bir diğer yaygın eğitim faaliyeti ise “Her ev bir atölye” projesidir. Bu proje ile ev hanımları ve genç kızların el işi ve nakış gibi alanlarda beceri kazanmaları, evdeki iş gücünün değerlendirilmesi sonucu elde edecekleri gelirle aileye katkı sağlamaları hedeflenmiştir. 2001 yılından beri sürdürülen bu proje kapsamında 2008 yılı itibariyle toplam 8000 kursiyer sertifika almıştır. Proje kapsamında makine nakışı, ev nakışı, mefruşat, kurdale nakışı, iğne oyası, cam boyama, kumaş boyama, ahşap boyama, çini boyama, İnönü sırması, tel kırma, kilim dokuma, ev süslemeleri, takı tasarımı, mum tasarımı, kırk yama, yağlı boya resim, örgü gibi bölümlerin yanı sıra bilgisayar, yaşlı ve hasta bakımı kursları da verilmektedir.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde birde Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezin amacı, kadınların eğitim, istihdam, hukuk gibi alanlarda eşit fırsat ve olanaklardan yararlanmalarının sağlanması, güçlendirilmesi ve etkinlik alanlarının geliştirilmesidir. Bu merkezlerde Kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddete maruz kalan kadınların hukuki, psikolojik ve sosyal konularda bilgilendirmeler yapılmaktadır.

Kadın danışma ve dayanışma merkezine başvuran kadınların bilgilendirmeleri, bilinçlendirilmeleri, desteklenmeleri, güçlendirilmeleri ve korunmaları amacıyla yürütülen çalışmalardan bazıları;

Hukuksal ve psikolojik danışmanlık hizmeti vermek,

Tıbbi ve ekonomik destek alabileceği kuruluşlara ulaşmalarına yardımcı olmak,

Şiddetle mücadele yolları hakkında bilgi vermek,

Sağlık ve sosyal konularda eğitim programları düzenlemek,

Kadın sığınma evinde ve sosyal konutlarda kalması gereken kadınları ilgili kuruluşlara yönlendirmek.

Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi, üniversiteler, Eskişehir Barosu, Emniyet Müdürlüğü, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, Sığınma Evleri, İşkur, Valilik ve Kaymakamlıklar ile Sivil toplum örgütleri ve medya ile koordineli bir şekilde çalışmaktadır.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesinin diğer sosyal ve kültürel faaliyetleri arasında şehir tiyatroları etkinlikleri, senfoni orkestrası etkinlikleri, ulusal ve uluslararası festivaller ve cam müzesi sergileri bulunmaktadır.

6.2.2.Sakarya Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Sakarya Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (SAMEK), yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet farkı gözetmeksizin herkese mesleki, sosyal ve kültürel bilgi ve beceriler kazandırmak ya da mevcut bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla kurs hizmeti sunmaktadır. Şehrin kültürel ve sanatsal dokusunu zenginleştiren bu çalışma sayesinde, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya örgün eğitimlerini tamamlamış kişileri, iyi ahlaklı insan, özgür düşünceli birey, meslek sahibi, ortak kültürün gönüllü temsilcisi, katılımcı, paylaşımcı ve üretken vatandaş olarak yetiştirmek hedeflenmektedir. SAMEK, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Yaygın Eğitim Şube Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet göstermektedir.

SAMEK bünyesinde açılan branşlar, talepler doğrultusunda belirlenmektedir. 2008 döneminde açılan branşlar ise şöyledir;

Geleneksel Sanatlar: Ebru, Hat, Tezhip.

El Sanatları: Ahşap boyama, ahşap rölyef, alüminyum rölyef, temel giyim, hazır giyim, el nakışı, makine nakışı, mefruşat, kurdele nakışı, takı tasarımı, kırkyama, tel kırma.

Mesleki ve teknik eğitimler: Modelistlik, stilistlik, fotoğraf, güzel konuşma ve diksiyon, halkla ilişkiler ve organizasyon, çocuk gelişimi, okuma-yazma, çocuk bakımı, yönetici sekreterliği, ev ekonomisi.

Güzel Sanatlar Eğitimleri: Resim, karakalem.

Müzik Eğitimleri: Bağlama, gitar, ney, türk halk müziği korosu, türk sanat müziği korosu.

Spor Eğitimleri: Step, aerobik.

Dans Eğitimleri: Halk dansları, modern danslar.

Bilgisayar Eğitimleri: Bilgisayar okur-yazarlığı, bilgisayarda desen hazırlama, bilgisayarlı muhasebe, web tasarımı, bilgisayar grafik tasarımı.

Dil Eğitimleri: İngilizce, Arapça, Osmanlıca.

Sosyal ve Kültürel Eğitimler: Aile içi iletişim, anne çocuk eğitimi, ilk yardım, protokol ve görgü kuralları.

SAMEK bünyesinde gerek kursiyerlerin gerekse halkın toplumsal, sosyal ve kültürel konulardaki bilincini artırmak maksadıyla çeşitli konularda seminerler düzenlemektedir. Çevre Bilinci, Sigaranın Zararları, Kadın Hastalıkları, Trafik bunlardan bazılarıdır (www.sakarya.bel.tr).

Sakarya Büyükşehir Belediyesi Bünyesinde Aile Danışma Birimi bulunmaktadır. Aile Danışma Birimi; kadınlara yönelik psikolojik ve hukuki danışmanlık, aile içi iletişim, ana-baba okulu seminerleri gibi hizmetler vermek üzere açılmıştır. Aile Danışma Merkezi'nden öncelikli olarak Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yaşayan ve evlenme hazırlığı içinde bulunan çiftler ile evlilikleri kopma noktasına gelen çiftlerin yararlanması

hedeflenmektedir. Ayrıca evlenme hazırlığı yapan çiftlerin evlilikte çıkabilecek sorunlara karşı hazırlıklı olması ve doğru yöntemlerle çözüm oluşturması, evlilikleri kopma noktasına gelmiş çiftlerin aile birliklerini koruması, aile içi şiddet ve taciz olaylarının azaltılması, uzun vadede Sakarya'daki aile yapısının çözülmeye karşı dirençli hale getirilmesi de amaçlanmaktadır. Aile Danışma Merkezinde;

Anne-Baba okulu; Anne ve Babalara yönelik; pedagojik, psikolojik, sağlık ve çocuk eğitimleriyle ilgili çalışmalar yapılmaktadır. 10 ar haftalık süreler halinde düzenlenen seminerler haftada bir gün 2 saatlik sürelerle devam etmektedir. Seminer Konuları ; 1. Hafta: Anne Baba Tutumları, 2. Hafta: 0-15 Yaşların Duygusal ve Fiziksel Gelişim Evreleri, 3. Hafta: İletişim Sanatı ve Aile İçi İletişim, 4. Hafta: Sevgi Sanatı ve Sevgi Dili, 5. Hafta: Çocukta Özgüven ve İlgi Sanatı, 6. Hafta: Davranış Bozuklukları, 7. Hafta: Ergenlik Dönemi ve Özellikleri, 8. Hafta: Ödüllendirme ve Disiplin, 9. Hafta: Sosyal Gelişim ve Sosyal Aktiviteler, 10. Hafta: Öğrenme,Okuma ve Dinlenme Sanatı, TV Kültürü biçimindedir.

“Sertifikalı Evlilik” Programları: Evlilik Okulu Eğitim Programı'nın temel amaçları şunlardır:

- Aile kurumunun önemini kavranmasına yardımcı olmak
- Evliliğin getireceği sorumlulukları anlamak
- İletişim ve paylaşım becerilerini artırmak
- Bir ömür boyu yararlanılacak bilgiler sunmak
- Yardımlaşma ve dayanışma düşüncesini geliştirmek
- Ev yönetimi ve ekonomisi becerisini artırmak
- Kişisel olgunluk, görgü ve zarafet bilgisini artırmak

Eğitim konuları; Aile İçi çatışmalar ve özüm Yolları, Ev Yönetimi ve Aile Ekonomisi, Evlilik Psikolojisi, Ruh Sağlığı ve İletişim, Kişisel Özgüven Geliştirme, Görgü ve Zarafet, Kişilik Analizi ve Empati, Sağlıklı Aile, Tamamlayıcı Tıp, Sağlıklı Beslenme.

İlişkileri zedelenmiş veya kopma noktasına gelmiş ailelere psikolojik ve hukuki destekler: Kopma noktasına gelmiş evliliklerde gerek çiftlerle gerekse bireylerle tek tek konuşularak sorunlar saptanıp, çözümü noktasında terapilerle yardımcı olmak hedeflenmektedir. Randevu sistemi ile yapılacak terapilerle evliliklerin kurtulmasına yardımcı olmak amacıyla haftanın belli günleri ve saatlerinde hizmet verilmektedir.

Çocukları sınavlara hazırlanan ailelere ve çocuklarına “sınav kaygısı ve stresle baş etme yolları”yla ilgili eğitim seminerleri: Sınav kaygısı ve stresin kaynakları, bunlarla baş etme teknikleri, okul hayatında başarıya katkı sağlayan pratik bilgiler bu seminerlerde verilmektedir.

Kadın Konuk Evi Birimi; Fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan kadınların, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm bulmayı hedefleyen, varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının karşılandığı ve geçici bir süre kalabildikleri yatılı sosyal hizmet sağlayan bir birimdir.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi Yaşlı Hizmet Merkezi Sakarya ili sınırları içinde ikamet eden, eşiyle veya yalnız yaşayan, 60 yaş ve üzeri bireylere yönelik olarak kurulmuştur.

Yaşlı hizmet merkezine başvuran yaşlıların sosyal incelemesinin yapılması, yaşlılara verilecek hizmetlerin belirlenmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması, yaşlılara yönelik boş zaman uğraşları, geziler, kamplar ve çeşitli sosyal etkinliklerin düzenlenmesinin yanı sıra Psikolojik destek hizmetleri verilmektedir. Bu hizmetler; psikologlar tarafından üyelerin periyodik olarak evinde ziyaret edilmesi, psikolojik değerlendirme sonrası tanımlanan farklı sorunlar (yalnızlık, stres, temel yaşam olayları sonrası uyum sorunları, iletişim çatışmaları, aile sorunları, uyku sorunları, tükenmişlik

duygusu vb.) için psikolojik destek sağlanması, ruhsal bozukluklar için bilgilendirme, psikiyatrik tetkik tedavi ve terapötik müdahale amacıyla yönlendirme biçimindedir. Ayrıca bu merkezde doktor ve hemşire kontrolünde sağlık hizmetleri verilmektedir (Sakarya Bülten:11,12.13,14, www.sakarya.bel.tr).

6.3.Nevşehir, Isparta ve Rize Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Nevşehir, Isparta ve Rize Belediyeleri devlet planlama teşkilatının illerin gelişmişlik düzeylerinin tespitine yönelik yaptırmış olduğu araştırmaya göre üçüncü derecede gelişmişlik düzeyinde bulunan illerdir.

Nevşehir belediyesi yetkililerinde edinilen bilgilere göre; Nevşehir’de yerel yönetimin yaygın eğitim hizmetlerinde ilk göze çarpan Kapadokya Eğitim Merkezinin faaliyetleridir. Kapadokya Eğitim Merkezi (KAPEM) de halkın becerilerinin geliştirilmesinin yanı sıra istihdamın artırılmasına yönelik programlarda düzenlenmektedir. Kapadokya Eğitim Merkezi 2005 yılında faaliyetine başlamış ve halen yaygın eğitim hizmetine devam etmektedir. Merkezde mesleki eğitimin yanı sıra el becerileri ve sanatsal eğitimlerde verilmektedir.

Nevşehir’in turizm bölgesinde bulunması belediyenin de kültürel ve sanatsal faaliyetlere daha çok önem vermesini gerekli kılmıştır. Birçok kültürel faaliyet Nevşehir belediyesi tarafından düzenlenmektedir. Ayrıca Nevşehir belediyesini yer yaş gurubuna hitap eden halk oyunları eğitimi de devam etmektedir. Nevşehir belediyesinin gençlik ve spor kulübü bünyesinde özellikle ilköğretim ve lise çağındaki gençlere yönelik sportif faaliyetler yapılmaktadır.

Nevşehir Belediyesi Bilgisayar Eğitim Merkezimizde Nevşehir Belediyesi’nin Yetkili Test Merkezi olduğu ve 146 ülkede geçerli olan ECDL (European Computer Driving Licence) Avrupa Bilgisayar Yetkinlik Sertifikasyon Programı uygulanmaktadır. ECDL, son kullanıcı bilgisayar

yetkinlikleri için uluslararası alanda evrensel bir ölçüt olarak tanınan ve hükümetler, kamu kurumları, uluslararası organizasyonlar ve benzer kuruluşlar tarafından önde gelen bir sertifikasyon olarak tanınmaktadır.

Isparta belediyesi yetkilileri ile yapılan görüşler sonucunda elde edilen bilgilere göre; Isparta belediyesinin yaygın eğitim hizmetlerinde ilk göze çarpan el sanatları eğitim hizmetleridir. El sanatlarında özellikle halı dokumacılığı ön plana çıkmış durumdadır. Halı dokuma atölyelerinde halı dokuma eğitimleri verilmekte ve bu eğitimleri Allanların dokudukları halılar sergilenerek satışa sunulmakta ve böylece bu kurslara katılanlara meslek edindirilmektedir.

Isparta belediyesinin ilköğretim ve lise öğrencilerine yönelik düzenlediği izcilik eğitimi programları bulunmaktadır. Bu program bünyesinde katılımcılara doğada yaşama ve doğayı tanıma tecrübesi kazandırılmaktadır. Isparta belediyesi gençlik merkezinde ayrıca sportif aktivitelerde düzenlenmektedir.

Isparta belediyesinin birçok mahallede yapmış olduğu mahalle evleri bulunmaktadır. Buralarda vatandaşlar sosyal aktivitelere katılabilme imkanı bulmakta ve ayrıca çeşitli konularda yaygın eğitim programlarının uygulanması ile bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca kültürel etkinlik açısından Isparta belediyesi tarafından çeşitli zamanlarda tiyatro gösterileri organize edilmekte, şiir dinletileri düzenlenmekte, halk oyunları gösterileri tertip edilmektedir.

Rize belediyesi yetkilileri ile yapılan görüşmelere göre; Rize belediyesinin yaygın eğitim faaliyeti olarak göze çarpan etkinliği ara eleman eğitimi projesidir. Avrupa birliği projesi olarak sunulan kahvehaneden istihdama ara eleman yetiştirme projesi kabul gördükten sonra Avrupa Birliğinden alınan destekle ara eleman yetiştirme kursları başlamıştır. Bu kurslar tersanede ara eleman olarak çalışacak iş gücünü oluşturmak amacıyla düzenlenmektedir. Kursta kaynakçılık eğitimi temel olmak üzere

kursiyerler iş güvenliği, teknik ve pratik eğitim verilmektedir. Bu eğitimden geçenlere yapılan sınavda başarılı olanlara sertifika verilmektedir.

Rize belediyesi gençlik konseyi eğitim ve kültür alanında etkinliklerde bulunmaktadır. Bu etkinlikler arasında tiyatro gösterileri hazırlamak ve bunları sunmak, tulum ve kemence çalma becerisi kazandırmak ve dinleti hazırlamak bulunmaktadır.

Genel olarak yukarıda değinilen Nevşehir, Isparta ve Rize belediyelerinin faaliyetlerinin yaygın eğitim faaliyetleri bir yada iki etkinlikle sınırlı kalmaktadır. Bu belediyeler daha çok kültürel alanda faaliyet göstermektedir. Bu faaliyetleri de festivaller, çeşitli gösteriler ve halk oyunları biçiminde kendini göstermektedir.

Gelişmişlik düzeyi açısından bakıldığında aynı gelişmişlik düzeyindeki diğer illerde örnek olarak aldığımız Nevşehir, Isparta ve Rize illerinde olduğu gibi yaygın eğitim faaliyetleri oldukça ikinci planda bulunmaktadır. İllerin öncelikli problemi genellikle fiziksel altyapı olmakta ve bu yönde belediye kaynakları kullanılmaktadır. Bu gelişmişlik düzeyindeki belediyelerin gelirlerinin de fazla olmaması yaygın eğitim faaliyetlerinin bu gelişmişlik derecesindeki belediyeler tarafından öncelikli konu olmaktan çıkmasına yol açmaktadır.

6.4. Tunceli ve Kahramanmaraş Belediyelerinin Yaygın Eğitim ve Kültür Hizmetleri

Devlet planlama teşkilatının 2003 yılında illerin ve bölgelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasının tespitine yönelik yaptırmış olduğu araştırmaya göre Tunceli ve Kahramanmaraş illeri dördüncü gelişmişlik sırasında yer almaktadırlar.

Tunceli Belediyesinin belediye giderlerinin %51'inin personel giderlerine ayrılmaktadır. Belediye geri kalan maddi imkanlarıyla şehrin altyapı hizmetlerini gerçekleştirmeye çalışmasının yanında kısıtlıda olsa eğitim ve kültürel faaliyetlere bütçe ayırmaktadır.

Tunceli Belediyesinde telefon görüşmesi yoluyla aldığımız bilgilere göre belediye mali kaynaklarının el verdiği ölçüde yaygın eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Belediye bünyesinde açılan gençlik kültür merkezinde ilde yaşayan gençlere çeşitli konularda kurslar verilmeye başlanmıştır. Tunceli belediyesinin eğitimi desteklemek adına öğrencilere burs faaliyetleri bulunmaktadır. Tunceli Belediyesi tarafından 2008 yılında 4 yıllık fakültelerde okuyan toplam 200 öğrenciye 8 ay boyunca aylık 50,00 YTL öğrenci bursu verilmiştir. Diğer taraftan ilde ÖSS sınavına girecek öğrencilere moral ve motivasyon olması gayesiyle belediye tarafından yıllık eğlence ve konser gibi etkinlikler düzenlenmektedir.

Tunceli belediyesi tarafından ilde çeşitli festivaller düzenlenmektedir. Bu festivallerden en önemlisi sekizincisi düzenlenecek olan Munzur Kültür ve Doğa festivalidir.

Kahramanmaraş gelişmişlik sırası itibariyle dördüncü gelişmişlik sırasında bulunmaktadır. Kahramanmaraş belediyesi imkanları el verdiği ölçüde yaygın eğitim ve kültür faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Kahramanmaraş belediyesi yetkilileriyle yapılan telefon görüşmeleri sonucunda elde ettiğimiz bilgilere göre ilde belediye konservatuar bünyesinde Türk Halk Oyunları Topluluğu oluşturmak aynı zamanda halk oyunlarını gençlere öğretmek ve sevdirmek amacıyla ücretsiz kurs açmaktadır. Yetkilinin yaptığı açıklamaya göre kursun amacı Türk kültürünün bir parçası olan halk oyunlarını gençlere öğretmek, sevdirmek ve benimsetmek ve bu şekilde gençlerin sosyal aktivitelerde yer almasını sağlamaktır. Ayrıca ilde belediye tarafından düzenlenen enstrüman kursu Kahramanmaraşlılar tarafından büyük ilgi görmektedir. Diğer taraftan Kahramanmaraş belediyesinin Halk Eğitim Merkezi ile ortaklaşa düzenlediği resim kursları bulunmaktadır. Bu kursların sonunda kursiyerler resimlerini sergilemektedirler. Kahramanmaraş belediyesi eğitime katkı sağlamak amacıyla 2008 yılında beş bin ilköğretim öğrencisine ayakkabı yardımında bulunmuştur.

Kahramanmaraş belediyesi ilde bulunan işsiz gençleri bir meslek sahibi yapabilmek ve ev kadınlarının el becerilerinin geliştirilmesi gayesiyle bünyesinde meslek edindirme kursları açmaya başlamıştır. İlk kayıtların alındığı 2008 güz döneminde branşlar sınırlı tutulmakla birlikte halktan gelecek istek ve taleplere göre branşların arttırılması planlanmakta ve imkanlar ölçüsünde kapasitenin geniş tutulması düşünülmektedir.

6.5.Beşinci Derece Gelişmiş İller ve İl Belediyelerinin Yaygın Eğitim Hizmetleri

Beşinci gelişmişlik derecesinde bulunan iller; Bayburt, Kars, Şanlıurfa, Iğdır, Batman, Gümüşhane, Mardin, Siirt, Ardahan, Van, Bingöl, Hakkari Şırnak, Bitlis, Ağrı ve Muş ilidir.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından belirlenen kriterlere göre şekillenmiş olan illerin gelişmişlik derecesi sınıflandırmasının son basamağında olan il belediyelerinin çoğunda yaygın eğitim faaliyetleri zayıf kalmaktadır. Bu şehirlerde yaygın eğitim hizmetleri genel olarak Milli Eğitim Bakanlığının imkanları ve talimatları ile halk eğitim merkezlerinde verilmektedirler.

Bu illerin bazıları yeni kurulan iller olması belediye imkanlarının tamamının altyapı ve fiziksel olanakların iyileştirilmesine yönelik olarak kullanılmasına sebebiyet vermektedir. Diğer taraftan Şanlıurfa, Mardin, Ağrı, Muş gibi illerde eski belediyeler olmasına rağmen İl belediyelerinin maddi olanaklarının fazla olmaması sebebiyle etkin bir yaygın eğitim hizmeti verememektedirler.

Kültürel faaliyet olarak bu gelişmişlik düzeyinde bulunan illerde halk oyunları, festivaller, yerel kültürü yaşatma ve canlı tutmaya yönelik olarak il belediyelerinin faaliyetleri görülmektedir.

Gelişmişlik derecesi itibariyle son sırada bulunan il belediyeleri bütün imkanlarının şehrin fiziki sorunlarına, yetersizliklerine çözüm bulabilmek, hizmet ağını geliştirebilmek için kullanmaktadır. Bu belediyelerini gelirlerinin

de çok düşük olması vatandaşlara verilecek olan hizmetteki öncelikleri değiştirmektedir.

III. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim en ilkel toplumlarda olmak üzere her toplumda tarihin her devrinde toplumların devamlılığını, varlığını sağlayan toplumun temel taşıdır. Eğitim sadece belirli bir yaş gurubunun gördüğü, katıldığı bir faaliyet değildir. İnsanın nasıl toplum içerisindeki sosyalleşmesi doğumundan ölümüne kadar gidiyorsa eğitimde insan için doğumla başlayıp ölümüne kadar gitmektedir.

Bilindiği gibi toplumların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal yönden gelişmesinde eğitim yaşamsal bir öneme sahiptir. Bilginin üretimi, kullanımı ve toplumsal gelişmeye olan etkisi göz önünde bulundurulduğunda eğitim, toplumların birincil öncelikteki konularının başındadır.

Eğitimin toplumdaki yeri birçok sosyolojik yaklaşımla açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşımlardan işlevselciler eğitimin açık ve gizli işlevlerine değinmektedirler. Eğitimin en önemli işlevleri arasında bilginin aktarılması, bireyi mesleki yaşama hazırlama, toplumsal değer ve normları yeni nesillere aktarmak gelmektedir. Kültürün aktarılması, toplumsal, siyasal bütünleşmenin ve toplumsal kontrolün sağlanması ile toplumsal değişimin sağlanması eğitimin gizli işlevleri arasındadır.

Birey yaşamını devam ettirebilmek için gerekli gereksinimlerini tatmin amacından başka, sosyal ilişkiler ağı içinde etkinliğini de artırmak istemektedir. Bu durum bireysel ilerlemenin yanında, toplum yapısında sosyal hareketliliği de artırmaktadır. Eğitimin önemi bu aşamada öne çıkmaktadır. Eğitim, bireyi pasif konumdan aktif vatandaşlığa dönüştüren en güçlü etkenlerden biridir.

Günümüzde küreselleşen dünyada hızlı bir değişim söz konusudur. Okullarda alınan eğitim ve özellikle mesleki eğitim bir süre sonra güncelliğini, uygulanabilirliğini yitirmekte, teknolojik ilerlemeler ara insan gücüne ihtiyacı körüklemektedir. Bu durum karşısında yaygın mesleki eğitim programları, işbaşında eğitim programları bir çıkış noktası olarak karşımıza gelmektedir.

Pek çok ÷lkede uygulanan yaygın eğitim faaliyetleri genel olarak insanların sosyal yaşama uyumunu sağlamak, çeşitli sebeplerden dolayı örgün eğitim imkanlarından faydalanamamış veya bu eğitimini yarımda bırakmış olanların bu eğitimlerini tamamlamasına imkan tanımak, herhangi bir mesleki becerisi olmayan insanlara bir konuda mesleki beceri kazandırmak, sektörlerde oluşan ara insan gücü ihtiyacını karşılamak, serbest zamanlarında insanların yapabileceği değişik el sanatları veya başka türden bireysel beceriler kazandırmak gibi amaçlardan dolayı uygulanmaktadır.

Yaygın eğitim faaliyetleri genel olarak Avrupa ÷lkelerinde daha çok yerel yönetimlerce yürüt÷lmektedir. Yerel yönetimler yörelerinde, yöre insanların özelliklerine, yöredeki sektörlerde meydana gelebilecek iş gücü taleplerini karşılamaya yönelik olarak, yörenin sosyal yapı şartlarına göre yöreye insanların uyum sağlamasına yönelik olarak düzenlenmektedir. Merkezi yönetimin bu faaliyetlere katkısı çoğu ÷lkede teşvik ve kaynak sağlamak şeklinde kendini göstermektedir.

Türkiye'de yaygın eğitim faaliyetleri genel olarak halk eğitim merkezleri tarafından yapılmaktadır. Bu merkezlerde çeşitli alanlarda eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. Bunların başında okuma yazma kursları, çeşitli el sanatları kursları, yabancı dil kursları, genel mesleki kurslar, halk oyunları, çalgı ve sportif kurslar gelmektedir. Eğitimin yaygınlaştırılması açısında Halk Eğitim Merkezlerinin verdiği bu hizmetler yerinde ve gereklidir.

Türkiye'de yerel yönetimlerin yaygın eğitim konusunda verdiği hizmetlerde bulunmaktadır. Yerel yönetimler bütçeleri nispetinde yaygın eğitim faaliyetleri sürdürmektedir. Mali açıdan yeterli kaynağa sahip olan belediyeler halk eğitimi konusunda büyük katkılar yaparken, mali bakımdan zayıf olan küçük yerel yönetimler halk eğitimi alanında fazlaca faaliyet gösterememektedirler.

Yerel yönetimlerin yaygın eğitimin geliştirilmesindeki rolünün irdelenmesinde birinci derece gelişmiş illerden örnek olarak seçilen İstanbul

Büyükşehir Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Büyükşehir Belediyesinin yaygın eğitim hizmetleri, yerel yönetimlerin imkânlarının olduğunda eğitimin topluma nasıl yaygınlaştırılabileceğine iyi birer örnek olarak görülmektedir.

İstanbul, Ankara ve Bursa Büyükşehir Belediyeleri ve bunların yanında gelişmişlik sıralaması itibariyle ikinci kademedede bulunan Sakarya ve Eskişehir Büyükşehir Belediyeleri çok çeşitli alanlarda vatandaşlara eğitim ve kültür hizmetleri sunmaktadır. Özellikle mesleki eğitim alanında belediyelerin oluşturmuş oldukları mesleki eğitim programları oldukça geniş kapsamlıdır. Ayrıca Büyükşehir belediyelerinin bazı özel şirketlerle yapmış oldukları anlaşmalarla kendi mesleki eğitim programında başarı sağlayan insanlara iş garantisi de verebilmektedir.

Diğer yandan Büyükşehir belediyelerinde kadınlara yönelik olarak düzenlenen çeşitli kurslarla kadınlara bazı beceriler kazandırılmaya çalışılmakta ve aile bütçelerine bir nebze de olsa katkı sağlamalarının yolu açılmaktadır.

Ankara, Bursa ve İstanbul Büyükşehir Belediyeleri şehirdeki sosyal sorunları göz önünde bulundurarak bu sorunların çözümlerine yönelik olarak eğitim faaliyetleri sürdürmektedir. Bu doğrultuda şehre uyum kurslarından sokak çocuklarına meslek edindirmeye kadar, kadınların çeşitli sorunlarının çözülmeye çalışıldığı merkezlerden yaşlılık zamanı uyum problemlerinin çözümlmesine yardımcı olmaya kadar pek çok merkez kurulmuş ve bu merkezlerde vatandaşlara yardımcı olunmaktadır.

Ankara, Bursa ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin yaygın eğitim ve kültür faaliyetleri merkezi yönetim finansmanı ile değil belediyelerin kendi imkanları ile yürütülmektedir. Bu durum yerel yönetimlerin yaygın eğitimin geliştirilmesinde önemli bir rolü olduğunun göstergesidir.

Eskişehir ve Sakarya Büyükşehir Belediyelerinin yaygın eğitim ve kültür faaliyetleri Ankara, İstanbul ve Bursa Büyükşehir belediyeleri kadar

olmasa da eğitimin yaygınlaştırılması açısından önemli ölçüde gelişmiş durumdadır.

Diğer taraftan gelişmişlik derecesi bakımından üçüncü sırada bulunan illere örnek olarak seçtiğimiz Nevşehir, Isparta ve Rize illerinde yaygın eğitim ve kültür faaliyetlerine rastlanılmakta fakat bu faaliyetlerinin il belediyelerinin bütçelerinin ve edindikleri bir takım desteklerle sınırlı kaldığı görülmektedir.

Gelişmişlik düzeyi itibariyle dördüncü sırada bulunan Tunceli ve Kahramanmaraş belediyelerinin yaygın eğitim faaliyetleri bir üst sınıfta bulunan iller kadar gelişmiş olmasa da belediyelerinin imkanları el verdiği ölçüde yapılmaya çalışılmaktadır. Bu illerde kültürel etkinlikler yerel değerlerin yaşatılması ve ilin tanıtılması boyutunda birleşmektedir.

Gelişmişlik derecesi itibariyle son sırada bulunan illerde ise belediyelerinin yaygın eğitim faaliyeti oldukça zayıf kalmaktadır. Bu illerde yaygın eğitim faaliyeti büyük ölçüde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Ankara, İstanbul ve Bursa Büyükşehir belediyelerinin eğitim ve kültür faaliyetleri göz önüne alındığında yerel yönetimlere gerekli kaynağın temin edilmesi durumunda yaygın eğitimin geliştirilmesinde çok önemli roller oynayabileceği görülmüştür.

Yöresel kalkınma açısında durum değerlendirildiğinde İstanbul, Bursa ve Ankara'da yerel yönetim tarafından yürütülen yaygın eğitim faaliyetlerinin gelişmemiş bölgelerde de yerel yönetimler tarafından yürütüldüğü düşünüldüğünde bu bölgelere nasıl bir gelişme ve kalkınma ivmesi kazandırılabilirliği açık bir şekilde görülebilir.

Yerel yönetimler bu yaygın eğitim faaliyetlerini karşılıksız vatandaşa hizmet anlayışı içerisinde yaptıklarını çeşitli biçimlerde dile getirmektedirler. Fakat yerel yönetimlerin başında bulunan belediye başkanları merkezden atama yolu ile gelmedikleri, seçimle iş başına geldikleri için hizmetleri ölçüsünde halktan teveccüh göreceklarının farkındadırlar. Dolayısıyla yaptıkları her hizmet onlara bir sonraki dönem için bir kazanç getirecektir. Bu

bakımdan Halk Eğitim Merkezlerinin hizmetleri özellikle Büyükşehirlerde yerel yönetimin yaygın eğitim hizmetleri yanında sönük kalmaktadır.

Yaygın eğitimin geliştirilmesi açısından İstanbul, Bursa ve Ankara Büyükşehir Belediyelerinin faaliyetleri de göz önünde bulundurulduğunda yerel yönetimler bu tür faaliyetler için merkezi yönetimce desteklenmelidir. Yerel yönetimlere yeterli kaynak aktarımı olduğunda yerel yönetimler halka yaygın eğitim konusunda daha fazla hizmet götürebilirler. Yerel yönetimler yaptıkları her hizmetin bir sonraki dönem seçimleri için bir getirisinin olacağına farkında olacakları için bu konuda bir yarış durumu söz konusu olacaktır. Bu yarış sürecinde eğitim halka daha çok yaygınlaşacak, yöresel ihtiyaç ve beklentilere cevap verebilecek bir nitelik kazanacaktır.

Genel olarak çalışmamız sonucunda elde edilen bilgilere göre;

- Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana yaygın eğitimde kavram kapsam ve eğilimler konusundan önemli değişimler meydana gelmiştir. Bu gelişmeler çağın gereklerine göre şekillenmiştir. Yaygın eğitim Cumhuriyetin ilk yıllarında çoğunlukla vatandaşlara okuma yazma öğretimi biçiminde görülürken ilerleyen yıllarda sanayileşme ve yeni teknolojilerin gelişmesiyle yaygın eğitimde mesleki eğitime ağırlık verilmesi eğilimleri ortaya çıkmıştır. Bu değişimler kalınma planlarında da kendisini göstermiş, yaygın eğitimin içeriği yenilenmiş bilgi ve beceri kazandırma hedeflerine vurgu yapılmıştır. Günümüzde artık yaygın eğitim bilgi ve beceri kazandırmanın yanında vatandaşların sosyalleşme süreçlerine de katkı sağlamaktadır.

-Türkiye’de yaygın eğitim alanında koordinasyon Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan Halk eğitim merkezleri arasında bağlı bulunan il veya ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerince sağlanmaktadır. Halk eğitim merkezlerinde genellikle görevli olanlar o yerleşim yerinde görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının koordinasyonu ile Halk eğitim merkezlerinde ana eğitim konuları her ilde vatandaşlara ulaştırılmaktadır. Yerel yönetimler yaygın eğitim faaliyetlerinde çoğu zaman halk eğitim merkezleri ile işbirliği yapmaktadırlar.

-Yaygın eğitim Türkiye’de kurumsallaşmış bir görünüm sergilemektedir. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ve kontrolünde bulunan Halk eğitim merkezleri ülkenin her yerine yayılmış durumdadır. Fakat bu yapılanma gelişmiş ülkelerdeki yaygın eğitim kurumsallaşmasına benzerlik göstermemektedir. Gelişmiş ülkelerde yerel bazda yaygın eğitim faaliyetleri ve birçoğunda örgün eğitim faaliyetleri merkezi yönetimin kontrolünde yerel yönetimlerce sürdürülmektedir. Türkiye’de bu tip bir kurumsallaşma örgün eğitim alanında olmamak kaydı ile yaygın eğitim alanında sağlanmalıdır.

-Yerel yönetimler ve kamu yararına faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar yaygın eğitime misyonlarında yer vermelidirler. Yaygın eğitim hususunda yerel yönetimlerin yaptığı faaliyetler bize göstermiştir ki yerel yönetimler buldukları yerleşim birimlerinin sorunlarını tespit etme konusunda merkezi yönetimden daha avantajlı bir konumda bulunmaktadırlar. Bu bakımdan yaygın eğitim konusunda yapılacak olan faaliyetler o yöre veya bölge insanın ihtiyaçlarını daha çok karşılamaya yönelik olacaktır.

Bu çalışma sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda Türkiye’de Yaygın eğitimin geliştirilmesi hususunda bir takım öneriler sunulabilir.

-Öncelikle yaygın eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığının denetimi ve kontrolünde yerel yönetimlere bırakılması gerekmektedir.

-Yerel yönetimlere yaygın eğitim ve kültür faaliyetleri için merkezi yönetim tarafından belirli miktarlarda bütçeler ayrılmalı ve bu bütçenin yaygın eğitim programlarında kullanılıp kullanılmadığı denetlenmelidir.

-Çağın gereklerine göre yaygın eğitim faaliyetlerinin nitelikleri düzenlenmeli, değiştirilmelidir.

-Yaygın eğitim faaliyetlerinde yaygın eğitim veren birimler arasında koordinasyon ve işbirliği sağlanmalıdır.

-Yaygın eğitim hususunda kamu yararına faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile özel sektör girişimleri teşvik edilerek desteklenmeli ve faaliyetler kontrol edilmelidir.

-DPT'nin yaptığı araştırmaya göre gelişmişlik sıralaması bakımından son sıralarda bulunan illerde yaygın eğitim faaliyetleri öncelikli olarak desteklenmeli, mesleki eğitime ağırlık verilmelidir.

-Yine gelişmişlik sıralamasında son sıralarda bulunan illerde yaygın eğitim faaliyeti sonucunda meslek sahibi olan vatandaşlara eğitimlerinden sonra gerekli rehberlik ve yönlendirmeler yapılarak iş hayatına katılımları sağlanmalı ve böylece şehrin gelişmesine ve kalkınmasına yardımcı olunmalıdır.

Genel olarak yerel yönetimlerin yaygın eğitimin geliştirilmesinde önemli rolü vardır. Ayrıca imkan tanındığında yerel yönetimlerin eğitimin yaygınlaştırılması hususunda yapabilecekleri İstanbul, Bursa, Ankara Eskişehir ve Sakarya Büyükşehir Belediyeleri örneğinde de görüldüğü gibi aşikardır. Yaygın eğitimin geliştirilmesi açısından merkezi yönetimin yerel yönetimlere daha çok yetki ve kaynak aktarması yerel yönetimlerin sadece büyük şehirlerde değil küçük şehirlerde de bu tür faaliyetleri gerçekleştirebilmelerine imkan tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Akalın, G. (1994); "Türkiye'de Mahalli İdareler Hizmetleri ve Finansmanı Reformu", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**.
- Akyüz, H. (1991); **Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavramları** Üzerine Bir Araştırma, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi Sosyal ve Kültürel Faaliyetler**, (2007), Ankara, Design Baskı.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi, (2004); **Yerel Yönetimler**, Ankara, Bem Yayınları.
- Arslan, M. M. (1991); **Türkiye'de Yaygın Eğitimin Yasal Çerçevesi ve Uygulamaları**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, M. M. (2003); "Cumhuriyetimizin 80. Yılında Eğitim Karnemizde Okuma Yazma", **Bilim Yolu, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Özel Sayısı**, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Avrupa Birliği Yerel ve Bölgesel Yönetimler Yönlendirme Komitesi, (1995); **Hizmette Yerellik İlkesinin Tanımı ve Sınırları**, Ankara, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ayhan, S. (1998); **Halk Eğitiminde Katılma**, Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aykaç, N. (2006); **Öğrenme-Öğretme Sürecinde Planlama ve Uygulama**, Ed.:Necdet Aykaç vd., Ankara, Naturel Yayınları.
- Başaran, İ.E. (1994);**Türk Eğitim Sistemi**, Ankara.

- Bilgiseven, A.K. (1992); **Eğitim Sosyoloji**, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- Bostanoğlu, Ö. (1990) "Türk Belediyeciliğinde Güncel Tarihsellik", **Amme İdaresi Dergisi**, Ankara, TODAİE Yayınları.
- Bucak, E. B. (1993);**Türkiye’de Eğitim Politikaları ve Siyasal Parti Ödülleri**, Ankara, Adım Yayınları.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi (2008) **BUSMEK Tanıtım ve Faaliyet Katalogu**, Bursa.
- Cafaoğlu, Z. (2007); **Eğitim Bilimlerine Giriş Temel Kavramlar**, Ed.: Zuhal Cafaoğlu), Ankara, Grafiker Yayınları.
- Can, H., vd. (1995); **Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi**, Ankara, Siyasal Kitapevi.
- Canman, A. D. (1995); **Çağdaş Personel Yönetimi**, Ankara, TODAİE Yayınları.
- Canman, A. D. (2000); **İnsan Kaynakları Yönetimi**, Ankara Yargı Yayınları.
- Cavit, S. (1983); "**Çırak Eğitimi**" **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Celep, C. (1995); **Halk Eğitimi Kavramlar, İlkeler, Yöntemler, Teknikler**, Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Çengelci, E. (1993); "Sosyal Refahın Geliştirilmesinde Sosyal Yardımların Rolü ve Önemi", **Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi**, C.11, s.1,2,3.
- Çırakman, B. (1976); "Kamu Hizmeti" **Amme İdaresi Dergisi**, .

- Çitçi, O. (1989); **Yerel Yönetimlerde Temsil, Belediye Örneği**, Ankara, TODAİE Yayınları.
- Çoker, Z. (1996); “Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Yerel Yönetimler”,
Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C.5.S.2.
- Çolak, A. (1989); **Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Yönetimi, Taşra Örgütlenmesi, Görev, Yetki, Sorumluluk ve Sorunların Değerlendirilmesi (Adana İl Örneği)**, Ankara, TODAİE Yayınları.
- DİE. (1995); “**Kamu Kurum ve Kuruluşları Hizmet Öncesi ve Hizmet İçi Eğitim İstatistikleri**”.
- Darkenwald, G. G., Merriam, S. B. (1982); **Adult Education: Foundations of Practice**, New York, Harper&Row Publish.
- Doğan, İ. (1998); **Sosyoloji**, İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- DPT, (1988); **Mahalli İhtiyaçların Yerinden Karşılanması Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, DPT Yayınları.
- DPT, (1991); **Mahalli Hizmetlerin Yerinden Karşılanması, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Raporu**, Ankara, DPT Yayınları.
- DPT, (1994); **Mahalli İdareler ve Büyük Şehir Yönetimi, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Raporu**, Ankara, DPT Yayınları.
- Duran, L.(1982); **İdare Hukuku**, İstanbul.
- Eke, A. E. (1982); **Anakent Yönetimi ve Yönetimler Arası İlişkiler**, Ankara, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.

- Elüstü, K. (2007); **Yetişkinlerin Eğitim İhtiyaçları ve Halk Eğitim Merkezleriyle İlgili Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri.
- Erdumlu, G. (1993); **Büyükşehir Belediyeleri Araştırması**, Ankara, DPT Yayınları.
- Erkal, M. (1993); **Sosyoloji (Toplum Bilim)**, İstanbul, Der Yayınevi, Beşinci Baskı.
- Ersen, H. (1997); **Toplam Kalite ve İnsan Kaynakları Yönetimi İlişkisi, Verimli ve Etkin Olmanın Yolu**, İstanbul, Sim Matbaacılık.
- Eryılmaz, B. (1988); "Merkezi İdare ve Mahalli İdareler Arasındaki Sorunlar ve Öneriler", **Akademik Araştırmalar Dergisi**, İzmir.
- Eryılmaz, B. (1989) ; "İl Özel İdarelerinin Mahalli İdare Sistemi İçindeki Yeri" **İl Özel İdareleri Başta Olmak Üzere Mahalli İdareler ve Toplum Kalkınması Sempozyumu**, Ankara, DPT Yayınları.
- Fidan, N ve Erden, M. (1993); **Eğitime Giriş**, Ankara, Meteksan Matbaacılık.
- Geray, C. (1978); **Halk Eğitimi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınevi.
- Geray, C. (1994); "Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.3, S.6.
- Geray, C., Hamamcı C. (1994); **Belediyecilik Eğitimi**, Ankara, Türk Belediyeciler Derneği Mahalli İdareler Eğitimi Araştırma Geliştirme Merkezi, Araştırma Dizisi.
- Gözübüyük, Ş. (1991); **Yönetim Hukuku**, Ankara, S Yayınları.

Günday, M. (1996); **İdare Hukuku**, Ankara, İmaj Yayınevi.

Hallenback, W. (1964); "The Role of the Adult Education in Society",
**Adult Education: Outlines of Emerging Field of University
Study**, Edited by A.A. Jensen, L. Liveright, W. Hallenback, Adult
Education Association, USA.

Homme, P. R. (1991); "Decentralization, Fiscal Relations Between
Central and Local Governments, İstanbul", **Public Finance İn
Turkey Sempozyum**, M.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yayınları.

İsbir, E.G. (1991); **Şehirleşme ve Meseleleri**, Ankara, Gazi Büro
Yayınları.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2008); **2008-2009 Eğitim Öğretim
Kurslar Katalogu**, İstanbul.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal ve Kültürel İşler Daire Başkanlığı
(2008), **Kültür Sanat Bülteni**, İstanbul.

Karaman, Z.T. (1992); **Yerel Yönetimler**, İzmir, Bornova Belediyesi Bilim
ve Kültür Etkinlikleri.

Karatepe, Ş. (1988); **İdare Hukuku**, İzmir, Anadolu Matbaacılık.

Katoğlu, M. vd. (1992); **Türkiye Tarihi, Çağdaş Türkiye**, İstanbul, C.4,
Cem Yayınevi.

Kaya, E. (2007); **Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşım Yerel Kalkınma
Yönetimi**, İstanbul, Okutan Yayıncılık.

Kaya, Y. K. (1984); "Kalkınma Planlarında Halk Eğitimi" **Amme İdaresi
Dergisi**, C.17.

Kaya, Y. K. (1993); **Eğitim ve Yönetimi Kuram ve Türkiye’deki Uygulama**, Ankara.

Kaynakan, S. (2007); **Bazı Avrupa Ülkelerindeki Yaygın Eğitim Uygulamalarına İlişkin Halk Eğitim Merkezi Yönetici Görüşleri**, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Keleş, İ. (1994); “Yerel Yönetimler ve Demokrasi” **Hak-iş** Nisan, S.28.

Keleş, R. (1985); “Türkiye’de Anakent Yönetimi”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.18.

Keleş, R. (1993); **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar**, İstanbul.

Keleş, R. (1993B); “İspanyada Yerinden Yönetim”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.2, S.4.

Keleş, R. (1994); **Yerinden Yönetim ve Siyaset**, İstanbul, Cem Yayınevi.

Keleş, R. (1994B); “Franda’da Yerinden Yönetim”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**. C.3, S.1.

Keskin, H. (1990); **İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin Kuruluşu Görevleri ve Sorunları**, Ankara, TODAİE.

MEB. (1990); **Çıracılık ve Mesleki-Teknik Eğitim Konseyi Raporu**, Ankara, Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Matbaası.

MEB. (1994); **Çıracılık ve Yaygın Eğitimde Mevcut Durum ve Gelişmeler**, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB. (1995); **Kalkınma Planlarında Eğitim Politikaları**, Ankara, Metargem Yayınları.

MEB. (1995); **Mesleki ve Teknik Eğitimde Mevcut Durum**, Ankara, METARGEM.

Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739, Madde 42, Kabul Tarihi:14/06/1973.
Resmi Gazete:24/06/1973 tarih 14574sayı.

Nadaroğlu, (1992); **Kamu Maliyesi Teorisi**, İstanbul, Beta Yayınları.

Nadaroğlu, (1994); **Mahalli İdareler, Teorisi, Ekonomisi, Uygulaması**, İstanbul, Beta Yayınları.

Okçabol, R. (1996); **Halk Eğitimi**, İstanbul, Der Yayınları.

Okçabol, R. (2001); **Eğitim Hakkı**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi
Yayınevi

Ortaylı, i. (1985); **Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği**, İstanbul, Hil Yayınları.

Örnek, A. (1988); **Kamu Yönetimi**, İstanbul, Metinler Matbaacılık.

Özden, Y. (2004); **Öğrenme ve Öğretme**, Ankara, Pagem Yayınları.

Özer, A. (1991); "Genel İdare ve Yerel Yönetimler Arasında Görev Yetki ve Kaynak Bölüşümü", **Türk İdare Dergisi**.

Özer, A. (1992); "Türk Demokrasisinde Yerel Yönetimler", **Türk İdare Dergisi**, S.397.

Özgüven, A. (1991); **İktisat Bilimine Giriş**, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Pala, A. (2006); **Eğitim Bilimine Giriş**, Ed.: Mustafa Yılmaz, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.

- Peker, Ö. (1995); "Eğitimin Yerelleşmesi yada Özekleşmesi", **Amme İdaresi Dergisi**, C.28, S.3.
- Sencer, M. (1976); "Türkiye'de Eğitim Sisteminin Yapısal Nitelikleri ve Temel Eğitim Sorunları", **Amme İdaresi Dergisi**, C.8. S.1.
- Şişman, M. (2006); **Eğitim Bilimine Giriş**, Ankara, Pagem Yayınları.
- Tatlıldil, E. (1989); **Kentleşme ve Gecekondular**, İzmir, EÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tekeli, İ. ve Gülöksüz, Y. (1976); "Belediye Sorunları", **Amme İdaresi Dergisi**, Ankara.
- Tezcan, M. (1985); **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- TOBB, (1996); **Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması, Yerel Yönetim Reformu**, Özel İhtisas Raporu, Ankara.
- Togo, H. (1995); "The Metropolitan Strategies of Tokyo: Toward the Restoration of Balanced Growth", **The Government of World Cities The Future of the Metro Model**, New York, Sons Ltd Publish.
- Toprak, Z. (1988); "Büyük Kent Belediyesi, Yönetim Sistemi, Londra Kenti Uygulaması ve İzmir İçin Bir Yaklaşım", **Türk İdare Dergisi**, Mart.
- Toprakçı, E. (2002); **Eğitim Üzerine**, Ed.:Erdal Toprakçı, Ankara, Ütopya Yayınları.
- Tortop, N. (1985); "Yönetim Sistemimiz İçinde Belediyelerin Önemi ve Yeni Düzenlemeler", **Amme İdaresi Dergisi**, C.18, S.4.

- Tortop, N. (1992); "Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma", **Amme İdaresi Dergisi**, Ankara.
- Tortop, N. (1993); "Londra Büyük Şehir Yönetimi", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.2, S.1.
- Tortop, N. (1994); "İspanya'da Yerel İdareler ve Mali Olanakları", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.3, S.6.
- Tortop, N. (1995); "Belçika'da Yerel idareler" **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.4, S.4.
- Tortop, N. (1996); "İtalya'da Yerel Yönetimlerin Yapısı ve Son Düzenlemeler", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.5, S.3.
- Tortop, N. (1999); **Personel Yönetimi**, Ankara, Yargı Yayınları.
- Travers, T., ao. (1991); **The Government of London**, London, Joseph Rowntree Foundation Publish.
- Tunç, M. (1993); "Türkiye'de Eğitimin Kalkınmaya Etkisi" **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, İzmir, C.8.S.2.
- Tutum, C. (1976); **Personel Yönetimi**, Ankara, TODAİE Yayını.
- Türk Belediyeciler Derneği, (1993); **Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri**, Ankara, Konrad Adenauer Vakfı, Erk Yayıncılık.
- Üstünişik, B. (1992); **Bazı Ülkelerde Yerel Yönetim Modelleri**, Ankara, DPT Yayınları.

VII.Milli Eğitim Şurası. (1962)

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı. (2001); Hayat Boyu Eğitim ve Örgün Olmayan Eğitim İhtisas Komisyonu, Ankara.

IX. Kalkınma Planı (2007-2013).(2006); Resmi Gazete 1 Temmuz 2006 Mükerrer, Sayı:26215.

XIII.Milli Eğitim Şurası. (1990)

Yalçındağ, S.(1992); **Almanya'da ve Türkiye'de Yerel Yönetimler,** Ankara, TODAİE Yayınları.

www.agri.bel.tr

www.ankara.bel.tr

www.batman-bld.gov.tr

www.bayburt-bld.gov.tr

www.belgenet.com.tr

www.bingol.bel.tr

www.bitlis.bel.tr

www.bursa-bld.gov.tr

www.dpt.gov.tr

www.gumushane.bel.tr

www.ibb.gov.tr

www.icisleri.gov.tr

www.igdir.bel.tr

www.isparta.bel.tr

www.kars.bel.tr

www.kentarastirma.com

www.mahalli-idareler.gov.tr

www.mardin.bel.tr

www.meb.gov.tr

www.musbelediyesi.com

www.nevsehir.bel.tr

www.rize.bel.tr

www.sanlıurfa.bel.tr

www.siirt-bld.gov.tr

www.sirnak.bel.tr

www.van.bel.tr

www.yerelnet.org.tr

<http://tr.wikipedia.org>